

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra hudební výchovy

**Integrativní pojetí výuky – hudební výchova, výtvarná
výchova a prvouka v 1. ročníku základní školy**

Diplomová práce

Brno 2020

Vedoucí práce:

Mgr. Daniela Taylor, Ph.D.

Autor práce:

Iva Špinlerová

Bibliografický záznam

ŠPINLEROVÁ, Iva. *Integrativní pojetí výuky – hudební výchova, výtvarná výchova a prvouka v 1. ročníku základní školy*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra hudební výchovy, 2020. 144 s. Vedoucí práce Mgr. Daniela Taylor, Ph.D.

Anotace

Diplomová práce na téma „Integrativní pojetí výuky – hudební výchova, výtvarná výchova a prvouka v 1. ročníku základní školy“ se zaměřuje na propojení prvouky s hudební a výtvarnou výchovou. V teoretické části práce jsou popsány všechny tři předměty z pohledu Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a hudební výchova z pohledu školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Následně je teoreticky popsán hudebně-výchovný proces, ve kterém jsou zmíněny hudebněvýchovné činnosti, které by měly být běžnou součástí hodin hudební výchovy. Praktická část je rozdělena do deseti navržených tematických celků podle okruhů prvouky 1. ročníku základní školy v podobě metodického materiálu.

Klíčová slova

Hudební výchova; výtvarná výchova; prvouka; Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání; integrativní vzdělávání; 1. ročník základní školy; metodický materiál; hudebněvýchovné činnosti

Annotation

The diploma thesis “Integration of concepts for teaching Music, Art and General Studies in the Lower Grades of Primary Schools” focuses on connecting General Studies with Music and Art. In the theoretical part of the thesis there are described all three subjects from the perspective of the Framework Educational Programme for Primary Schools and Music from the perspective of School Educational Programme for Primary Schools. Subsequently, the second part of the thesis theoretically describes the musical educational process in which are mentioned musical educational activities, which can be included to Music lessons. The practical part is divided into ten thematical topics according to General Studies topics in the first grade of Primary School as didactic material.

Keywords

Music; Art; General Studies; Framework Education Programme for Primary Schools; integrative education; First Grade of Primary school; methodological material; musical educational activities

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, s využitím pouze citovaných pramenů, dalších informací a zdrojů v souladu s Disciplinárním řádem pro studenty Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

V Brně dne 20. března 2020

.....

Iva Špinlerová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Daniele Taylor, Ph.D. nejen za veškeré cenné a inspirativní rady, ale též za obětavý, milý a přátelský přístup během celého mého studia. Poděkování patří také Mgr. Ivetě Borovcové za možnost ověřování námětů této diplomové práce v její třídě.

Dále bych chtěla poděkovat svému příteli Danielu Jiruškovi za trpělivost, veškerou podporu a pomoc s grafickými úpravami a formátováním práce. Poděkování též patří mé kamarádce Tereze Kaplanové, která byla vždy na blízku, pomohla mi, poradila a byla mou velkou oporou.

Největší poděkování však patří celé mé rodině, především rodičům Věře a Ivanu Špinlerovým, kteří mě po celý můj život podporovali, důvěřovali mi a poskytli mi láskyplné rodinné zázemí.

Obsah

Úvod	8
1. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání.....	10
1.1. Charakteristika.....	10
1.2. Vzdělávací oblast <i>Umění a kultura</i>	11
1.2.1. Vzdělávací obor <i>Hudební výchova</i>	12
1.2.2. Vzdělávací obor <i>Výtvarná výchova</i>	12
1.3. Vzdělávací oblast <i>Člověk a jeho svět</i>	13
2. Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání „S dětmi pro děti“	16
2.1. Charakteristika.....	16
2.2. Hudební výchova ve školním vzdělávacím programu pro základní vzdělávání „S dětmi pro děti“	16
3. Hudební výchova jako hudebněvýchovný proces	18
3.1. Hudebněvýchovný proces	18
3.2. Hudebněvýchovné činnosti	19
3.2.1. Interpretační činnosti	19
3.2.2. Percepční činnosti.....	32
3.2.3. Tvořivé činnosti.....	35
3.2.4. Hudebněnaukové činnosti	36
4. Návrhy tematických celků do výuky hudební výchovy v 1. ročníku ZŠ.....	37
4.1. Tematický celek „Prvňáček“	40
4.2. Tematický celek „Dopravní prostředky“	49
4.3. Tematický celek „Podzim“	55
4.4. Tematický celek „Rodina“	65
4.5. Tematický celek „Zima“	74
4.6. Tematický celek „Člověk a jeho zdraví“	85
4.7. Tematický celek „Jaro“	93
4.8. Tematický celek „Čas“	101
4.9. Tematický celek „Já a společnost“	108
4.10. Tematický celek „Léto“	115
Závěr	121

Resumé.....	122
Summary	122
Seznam literatury	123
Seznam internetových zdrojů	124
Seznam dalších zdrojů	125
Seznam obrázků.....	126
Seznam tabulek.....	128
Seznam příloh	129

Úvod

Vztah k hudbě jsem si vytvářela již od předškolního věku aktivním zapojením do různých hudebních činností. Nejprve na hodinách scénického tance, poté při hře na housle a později i při sborovém zpěvu. Hudba je pro mě zdrojem radosti, energie a zábavy, protože nejsem jen pouhým posluchačem, ale také skladatelem a muzikantem. Takové emoce bych ráda pomohla žákům zprostředkovat pomocí nejrozličnějších hudebních činností propojených s dalšími vyučovacími předměty. Žáky bych do hodin hudební výchovy ráda zapojila tak, aby nebyli pouhými pozorovateli, ale byli aktivní, hudbu objevovali, seznamovali se s ní, tvořili ji a byli s ní v kontaktu.

I z tohoto důvodu jsem si vybrala téma diplomové práce *Integrativní pojetí výuky – hudební výchova, výtvarná výchova a prvouka v 1. ročníku základní školy*. Toto téma jsem si zvolila i proto, že jsem se na svých pedagogických praxích nesetkala s uceleným materiálem, který by propojil hudební a výtvarnou výchovu na základě témat prvouky. Pro mě možná ale nejdůležitějším důvodem byla snaha vytvořit kladný vztah žáka k předmětům již od 1. ročníku základní školy. Žáci jsou v tomto věku sami o sobě hraví, veselí, zvědaví a otevření novým věcem. Většinou se nebojí zapojit do aktivit, zkoumají vše kolem sebe a jsou sdílní. Jakmile budou mít dobré zkušenosti a hezké vzpomínky na výuku, jejich radost se bude odrážet i v samotném učení, což je velmi důležité nejen pro samotný vyučovací proces, ale také pro jejich budoucí život.

Ve své práci se zabývám integrací témat prvouky do hudební a výtvarné výchovy. Tento přístup by mohl být jednou z cest, kterou by se vyučující mohl/mohla dát, pokud by chtěl/chtěla tyto vyučovací předměty propojit. Předměty by neměly být chápány odděleně nebo samostatně, protože i v každodenním životě je vše propojené. Tímto přístupem lze dosáhnout nejen komplexního vnímání reality, ale také radosti, uvolnění a získání kladného vztahu žáka jak k daným předmětům, tak i k samotnému učení.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí, a to na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části zmiňuji postavení hudební výchovy, výtvarné výchovy a prvouky v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Následně se zaměřuji na Školní vzdělávací program Základní školy Bratří Čapků v Ústí nad Orlicí, zejména na jeho charakteristiku a předmět hudební výchova. Nejobsáhlejší složkou teoretické části je však popis hudebně-výchovného procesu, který se skládá z hudebně-výchovných činností. Ty jsou podrobně rozdě-

leny a teoreticky popsány. V praktické části je zařazeno deset navržených tematických celků, které čerpají z učiva prvouky a propojují ho s hudební a výtvarnou výchovou. Tematické celky obsahují nejrůznější hudebněvýchovné činnosti, jejichž cílem je žákům přiblížit učivo a samotné činnosti hudební výchovy. Součástí praktické části jsou též reflexe odučených částí tematických celků, které byly zařazeny do hodin hudební výchovy na vybrané základní škole.

Cílem mé diplomové práce je představení hudebněvýchovných aktivit v návaznosti na tematické celky probírané v prvouce 1. ročníku, které se mohou stát inspirací pro pedagogy primárního vzdělávání. Dílčím cílem je pak ověření, odučení a následně reflektování vybraných částí tematických celků v praxi.

1. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání

1.1. Charakteristika

Na základě principů kurikulární politiky byl v roce 2004 zaveden nový systém kurikulárních dokumentů na státní a školní úrovni pro vzdělávání žáků ve věku od 3 do 19 let. Do státní úrovně spadá Národní program vzdělávání vymezující „*počáteční vzdělávání jako celek*“ (RVP ZV, 2017, s. 5) a rámcový vzdělávací program určující povinné okruhy vzdělávání pro předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní vzdělávací program, patřící do školní úrovně, si tvoří každá škola sama na základě daného rámcového vzdělávacího programu (RVP ZV, 2017, s. 5).

V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) jsou specifikovány klíčové kompetence, kterých by měl žák dosáhnout na konci základního vzdělávání. Dále je zde vymezen vzdělávací obsah, k němu očekávané výstupy a učivo. Nedílnou součástí tohoto dokumentu jsou průřezová témata, vytvářející příležitost pro individuální uplatnění, rozvoj osobnosti žáka a spolupráci (RVP ZV, 2017, s. 6).

V každodenním vzdělávání se setkáváme s klíčovými kompetencemi, které jsou důležité nejen pro osobní rozvoj, ale také pro uplatnění ve společnosti. Musíme si uvědomit, že nelze brát klíčové kompetence odděleně, jelikož se i v každodenním životě prolínají. Klíčové kompetence nezískáme z jedné vyučovací hodiny, ale promyšleným rozvíjením se mohou stát výsledkem celkového procesu vzdělávání (RVP ZV, 2017, s. 10).

Pro období základního vzdělávání je stanoveno šest klíčových kompetencí, kterými jsou:

- *Kompetence k učení;*
- *Kompetence k řešení problémů;*
- *Kompetence komunikativní;*
- *Kompetence sociální a personální;*
- *Kompetence občanské;*
- *Kompetence pracovní* (RVP ZV, 2017, s. 10).

Na základě vzdělávacího obsahu bylo vytvořeno těchto devět vzdělávacích oblastí:

- *Jazyk a jazyková komunikace;*
- *Matematika a její aplikace;*

- *Informační a komunikační technologie;*
- *Člověk a jeho svět;*
- *Člověk a společnost;*
- *Člověk a příroda;*
- *Umění a kultura;*
- *Člověk a zdraví;*
- *Člověk a svět práce* (RVP ZV, 2017, s. 14).

Na začátku každé vzdělávací oblasti je uvedena její charakteristika, která zmiňuje postavení a význam vzdělávací oblasti v základním vzdělávání. Dále charakterizuje vzdělávací obsah jednotlivých vzdělávacích oborů dané vzdělávací oblasti, který je tvořen očekávanými výstupy a učivem. Pro 1. stupeň základní školy je vzdělávací obsah rozdělen do dvou období, kdy první období odpovídá 1. až 3. ročníku a druhé období 4. a 5. ročníku.

Stěžejními pro tuto práci jsou dvě vzdělávací oblasti, a to *Umění a kultura* a *Člověk a jeho svět*.

1.2. Vzdělávací oblast *Umění a kultura*

Podle RVP ZV (2017, s. 82) vzdělávací oblast **Umění a kultura** žákům dává možnost poznat svět jinak než racionálně. V průběhu vzdělávání dochází k učení s estetickým účinkem, tzv. k uměleckému osvojování světa, při kterém se rozvíjí specifické cítění, tvořivost, vnímavost jedince k uměleckému dílu, ale také s jeho pomocí k sobě samému i k okolnímu světu. Při tvořivých činnostech jsou prostřednictvím tónu, zvuku, linie, tvaru, barvy aj. rozvíjeny schopnosti nonverbálního vyjadřování.

Vzdělávací oblast **Umění a kultura** je v RVP ZV zastoupena vzdělávacími obory Hudební výchova, Výtvarná výchova a doplňujícím oborem Dramatická výchova. Díky činnostem se žáci seznamují s výrazovými prostředky a jazykem umění hudebního, výtvarného, dramatického a literárního. Při výuce žáci poznávají zákonitosti tvorby, seznamují se s vybranými uměleckými díly, učí se je prostřednictvím svých předchozích zkušeností chápat, sdělení uměleckého díla rozpoznat, interpretovat, ale také s nimi tvořivě pracovat a užívat je jako prostředky pro sebevyjádření (RVP ZV, 2017, s. 82).

1.2.1. Vzdělávací obor *Hudební výchova*

Prostřednictvím hudebních činností (*vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových a poslechových*) vede žáky hudební výchova k porozumění hudebnímu umění, k aktivnímu vnímání hudby a zpěvu. Především ale rozvíjí celou osobnost žáka, zejména jeho hudebnost. Na základě rozvoje hudebních schopností se projevují individuální hudební dovednosti sluchové, rytmické, pěvecké, intonační, instrumentální, hudebně pohybové, poslechové a hudebně tvořivé. Žák tudíž uplatňuje svůj potenciál ve všech hudebních činnostech (RVP ZV, 2017, s. 82).

Při **vokálních činnostech** probíhá práce s hlasem, rozvíjí a upevňují se správné pěvecké návyky a dochází ke kultivaci mluvního i pěveckého projevu. **Instrumentální činnosti** zahrnují hru na hudební nástroje a jejich využití při reprodukci a produkci hudby. **Hudebně pohybové činnosti** se zaměřují na ztvárnění hudby a reagování na ni pohybem, tancem a gesty. Cílem **poslechových činností** je aktivní vnímání znějící hudby, poznávání žánrových, stylových a funkčních podob hudby, její analýza a interpretace (RVP ZV, 2017, s. 82–83).

Očekávané výstupy pro 1. vzdělávací období:

- *žák zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase;*
- *žák rytmičuje a melodizuje jednoduché texty, improvizuje v rámci nejjednodušších hudebních forem;*
- *žák využívá jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře;*
- *žák reaguje pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie;*
- *žák rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby;*
- *žák rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální (RVP ZV, 2017, s. 84).*

1.2.2. Vzdělávací obor *Výtvarná výchova*

V hodinách výtvarné výchovy se pracuje s vizuálně obrazným materiálem, který nepřenáší pouze realitu, ale stává se prostředkem podílejícím se na způsobu jejího přijímání a zapojování do komunikace. Tyto vizuálně obrazné znakové systémy jsou nezastupitelným

nástrojem poznávání a prožívání lidské existence. Při tvůrčích činnostech (*rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity a ověřování komunikačních účinků*) žák vychází ze svých dosavadních a aktuálních zkušeností, čímž mu tvořivý přístup umožňuje rozvíjet a uplatňovat vlastní vnímání, citění, myšlení, prožívání, představivost, fantazii, intuici a tvořivost. K realizaci sebe samého se využívají jak prostředky tradiční a ověřené, tak nově vznikající v současném výtvarném umění a obrazových médiích. Žák je taktéž tvůrčími činnostmi založenými na experimentování veden k odvaze (RVP ZV, 2017, s. 83).

Rozvíjení smyslové citlivosti obsahuje činnosti umožňující rozvoj žákovy schopnosti rozeznávat podíl jednotlivých smyslů na vnímání reality a uvědomování si vlivu této zkušenosti na výběr a uplatnění vhodných prostředků pro její vyjádření. Tvořivé činnosti pro **uplatňování subjektivity** jsou takové, které vedou žáka k uvědomování si a uplatňování vlastních zkušeností při tvorbě, vnímání a interpretaci vizuálně obrazných vyjádření. **Ověřování komunikačních účinků** se zaměřuje na činnosti, které žákovi umožňují utváření obsahu vizuálně obrazných vyjádření v procesu komunikace a hledání nových či neobvyklých možností pro uplatnění výsledků vlastní tvorby, děl výtvarného umění i děl dalších obrazových médií (RVP ZV, 2017, s. 83).

Příklady očekávaných výstupů pro 1. vzdělávací období:

- *žák v tvorbě projevuje své vlastní životní zkušenosti; uplatňuje při tom v plošném i prostorovém uspořádání linie, tvary, objemy, barvy, objekty a další prvky a jejich kombinace;*
- *žák vyjadřuje rozdíly při vnímání události různými smysly a pro jejich vizuálně obrazné vyjádření volí vhodné prostředky;*
- *žák interpretuje podle svých schopností různá vizuálně obrazná vyjádření; odlišné interpretace porovnává se svou dosavadní zkušeností;*
- *žák na základě vlastní zkušenosti nalézá a do komunikace zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil* (RVP ZV, 2017, s. 87–88).

1.3. Vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět*

Člověk a jeho svět je jediná vzdělávací oblast RVP ZV koncipována pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Obsahem je učivo týkající se člověka, rodiny, společnosti,

vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví, bezpečí a dalších témat, která spoluutváří povinné základní vzdělávání na 1. stupni. Žák si v této vzdělávací oblasti rozvíjí poznatky, dovednosti a prvotní zkušenosti získané výchovou v rodině a v předškolním vzdělávání. Také se učí pozorovat a pojmenovávat věci, jevy, děje, taktéž jejich vzájemné vztahy a souvislosti, díky nimž se utváří žákův prvotní obraz světa. Nejen, že se žáci učí poznávat sebe a své okolí, ale také vnímat lidi, vztahy mezi nimi a historii, která je základem současnosti a ta zase východiskem budoucnosti (RVP ZV, 2017, s. 42).

Základem pro úspěšné vzdělávání v této oblasti je vlastní prožitek žáků, který vychází z konkrétních nebo modelových situací při osvojování potřebných dovedností, způsobů jednání a rozhodování (RVP ZV, 2017, s. 42).

Na základě vzdělávacího obsahu je vzdělávací obor **Člověk a jeho svět** členěn na pět tematických okruhů. Prvním tematickým okruhem je *Místo, kde žijeme*, ve kterém se žák na základě poznávání nejbližšího okolí, vztahů a souvislostí v něm učí chápat organizaci života v rodině, ve škole, v obci a ve společnosti. Cílem je probudit v žácích kladný vztah k jejich bydlišti a postupně rozvíjet jejich národní cítění a vztah k naší zemi (RVP ZV, 2017, s. 42).

Ve druhém tematickém okruhu *Lidé kolem nás* si žáci postupně osvojují a upevňují základy vhodného chování, jednání mezi lidmi, solidarity, úcty, snášenlivosti a rovného postavení žen a mužů. Taktéž se seznamují se základními právy a povinnostmi, se světem financí, s problémy, které provázejí soužití lidí, celou společnost i svět (RVP ZV, 2017, s. 42).

Třetí tematický okruh *Lidé a čas* učí žáky orientovat se v dějinách a čase. Vychází od nejznámějších událostí v rodině, v obci, regionu a postupuje k nejdůležitějším historickým okamžikům naší země. Žáci mohou samostatně získávat, vyhledávat a zkoumat informace od členů rodiny, lidí z okolí, z dostupných informačních zdrojů a různých exkurzí. Cílem je vyvolat u žáků zájem o minulost, o kulturní bohatství regionu i celé země (RVP ZV, 2017, s. 43).

Předposledním tematickým okruhem je *Rozmanitost přírody*, ve které se žáci učí poznávat živou i neživou přírodu naší vlasti, její rozmanitost a proměnlivost. Také jsou vedeni k pochopení, že Země a život na ní tvoří jeden nedílný celek, ve kterém jsou všechny hlavní děje ve vzájemném souladu a rovnováze, která je snadno narušitelná a velmi obtížně obnovitelná. Žáci prakticky poznávají okolní krajinu, hledají důkazy o proměnách přírody, sledují vliv lidské činnosti na přírodu a hledají možnosti, jak přispět k ochraně přírody, ke zlepšení životního prostředí a k trvale udržitelnému rozvoji (RVP ZV, 2017, s. 43).

V posledním tematickém okruhu *Člověk a jeho zdraví* žáci poznávají zdraví jako stav bio-psycho-sociální rovnováhy života, seznamují se s vývojem člověka od narození do dospělosti, s jeho denním režimem, hygienou, výživou, nemocemi, zdravotní prevencí a první pomocí. Taktéž si osvojují bezpečné chování a vzájemnou pomoc v různých životních situacích, včetně mimořádných událostí. Cílem je pochopení, že zdraví je důležitá hodnota v životě člověka (RVP ZV, 2017, s. 43).

Příklady očekávaných výstupů pro 1. vzdělávací období ze všech tematických okruhů:

- *žák vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště a školy, cestu na určené místo a rozliší možná nebezpečí v nejbližším okolí;*
- *žák rozlišuje blízké a příbuzenské vztahy v rodině, role rodinných příslušníků a vztahy mezi nimi, projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků i jiných lidí, jejich přednostem i nedostatkům;*
- *žák využívá časové údaje při řešení různých situací v denním životě, rozlišuje děj v minulosti, přítomnosti a budoucnosti;*
- *žák pozoruje, popíše a porovnává viditelné proměny v přírodě v jednotlivých ročních obdobích;*
- *žák uplatňuje základní hygienické, režimové a jiné zdravotně preventivní návyky s využitím elementárních znalostí o lidském těle; projevuje vhodným chováním a činnostmi vztah ke zdraví (RVP ZV, 2017, s. 44–49).*

2. Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání „S dětmi pro děti“

2.1. Charakteristika

Jak již bylo zmíněno, *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání* (dále jen ŠVP ZV) patří do školní úrovně kurikulárních dokumentů a každá škola si jej na základě RVP ZV vypracovává sama. Odpovědné je za něj vedení školy, které jej schvaluje. Základní škola Bratři Čapků v Ústí nad Orlicí má ŠVP ZV z roku 2018 nazvaný „*S dětmi pro děti*“, který vychází z tradic a podmínek školy. Obsahem programu jsou dvě spojená odvětví *S dětmi* a *Pro děti* (ŠVP ZV, 2018, s. 9).

První část ŠVP ZV zmiňuje chápání žáků jako partnerů při výchově a vzdělávání, klade důraz na skupinové, projektové a problémové vyučování, také na podporování aktivit Dětského parlamentu, na rozvoj klíčových kompetencí v rámci činnostního učení atd. Další důležitou složkou je vedení žáků k účelnému využívání vědomostí a dovedností pro život i další vzdělávání, k aktivnímu využívání informačně-komunikačních technologií ve všech vzdělávacích oblastech, k pochopení důležitosti cizích jazyků jako podmínky pro komunikaci, k aktivnímu zapojování žáků do tvorby a k vlastní realizaci projektů a akcí, k odpovědné volbě povolání a k dodržování stanovených pravidel a uvědomění si svých práv a povinností (ŠVP ZV, 2018, s. 10).

Ve druhé části je kladen důraz na všeobecné a rovné vzdělávání pro všechny, na věnování stejné péče žákům nadaným i handicapovaným, na posilování všech forem práce žáků, při kterých jsou rozvíjeny jejich individuální vědomosti, schopnosti a dovednosti, na vedení žáků k lepším čtenářským dovednostem a porozumění psanému slovu, na využívání vybavení školy, na oblast hodnocení porovnávající vývoj samotného žáka, na výuku cizích jazyků a na pestrout nabídku volitelných předmětů (ŠVP ZV, 2018, s. 11).

2.2. Hudební výchova ve školním vzdělávacím programu pro základní vzdělávání „S dětmi pro děti“

Na začátku každého vyučovacího předmětu lze najít jeho charakteristiku, která je vytvořena na základě RVP ZV. Ani u hudební výchovy tomu není jinak. Je zde zmíněná časová dotace jak pro první stupeň, tak pro druhý stupeň, která je v obou případech stejná, a to jedna

vyučovací jednotka týdně. Na prvním stupni probíhá výuka hudební výchovy v kmenových třídách, oproti tomu na druhém stupni je výuka realizována ve specializované učebně hudební výchovy. Nedílnou součástí předmětu je utváření a rozvoj klíčových kompetencí, které taktéž ŠVP ZV obsahuje (ŠVP ZV, 2018, s. 132–133).

Očekávané výstupy jsou v ŠVP ZV zastoupeny všechny a učivo je zde pro první vzdělávací období vymezeno dle RVP ZV takto:

a) vokální činnosti

- *pěvecký a mluvní projev (pěvecké dovednosti, hlasová hygiena, dynamicky odlišný zpěv, rozšiřování hlasového rozsahu);*
- *hudební rytmus (realizace písni ve 2/4 a 3/4 taktu);*

b) instrumentální činnosti

- *hra na hudební nástroje (reprodukce motivů, témat, jednoduchých skladbiček pomocí nástrojů z Orffova instrumentáře, zobcových fléten);*
- *rytmizace, hudební hry (ozvěna, otázka a odpověď);*
- *hudební improvizace;*

c) hudebně pohybové činnosti

- *taktování, pohybový doprovod znějící hudby (2/4 takt);*
- *pohybové vyjádření hudby (pohybová improvizace);*

d) poslechové činnosti

- *kvality tónů, vztahy mezi tóny (akord);*
- *hudební výrazové prostředky, hudební prvky (pohyb melodie, rytmus);*
- *hudba vokální, instrumentální, vokálně instrumentální, lidský hlas, hudební nástroj;*
- *hudební styly (hudba pochodová, taneční, ukolébavka...)*

(ŠVP ZV, 2018, s. 133).

3. Hudební výchova jako hudebněvýchovný proces

Každé dítě je tvořivé a zvědavé. Již od útlého věku děti samovolně hudbu prožívají a reagují na ni nejen pohybem, ale také hlasem. Dítě v mladším školním věku (6–11 let) chce samostatně hudbu objevovat a vytvářet pomocí hudebních nástrojů (Sedlák, 1985, s. 5).

Hudba na člověka velmi působí, a to jak na oblast tělesnou, tak i psychickou. Především dokáže ovlivnit emocionální oblast člověka a jeho citové stavy, podněcuje jeho představivost a fantazii a rovněž dokáže vytrhnout člověka z běžných starostí, stereotypů a všednosti každodenního života (Sedlák, 1985, s. 7).

Podle Sedláka (1985, s. 7–8) lidé potřebují hudbu, neboť uspokojuje jejich tělesné i duševní potřeby, např. potřebu tělesného pohybu nebo potřebu stimulace sluchového a pohybového orgánu. Na základě svých hudebních schopností žáci při hudebních činnostech rozvíjí svou hudební tvořivost, citovou a intelektuální stránku své osobnosti a při kolektivních hudebních činnostech posilují mezilidské vztahy, sociální zkušenosti a ztotožňují se s cíli a snahami celého souboru.

3.1. Hudebněvýchovný proces

V hudebněvýchovném procesu dochází k cílevědomému, plánovitému a systematickému osvojování hudby, hudebních činností a vědomostí pod pedagogickým vedením vyučujícího/vyučující. Při jeho průběhu dochází k interakci mezi vyučujícím/vyučující a žákem, vyučujícím/vyučující a hudebním dílem a také mezi žákem a hudebním dílem (Sedlák, 1985, s. 80).

Žák má díky hudebněvýchovnému procesu možnost se aktivně a tvořivě setkat s hudbou, která přispívá k celkovému utváření jeho osobnosti. V průběhu procesu by se měla rozvíjet žákova hudebnost, taktéž jeho hudební schopnosti, dovednosti, návyky a poznatky o hudbě. Nejen že by žák měl získat základy hudebního vzdělání, ale také by se měl stát posluchačem hudby, kterému je hudba blízká a potřebná pro život (Havelková & Chládková, 1994, s. 5).

Dle Knopové (2005, s. 8) se hudebněvýchovný proces uskutečňuje ve dvou sférách, které se vzájemně prolínají a podmiňují. První sféra obsahuje získávání nových poznatků a ve druhé na ně žáci navazují vlastním aktivním a tvořivým projevem. Obě oblasti jsou podmíněny množstvím a kvalitou osvojených teoretických poznatků a tvůrčími schopnostmi jedince.

Daniel (1992, s. 3) shrnul čtyři požadavky pro výuku hudební výchovy:

- *Naučit žáky krásně zpívat, aby jim zpěv přinášel silné estetické zážitky. Tomu slouží systematický hlasový výcvik na základě hlavového tónu.*
- *Maximálně rozvinout hudební schopnosti žáků. To se děje výcvikem intonačním, rytmickým a improvizací.*
- *Dát dětem radost ze zpěvu a hudby, aby se na hodiny Hv těšily. K tomu slouží hra na hudební nástroje (Orff, zobcová flétna, keyboardy) a pohyb s hudbou.*
- *Poslechem hudby vychovávat kulturního posluchače hudby všech forem, žánrů a období (Daniel, 1992, s. 3).*

3.2. Hudebněvýchovné činnosti

Do hodin hudební výchovy vyučující zařazuje hudební činnosti, díky nimž se žák aktivně zapojuje do výuky. Podle Sedláka & Váňové (2013, s. 48) se za hudební činnost považuje vlastní komunikace jedince s hudbou, která probíhá v oblasti percepční, reprodukční nebo produkční a je charakterizována nejen psychickými, ale i behaviorálními obsahy.

Dělení hudebních činností je různé a každý autor jej vnímá jinak. Já jsem si vybrala klasifikaci ze seminářů *Didaktiky hudební výchovy* na PdF MU, jelikož jsem se s ní prakticky setkala a přijde mi přehledná a srozumitelná. Obsahuje čtyři skupiny hudebních činností – *interpretační činnosti, percepční činnosti, tvořivé činnosti a hudebněnaukové činnosti*. **Interpretační činnosti** zahrnují *vokální, rytmické, hudebně-pohybové a instrumentální činnosti*. Mezi **percepční činnosti** řadíme *sluchové a poslechové činnosti* a do **tvořivých činností** spadá *improvizace a elementární komponování*. **Hudebněnaukové činnosti** se nedělí na dílčí činnosti jako předchozí skupiny. Žáci si při těchto činnostech osvojují základní hudební pojmy, hudebněnaukové poznatky z hudební teorie, poznatky z dějin hudby, z nauky o hudebních nástrojích, z nauky o hudebních formách a také z harmonie, což jim napomáhá k lepšímu porozumění, vnímání a tvoření hudby (Taylor, D., Seminář Didaktiky hudební výchovy 2018–2020).

3.2.1. Interpretační činnosti

Pojem „*interpretace*“ obecně znamená výklad či vysvětlení (Vysloužil, 1995, s. 130). Tento pojem má dva významy, v hudbě a muzikologii. První význam znamená „*oživotnění hudebního díla v provedení na hudebním nástroji nebo lidským hlasem*“ (Vysloužil, 1995,

s. 130) a druhý znamená „výklad smyslu, estetické, historické i společenské hodnoty díla“ (Vysloužil, 1995, s. 131).

Interpretační činnosti jsou aktivity, při kterých žák zvukově či pohybově realizuje osvojené učivo, jako například zpěv naučených písní, instrumentální hru na hudební nástroje nebo dříve naučený pohyb (Sedlák & Váňová, 2013, s. 49).

a) Vokální činnosti

Zpěv je pro člověka nejpřirozenější hudební činností. Již od pradávna je přirozenou a primární lidskou potřebou zakotvenou hluboce v lidské osobnosti. Člověk může zpívat při jakékoliv příležitosti, protože jeho hudební nástroj (hlasový orgán) je stále přítomný (Sedlák & Váňová, 2013, s. 278).

Děti se již po svém narození setkávají se zpěvem, kdy jim rodiče zpívají ukolébavky a jiné písně, aby je uklidnili a uspali. Později samy objevují hlas a následně po rodičích opakují melodie i celé písně. Většina dětí si v dětství velmi ráda prozpěvuje a má ze zpěvu radost.

Vokální neboli pěvecké činnosti přináší lidem nejen estetický prožitek, ale také zlepšují funkci hlasového ústrojí a urychlují procesy vyšší nervové činnosti (Sedlák, 1985, s. 8). Podle psychologických výzkumů vytváří zpěv nejen základní hudební schopnosti¹, ale také zlepšuje mluvní projev obohacený hudebními složkami (intonací, rytmem a barvou). Zpěv je pro člověka velmi prospěšný z hlediska tělesného a duševního zdraví (Sedlák & Váňová, 2013, s. 278). Frostová & Vaniaková (1995, s. 6) také zmiňují pozitivní působení zpěvu na psychiku člověka, na morální a estetickou stránku, která přispívá k vypěstování smyslu pro krásu.

Nejen, že by měla hlasová výchova soustavně zušlechťovat dětský pěvecký hlas, ale také by měla být prevencí před nesprávnými pěveckými návyky a poškozením hlasového orgánu. Žák by si měl v průběhu pěvecké výchovy posupně vytvářet pěvecké dovednosti² a návyky³, které jsou základem procítěného a estetického zpěvu (Sedlák, 1985, s. 135).

¹ Hudební schopnosti jsou „vnitřní předpoklady k úspěšnému vykonávání hudebních činností“ (Sedlák & Váňová, 2013, s. 54) a jedinci umožňují osvojit si hudební dovednosti (Sedlák & Váňová, 2013, s. 73).

² Hudební dovednost je cvikem a učením získaná způsobilost úspěšně vykonávat hudební činnost (Sedlák & Váňová, 2013, s. 71).

³ „Návyk je zautomatizovaná dovednost“ (Sedlák & Váňová, 2013, s. 71).

K tomu, abychom mohli rozvíjet a kultivovat hlas, musí být zdravý, což je podpořeno vhodnou životosprávou a dodržováním zásad hlasové hygieny (Synek, 2004, s. 13). Zde uvádím některé z nich:

- zpíváme v dobré duševní pohodě;
- zpíváme ve vyvětrané, neprašné a nepřetopené místnosti;
- před každým zpěvem se rozezpíváme;
- hlas nepřetěžujeme, nekřičíme;
- při zpěvu dbáme na správné držení těla a dýchání;
- písňe volíme podle žákových dispozic;
- nezpíváme při nachlazení, po nemoci ani při únavě;
- nepijeme příliš studené ani horké nápoje (Fučík, 1984, s. 29).

V RVP ZV (2017, s. 82) jsou vokální činnosti popsány jako činnosti, při kterých se pracuje s hlasem, rozvíjí a upevňují se správné pěvecké návyky a kultivuje se mluvní a pěvecký projev. Očekávaným výstupem vokálních činností je: „*žák zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase*“ (RVP ZV, 2017, s. 84).

Vokální činnosti můžeme rozdělit na jednotlivé složky hlasové výchovy: *držení těla, dýchání, tvorbu tónu, hlasová cvičení, nasazení tónu, výslovnost, uvolňování mluvidel a přednes písňe* (Synek, 2004, s. 7–13).

Držení těla

Držení těla je velmi důležitou složkou zpěvu. Nejen, že se žákům bude lépe zpívat, ale také budou u zpěvu lépe vypadat. Základem správného držení těla je mírný stoj rozkročný, narovnaná záda, ruce volně svěšené podél těla a vzpřímená hlava. Žáci by měli stát při zpěvu uvolněně, neměli by se hrbít ani zvedat ramena. Jestliže si žáci potřebují držet noty, uchopí je oběma rukama tak, aby vždy viděli na vyučujícího/vyučující. Vyučující by měl/měla dbát také na správné sezení při zpěvu, při kterém jsou žáci opřeni o obě chodidla, sedí vzpřímeně a neopírají se o opěrku židle. Novou píseň nacvičujeme vsedě a zpěv již osvojených písní a rozezpívání provádíme ve stoje.

Na správné držení těla se zaměřujeme již od první hodiny hudební výchovy, aby se žáci postoj či sed naučili, nezískali špatné návyky a osvojili si základní pravidla při zpěvu.

Dýchání

Správné dýchání je základem pro tvorbu tónu a jeho kvalitu. Při zpěvu bychom měli využívat žeberně-brániční dýchání, při kterém je využita celá kapacita plic. Při nádechu se stlačením bránice vyklenuje dutina břišní a zároveň se mírně rozšiřuje spodní část hrudníku. Aktivováním a vědomým ovládním stlačené bránice, která má tendenci se vrátit do původní polohy, dochází k napětí, díky kterému lze výdech regulovat (Synek, 2004, s. 7–8).

Na začátku každé písně se klidně, ale intenzivně nadechujeme nosem, popř. nosem i ústy. Nádech by měl být neslyšný a nepozorovatelný. Důležité je dávat si pozor na zvedání ramen a mimické projevy, které mohou upozorňovat na nesprávný směr vdechu. Nácvik nádechu má tři fáze. První fáze je *nádech „do bříška“*, kdy si žáci dají dlaň na bříško a kontrolují vyklenutí dutiny břišní. Ve druhé etapě se *zvětšuje dechová kapacita rozšířením dolní části hrudníku*, při které se žáci nedotýkají pouze bříška, ale také nejspodnějších žeber, která by se měla mírně rozšiřovat do stran. Poslední fází je *prohloubení kapacity o nádech „do zad“*, v níž si žáci vytváří představu otevření nové dechové rezervy (Synek, 2004, s. 8).

Abychom uvědoměle aktivovali bránici a vytvořili si tak pevnou dechovou oporu pro správné hospodaření s dechem a správné tvoření tónu, zařazujeme do dechových cvičení uvolnění a zklidnění dechu neboli *zadržení dechu* (Fučík, 1984, s. 30).

V každém navrženém tematickém celku této diplomové práce jsou dechová cvičení zařazena na začátku hodiny v části rozezpívání. Dechová cvičení neopomíjíme z důvodu rozšíření dechové kapacity, ale taktéž z důvodu kladného působení na pravidelné dýchání žáků při zpěvu i mluvení. Důležité je, aby se žáci nenadechovali uprostřed slov, ale nadechovali se po textově logických celcích. Dalším důvodem je nepřírozené přepínání hlasivek při vyslovování dlouhých souvětí na jeden nádech. Hlasivky se tím rychleji unaví, proto je doporučeno udělat rychlý nádech v místě, kde píšeme ve větě čárku či dáváme spojku. Cvičení by měla být krátká, zábavná, pro žáky zajímavá a s častými obměnami, aby se předešlo stereotypu.

Tvorba tónu

Tvorba tónu je závislá na pravidelném chvění hlasivek, které jsou aktivované vydechovaným vzduchem, na rezonančních orgánech⁴ a artikulačním ústrojí⁵. Brada, která je uvolněná, se při zpěvu pohybuje směrem dolů, měkké patro se vyklenuje, rty jsou mírně vysunuté dopředu a jazyk je položen na dně úst (Synek, 2004, s. 9).

⁴ Rezonanční orgány nad hrtanem: dutina ústní, nosní a hltanová (Frostová & Vaniaková, 1995, s. 16).

⁵ Rty, čelisti se zuby, tvrdé patro, měkké patro s čípkem a jazyk (Frostová & Vaniaková, 1995, s. 16).

Při zpěvu ve vyšších polohách je žádoucí hlavová rezonance, při které tón rezonuje nad hlasivkami v hlavových dutinách. Tón vytvořený hlavovou rezonancí je nosnější, má charakteristickou barvu, lesk a žákům umožňuje zpívat písně s větším rozsahem se správnou artikulací. Navození hlavového tónu probíhá sestupnou melodií od tónů c^2 , d^2 nejprve *houkáním*, *mňoukáním*, *kukáním* a následně slabikami *-mu*, *-nu*, *-ju*, přičemž se měkké patro vyklenuje a krk je uvolněný (Synek, 2004, s. 9).

Hlavový tón je také možné navodit sestupným *brumendem*⁶ a postupným přidáním slabiky *-mu*, ve které následně vystřídáme všechny samohlásky (Havelková & Chládková, 1994, s. 57). Brumendo je zařazeno ve dvou tematických celcích *Podzim* a *Člověk a jeho zdraví*.

Hlasová cvičení

Hlasová cvičení se zařazují na začátek každé hodiny hudební výchovy do fáze rozezpívání, aby se žákův hlasový orgán připravil na pěvecký výkon a rozšířil se jeho hlasový rozsah. Vyučující je nejprve předzpívá a žáci po něm/ní opakuji. Všechna cvičení by měla být přiměřená věku žáků a zařazená do hodin hudební výchovy již od první vyučovací jednotky, aby si na systém rozezpívání žáci zvykli, pochopili jeho záměr a brali ho v hodinách hudební výchovy za samozřejmost.

Podle Synka (2004, s. 9) by se hlasová cvičení měla začínat *legátovým uvolněním* ve střední poloze na jednom nebo menším počtu tónů. Taktéž je vhodné k uvolnění hlasivek využití *brumenda*. Hlasová cvičení postupně transponujeme po půltónech oběma směry, ale dáváme si pozor, aby nedošlo k přepínání hlasu. Žáci by měli mít vždy pocit určité hlasové rezervy. Do cvičení zařazujeme zpěv vokálů⁷ a slabik, krátkých motivačních textů nebo lze zařadit i melodii či text z nové písně (Synek, 2004, s. 10–11).

V praktické části této diplomové práce se objevují především hlasová cvičení s krátkými motivačními texty, cvičení na vokály a cvičení na rezonanci s použitím vibrantu „r“.

Nasazení tónu

Nasazení tónu je zapříčiněno dobrou dechovou oporou a jasnou tónovou představou v rezonanci. Rozlišujeme tři způsoby nasazení tónu, ale pouze jeden, *měkké nasazení tónu*, je žádoucí. Při **měkkém nasazení tónu** jsou hlasivky plynule rozechvívány. Tento způsob nasazení tónu se procvičuje postupným zesilováním na oddělených tónech opřených o dech

⁶ Žáci mají zavřená ústa, rty se lehce dotýkají, zuby jsou mírně od sebe a jazyk je na dně úst (Synek, 2004, s. 10).

⁷ Vokál = samohláska.

na bránici nebo slabikami *mon, don, bim, bam*. Oproti tomu **dyšné nasazení tónu** vzniká při nedovřené hlasové šterbině, což může být zapříčiněné únavou nebo trvalejším poškozením hlasového orgánu (Synek, 2004, s. 11). Také může dojít k **tvrdému nasazení tónu**, které je způsobeno prudkým rozražením pevně semknutých hlasivek výdechovým proudem vzduchu (Frostová & Vaniaková, 1995, s. 15).

Výslovnost a uvolňování mluvidel

Správné artikulaci neboli výslovnosti je nutné věnovat pozornost nejen v 1. ročníku základní školy (Fučík, 1984, s. 30), ale i v ostatních ročnících, jelikož artikulace ovlivňuje srozumitelnost textu a celkový dojem ze zpěvu (Synek, 2004, s. 12).

Artikulační cvičení jsou taktéž vhodným „pomocníkem“ při nápravě řeči a prevenci špatného vyslovování. V 1. ročníku má mnoho žáků problém s vyslovováním některých hlásek či složitějších slov, proto je vhodné tato cvičení zařazovat nejen do hodin hudební výchovy, ale i do dalších předmětů. Jazykolamy a artikulační cvičení jsou pro žáky zábavné a jejich vyslovování je motivuje k vlastnímu zlepšení.

Při cvičení výslovnosti se zaměřujeme na *vokály* a *konsonanty*⁸. U **vokálů** dbáme na správné otevírání úst a dáváme si pozor na úzké či široké *e*, stažené *u* a ostré *i* či *a*. U **konsonant** se zaměřujeme na zřetelné a krátké vyslovování sykavek, na zřetelné a měkké vyslovování koncovek, na zadopatrové vyslovování *n* před souhláskami *k, g*, na krátké vyslovování *r* a u sloves *být (jsem, jste...)* na vyslovování bez souhlásky *j* (Synek, 2004, s. 12).

Při zpěvu písní může být dělení slov na slabiky ve sporu s pravidly pravopisu, neboť ve zpěvu platí pravidlo, že kromě poslední slabiky končí všechny slabiky otevřeně, tedy na samohlásku (Synek, 2004, s. 12). Výjimkou jsou souhlásky *m, n, j, l*, které necháváme na konci předchozí slabiky (Daniel, 1992, s. 19). V českých písních je slovní přízvuk na první slabice slova, s čímž je spjaté nesprávné vyřazení koncovek slov (Synek, 2004, s. 12).

Každý tematický celek v praktické části obsahuje artikulační cvičení buď autorská, nebo převzatá z *Hlasových cvičení* (Svoboda, 2010).

Přednes písně

Přednes písně je těsně spjatý s pochopením jejího textu. Jestliže dojde ke vhodně vedené besedě o písni, při které žáci odkrývají její skryté významy, prožitek i následná interpretace bude dokonalejší (Synek, 2004, s. 13).

⁸ Konsonant = souhláska.

Nácvik písně

Nácvik písně lze provádět třemi možnými způsoby – *vokální imitací*, *vokální intonací*⁹ a *smíšeným postupem*¹⁰. Jelikož je tato práce zaměřená na 1. ročník základní školy a v praxi se intonační metody využívají minimálně, podrobně popíšu metodický postup nácviku písně **vokální imitací** (Synek, 2004, s. 23). Nejprve však zmíním alespoň tři metody **intonační**, a to *intonační metodu ku-ku*, *intonační metodu intervalovou* a *intonační metodu tonální*.

Intonační metoda ku-ku vychází z „kukačkové“ sestupné tercie, která je postupně rozšiřována dalšími tóny, čímž vzniká řada dvanácti modelů vycházejících z melodiky dětských říkadel, rozpočítadel a písní. Tato metoda upevňuje intonaci v durové tónině a její modely jsou zapsány čísly odpovídajícími jednotlivým stupňům stupnice C dur (Taylor, 2019, s. 33).

Intonační metoda intervalová je založena na intervalovém principu, při kterém se dané intervaly vyvozují z nápěvků neboli začátků lidových písní, které se žákům nejlépe pamatují a představují. Lýsek (1972, s. 160) zavedl k lepšímu znázornění výšky tónů *prstovou osnovu*, která je pro žáky velmi jednoduchá a funkční, neboť si tóny představují nejen vizuálně, ale také hmatově. Tato osnova se vytvoří nedominantní rukou dlaní k sobě s roztaženými prsty, které znázorňují notovou osnovu. Žák ukazováčkem dominantní ruky ukazuje jednotlivé tóny a jejich výšky (Lýsek, 1972, s. 160).

Podstatou **intonační metody tonální** je vztah jednotlivých tónů (stupňů) k základnímu tónu. Žáci si při volných nástupech vybavují stupně pomocí opěrných písní začínajících požadovaným tónem. Aby byla představa volného nástupu jasná, musí být písně dokonale osvojené a zažitě (Synek, 2004, s. 15–19).

Při **vokální imitaci** žáci napodobují vyučujícího/vyučující, který/která je jejich vzorem. Tento způsob nácviku je jednoduchý a rychlý, proto se využívá především v nižších ročnících základní školy. Žáci se při nácviku učí melodii, rytmus, text i přednesové prvky nové písně. Protože žáci opakují opravdu vše, měl/měla by si vyučující dávat pozor na různé nešvary. Za nevhodné považujeme nácvik písně podle hudební nahrávky (Synek, 2004, s. 23). Každého žáka určitě více zaujme hra na nástroj a zpěv vyučujícího/vyučující než nahrávka.

Před samotným nácvikem nové písně je velmi důležitá úvodní **motivace**, při které se vyučující snaží získat žákovu pozornost, zájem a chuť naučit se novou píseň. Po motivaci

⁹ Nácvik písně podle notové osnovy (Synek, 2004, s. 23).

¹⁰ Nácvik písně jak intonací, tak imitací (Synek, 2004, s. 23).

přichází **předvedení písně vyučujícím/vyučující**. Vyučující by měl/měla mít píseň osvojenou, připravenou a zvládnutou tak, aby její interpretace umocnila úvodní motivaci, nalákala žáky a poskytla jim představu o výrazových kvalitách textu. Následuje **beseda o písni**, v jejímž průběhu mohou žáci sdělit své dojmy a pocity z poslechu, dochází zde k objasnění neznámých či nářečních výrazů a zaměřujeme se na obsahové sdělení písně. Poté již přichází samotný **nácvik písně**, který musí být rychlý a intenzivní. Jestliže je píseň kratší, vyučující zazpívá jednu sloku, kterou společně se žáky vícekrát zopakuje. Při osvojování delší písně ji vyučující rozdělí na kratší, logicky ucelené části, které žáci jednotlivě procvičují a následně spojují s již osvojenými celky. Po dokonalém osvojení první sloky se přechází k nácviku dalších slok a k hledání celkového výrazu písně. Jestliže píseň obsahuje pěvecky náročnější části, vyučující je může zařadit již do hlasových cvičení. V hodině je vhodné celou píseň několikrát **zopakovat** a zároveň se k ní v následujících dnech vracet i v jiných vyučovacích předmětech než je hudební výchova. Jakmile mají žáci píseň zcela osvojenou, přichází **další práce s ní**, jako je pohybový nebo instrumentální doprovod na dětské hudební nástroje (Synek, 2004, s. 24).

b) Rytmické činnosti

Dítě se již od prenatalního období setkává s rytmičnými impulzy například ve formě tlukotu matčina srdce, její kolébavou chůzi a po narození při houpání v náručí či při chůzi. Dalo by se říci, že určitý pohyb a zvuk dítě uklidňuje. Postupným objevováním světa a nápodobou si děti od mala rytmus procvičují při různých jednoduchých říkankách. Osvojují si k nim i hru na tělo, jako tleskání a dupání např. při říkance *Paci, paci, pacičky; Kovej, kovej, kovářičku; Vařila myšička kašičku* apod.

Rytmické činnosti rozvíjí smysl pro rytmus, což je schopnost vnímat a prožívat hudební rytmus, pohybově na něj reagovat, reprodukovat ho a samostatně vytvářet (Sedlák & Váňová, 2013, s. 141). Na začátku vycházíme z rytmu řeči, využíváme dětská říkadla, rozpočítadla a krátké básně (Synek, 2004, s. 45). Nejprve uvedu základní prvky rytmičských činností a prostředky k vyjádření rytmu, poté zmíním rozvíjení rytmičského cítění. Do **základních prvků rytmičských činností** patří **rytmus**, což je nepravidelné uspořádání krátkých a dlouhých not i pomlk v časové posloupnosti. Dalším prvkem je **metrum**, které označuje pravidelné střídání těžké¹¹ a lehké doby¹² v taktu. **Takt** je časový úsek skladby, ve kterém

¹¹ První doba v taktu.

¹² Ostatní doby mimo první dobu.

jsou pravidelně zastoupené těžké a lehké doby a **tempo** vyjadřuje základní časové impulzy skladby (Synek, 2004, s. 38).

Mezi **prostředky k vyjádření rytmu** řadíme **deklamaci** neboli realizaci textu se zvýrazněným rytmem, **hru na tělo**, při které využíváme zvuky vydávané vlastním tělem, **hru na dětské hudební nástroje** a **pohyb** (Synek, 2004, s. 38).

Očekávaným výstupem rytmických činností podle RVP ZV (2017, s. 84) je: „*žák rytmičuje jednoduché texty*“.

Při rozvoji rytmického citění můžeme zařadit hru *Na ozvěnu*, která je součástí tematických celků *Prvňáček* a *Léto*. Tato hra je založena na opakování rytmu, textu, pohybu či melodie po vyučujícím/vyučující, který/která danou činnost předvede a žáci ji opakuji.

Rytmizace slov a textu

Při rytmiizaci slov začínáme hrou *Na ozvěnu*. Poté vyučující vytleskává rytmus slov a žáci jej deklamují. Na závěr jsou žáci schopni předvést rytmus hrou na tělo nebo na rytmické bicí nástroje. Pokud se stane, že žáci neimitují rytmus přesně, bez zastavení jej znovu a vícekrát za sebou zopakujeme.

Po deklamaci slov přichází na řadu deklamace dětských říkadel, rozpočítadel a krátkých básní, kdy postup je stejný jako u deklamace slov. Následně se žáky zapisujeme rytmus textu pomocí grafických značek (*tečka – čárka*) a na závěr hledáme k zápisu vhodná slova (Synek, 2004, s. 39).

Imitace rytmu hrou na tělo

Nejjednodušší forma ztvárnění rytmu je i pro malé děti hra na tělo. Využívá se při ní **tleskání, pleskání, dupání, luskání** a jiných zvuků, které jdou realizovat na vlastní tělo. Při rytmické imitaci¹³ hrou na tělo vyučující zařazuje krátké a jednoduché rytmy přiměřené věku žáků, které se nejprve důkladně procvičí, a až poté se přidají další, delší a náročnější rytmy.

Vyučující se nemusí bát zařadit rytmicko-pohybovou imitaci, při které žáci rytmicky přesně opakuji jednoduché rytmické pohyby, nebo spojení rytmicko-pohybové imitace s hrou na tělo (Synek, 2004, s. 40).

¹³ Imitace = nápodoba.

Rytmus písniček a říkadel

Rytmus písniček a říkadel procvičujeme nejprve zpěvem a deklamací, poté přidáme rytmus ztvárněný hrou na tělo nebo hudebními nástroji a jako poslední žáci hrají samotný rytmus bez zpěvu (Synek, 2004, s. 41).

Metrum

Pomocí metra se žáci učí poznávat a respektovat pravidelné opakování časového intervalu nejprve v sudém taktu a až poté v lichém. Metrum lze procvičovat pochodováním, deklamací dětských rozpočítadel, vytleskáváním a taktováním (Synek, 2004, s. 41).

Těžká doba

Nácvik těžké doby zařazujeme až po nácviku metra. Její nácvik probíhá při poslechu písni, pochodování nebo taktování s dupnutím či tlesknutím na první dobu v taktu. Nejprve procvičujeme vnímání těžké doby a lehké doby (dob) v různých taktech, a to nejprve v taktu 2/4, následně ve 3/4 a ve vyšších ročnících i ve 4/4 taktu.

Rytmické slabiky a fonogestika

Vyučující může do naukového výkladu o rytmických hodnotách not a pomlek zařadit rytmické slabiky a fonogestiku. Obojí je vhodnou pomůckou, protože rytmické slabiky jsou krátké a fonogestika je pro žáky jednoduchá a rychle zapamatovatelná. Díky tomuto názornému způsobu učení si žáci rychle osvojí rytmické hodnoty not i pomlek a budou schopni je využít v praxi.

NOTA/POMLKA	RYTMICKÉ SLABIKY	FONOGESTIKA
čtvrťová	TÁ	jeden zdvižený prst
dvě noty osminové	TY–TY	dva zdvižené prsty
půlová	TŮ–Ů	otevřená dlaň před sebou
celá	MÁ–Á–Á–Á	zatnutá pěst před sebou
čtvrťová pomlka	NIC	rozhození rukou do stran
osminová pomlka	SA	kolečko z prstů před sebou

Tabulka 1 *Rytmické slabiky a fonogestika* (zdroj: Taylor, D., Seminář Didaktiky hudební výchovy 2018–2020)

Rytmický vícehlas

Rytmický vícehlas můžeme využít jako doprovod deklamovaného textu, říkadla nebo jako rytmický základ doprovodu hudebním nástrojem. Principem rytmického vícehlasu je vytvoření stejně dlouhých rytmických ostinat¹⁴ v daném taktu, přičemž jednotlivé party nacviču-

¹⁴ Ostinato = krátká rytmická nebo rytmicko-melodická figura opakující se v průběhu celé písně (Synek, 2004, s. 50).

jeme s každou skupinou zvlášť a postupně je skládáme ve dvojhlas a vícehlas (Synek, 2004, s. 43).

Na rytmický vícehlas je v praktické části zaměřen závěrečný pozdrav *Hudebka je za námi* a dále se rytmické vícehlasy objevují v tematických celcích *Já a společnost* a *Léto*.

Rytmický kánon

Do hodin hudební výchovy můžeme také zařadit rytmický kánon, jehož principem je stejný rytmus, ale postupný nástup jednotlivých skupin. Skupiny nastupují na gesto vyučujícího po jednom, dvou či více taktech za sebou. Cílem je udržení správného rytmu dané skupiny a vytvoření rytmického kánonu (Synek, 2004, s. 44).

Rytmický kánon je zařazený v praktické části této diplomové práce v tematických celcích *Rodina* a *Čas*.

c) Hudebně-pohybové činnosti

Podle Sedláka (1985, s. 200) hudebně-pohybová výchova kultivuje a usměrňuje dětské tělesné pohyby tak, aby prohlubovaly a umocňovaly hudební vnímání a prožitek, vedly k porozumění hudebnímu obsahu a k rychlejšímu poznávání hudebně výrazových prostředků. Spojení hudby a pohybu podněcuje nejen duševní aktivitu žáka, ale zároveň se zlepšuje jeho mimika, gestika, obratnost, pohyblivost, lehkost pohybu a upevňuje se správné držení těla.

Hudebně-pohybové činnosti jsou komplexní činnosti, které souvisejí se všemi složkami hudební výchovy. Tyto činnosti bychom měli zařazovat převážně na prvním stupni základní školy, jelikož žáky připravují na orientaci v základních hudebních pojmech a usnadňují jejich využití při práci s písní. Knopová (2005, s. 18) tyto činnosti rozděluje podle obsahu na dvě oblasti – *oblast pohybové výchovy* a *oblast taneční výchovy*.

Činnosti hudebně-pohybové mají v RVP ZV (2017, s. 84) tento očekávaný výstup: „žák reaguje pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie“. Také tyto činnosti jsem zařadila do praktické části této diplomové práce a jsou součástí všech tematických celků.

Oblast pohybové výchovy

Oblast pohybové výchovy se zaměřuje na základní pohybový prvek – tleskání, hru na tělo, pohyb paží atd. Žáci pohybem ruky naznačují pohyb melodie, učí se taktovací techniku a napodobují hru na hudební nástroje (Knopová, 2005, s. 18).

Do této oblasti můžeme také zařadit pohybové hry, které vychází z dětských říkadel a rozpočítadel. Jejich melodie je založena na malém rozsahu a pohybový doprovod vychází z obsahu říkadel. Mezi pohybové hry předškolního věku patří *Čáp ztratil čepičku*, *Zajíček ve své jamce* nebo *Zlatá brána*.

Oblast taneční výchovy

Oproti oblasti pohybové výchovy se oblast taneční zaměřuje na základní taneční prvky, jako je **chůze**, **běh**, **poskoky** a **pérování**. Žáci si také osvojují taneční krok ve 2/4, 3/4 a 4/4 taktu. Do výuky může vyučující zařadit taneční hry, které vycházejí z dětských her. Jejich melodie je jednoduchá, základním pohybovým prvkem je chůze, poskočný krok, cval, podup a může existovat více variant hry (Knopová, 2005, s. 18–20). Do taneční hry lze zařadit *Pásla ovečky* a *Cib, cib, cibulenska*, ale také *Měla babka čtyři jabka*, na kterou se tančí tanec mazurka savojská. Tanec mazurka je zařazen v tematickém celku *Zima*.

Taneční chůze vychází z přirozené, plynulé a lehce pérované chůze. Její základní rytmickou hodnotou je nota čtvrtěová a rytmus chůze může vyučující hrát na bubínek. Z taneční chůze vychází **běh** znázorňující noty osminové. Jejich rytmus vyučující ztvárňuje na ozvučná dřívka (Knopová, 2005, s. 20).

Při tanci může být postavení tanečníků různé. Žáci stojí vedle sebe, v mírném natočení k sobě, proti sobě, zády k sobě, v kruhu, v zástupu, ve dvojřadu nebo v různých skupinách. Taktéž držení tanečníků je variabilní. Mohou se držet za jednu ruku, za obě ruce, za pas, za ramena atd.

d) Instrumentální činnosti

Hra na hudební nástroj je hudební činnost, při které žák uplatňuje hudební schopnosti, dovednosti a znalosti notového písma. Od vokálních činností se liší pouze způsobem vnější realizace a v praxi se většinou prolínají (Sedlák & Váňová, 2013, s. 289).

Pro instrumentální činnosti je výstupem: „žák využívá jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře“ (RVP ZV, 2017, s. 84).

Carl Orff (1895–1982) měl za cíl dát všem dětem do rukou hudební nástroje, které jsou snadno ovladatelné a jejich zvuk je kvalitní i s minimální zručností. V jeho díle *Musik für Kinder: Reime und Spiellieder* (1950), známém pod názvem *Schulwerk*, propracoval instrumentální činnosti a doprovody tak, aby žáci prožívali radost ze společného muzicírování a aby pronikli do hudebních struktur a zákonitostí. Tónový materiál vychází z pentatoniky a starých

modálních tónin, aby žáci získali prostor ke kreativitě. Pro českou školu německé dílo adaptovali **Petr Eben** a **Ilja Hurník** pod názvem *Česká Orffova škola* (Synek, 2004, s. 47).

Při hodinách hudební výchovy se využívají dětské hudební nástroje z Orffova instrumentáře, které obsahují nástroje *rytmické* a *melodické*. Osobně jsem nakloněna k dělení ze seminářů *Didaktiky hudební výchovy* na PdF MU na nástroje *rytmické*, *rytmicko-melodické* a *dechové*, proto ho v této práci využívám (Taylor, D., Seminář Didaktiky hudební výchovy 2018–2020).

Do **rytmických nástrojů** se řadí ozvučná dřívka, dřevěný blok, drhlo, rámový bubínek, tamburína, činely ruční i prstové, rumba koule, triangl, rolničky, zvonek a později i rytmická vajíčka. Za **rytmicko-melodické nástroje** považujeme zvonkohru, metalofon a xylofon. Poslední skupinou jsou **dechové nástroje** obsahující foukací harmoniku a zobcovou flétnu (Taylor, D., Seminář Didaktiky hudební výchovy 2018–2020).

K doprovodu písní lze využít *rytmických* nebo *melodických doprovodů*. **Rytmické doprovody** může vyučující čerpat buď z učebnic a odborných publikací, nebo z vlastního portfolia. Určitě se nemusí bát zapojit do vymýšlení doprovodů samotné žáky, kteří mívají velmi dobré nápady (Synek, 2004, s. 50).

Při vymýšlení doprovodu musí dbát vyučující na jeho jednoduchost. Žáci by jej ze začátku měli ideálně zvládnout i bez podrobnější znalosti not. Z tohoto důvodu je doporučováno vycházet ze základních rytmických prvků dané písně, které si žáci nejprve procítí a osvojí pomocí hry na tělo. Mezi základní rytmické prvky patří **metrum**, **takt**, **ostinato**, **těžká doba** a **lehká doba**. Výběr nástrojů by měl vždy vycházet z charakteru písně. Doprovod písně nacvičujeme po jednotlivých hlasech a postupně tyto hlasy skládáme dohromady v pořadí metrum – takt – ostinato – rytmus + zpěv (Synek, 2004, s. 50–51).

K **melodickému doprovodu** volíme nástroje rytmicko-melodické. Pro tvorbu takového doprovodu by měl/měla mít vyučující základní znalosti nauky o harmonii. Melodické doprovody můžeme rozdělit do tří skupin na doprovody *pentatonické*, *tónické* a *diatonické* (Synek, 2004, s. 52).

Pentatonický doprovod je založený na pětitónové stupnici, která neobsahuje čtvrtý a sedmý stupeň. Tento doprovod je lehký, efektivní a lze jej využít u většiny durových písní. Pokud mají rytmicko-melodické nástroje odnímatelné kameny, vyjmeme citlivé tóny a ne-

cháme žáky hrát na kterýkoliv z pěti tónů. Se žáky je vhodné si stanovit rytmus a pravidlo prvního a posledního tónu, kterým je první stupeň dané stupnice (Synek, 2004, s. 52).

Tónické doprovody se dají využít pouze u písní, které lze doprovodit tónickým kvintakordem. Žáci mohou na jednom tónu takového kvintakordu hrát pouze rytmus, metrum, těžkou a lehkou dobu nebo ostinato. Dále mohou hrát libovolně všechny tóny tónického kvintakordu v daném metru nebo pouze na první dobu v taktu. Jako poslední možnost využití tónického doprovodu je způsob, při kterém žáci hrají rytmicko-melodická ostinata na tónech tónického kvintakordu (Synek, 2004, s. 53–55).

Poslední možností melodického doprovodu je **doprovod diatonický**, který lze využít u písní, ve kterých se pravidelně střídá tónický a dominantní akord. Žáci mohou pravidelně či nepravidelně střídát tónický a dominantní akord (Synek, 2004, s. 56–58).

Při hře na hudební nástroje bychom měli dodržovat zásady správného nácviku instrumentálních doprovodů:

- při prvním setkání s hudebním nástrojem nechme žáky si jej vyzkoušet;
- doprovázet můžeme pouze dokonale osvojenou a zažitou píseň;
- před hrou na hudební nástroje si party všichni vyzkoušíme přes hru na tělo;
- na hudební nástroje necháváme hrát všechny žáky bez výjimky;
- náročnější party necháváme hrát šikovnější žáky;
- žádný žák nezůstává bez činnosti, i když nehraje na hudební nástroj, tak zpívá;
- doprovodné nástroje nesmí nikdy přehlušit zpěv, mají pouze funkci doprovodu (Synek, 2004, s. 60).

Ve všech navržených tematických celcích se objevují rytmické instrumentální doprovody písní a básní.

3.2.2. Percepční činnosti

Stejně jako rytmus dítě vnímá i různé zvuky již v prenatálním období. Po několika týdnech od narození děti začínají otáčet hlavičku za zvuky a později na ně reagovat i vlastním hlasem. Postupem času rozeznávají zvuky okolí, známé hlasy a melodie. V průběhu předškolního věku se děti zajímají o okolí nejen po vizuální stránce, ale i po sluchové a jejich celkové vnímání okolního světa se tak postupně rozšiřuje o další vjemy, zážitky a zkušenosti. Abychom rozvíjeli sluchovou analýzu, je vhodné do hodin hudební výchovy zařazovat i aktivity na rozeznávání tónů, rytmů či melodií.

V hudební psychologii pojem „*percepce*“ představuje hudební vnímání nebo vnímání hudby, při kterém prostřednictvím smyslových orgánů dochází k aktivnímu poznávání hudby v našem vědomí (Sedlák & Váňová, 2013, s. 235). Je to psychofyzilogický proces, při kterém dochází k aktivnímu, výběrovému a smysluplnému zpracování hudby a jejích informací (Sedlák & Váňová, 2013, s. 245). Podle Sedláka (1985, s. 8) vnímání hudby kultivuje hudební sluch.

V průběhu percepčních činností dochází k interakci posluchače s hudebním dílem (Sedlák & Váňová, 2013, s. 245). Tento proces je ovlivněn nejen hudebním dílem a osobností vnímatele, ale také jeho aktivním hudebním vnímáním¹⁵.

a) Sluchové činnosti

Sluchové činnosti neboli sluchová analýza je nezbytnou součástí rozvoje vokálních schopností. Tato činnost je velmi namáhavá, proto by měla být časově přiměřená věku žáků. Ve výuce bychom měli vždy postupovat od nejjednoduššího ke složitějšímu. Začínáme s rozlišováním zvuků okolního světa, poté se zaměřujeme na rozpoznání tónů vyšších – nižších, slabších – silnějších, delších – kratších a následně rozlišujeme melodie veselé – smutné, mírné – rázné a jejich žánry (Havelková & Chládková, 1994, s. 79).

Očekávaným výstupem sluchových činností z RVP ZV (2017, s. 84) je: „*žák rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby*“.

Rozvoj sluchové analýzy je zařazen v praktické části této diplomové práce v tematických celcích *Dopravní prostředky; Podzim; Člověk a jeho zdraví; Jaro a Čas*.

b) Poslechové činnosti

Každé umění má svůj specifický jazyk a specifický způsob vyjadřování a komunikování. Ani u hudby tomu není jinak. Abychom mohli porozumět tomu, co nám hudba sděluje, musíme se naučit ovládat její jazyk, a to poznáváním hudebně vyjadřovacích prostředků¹⁶ i základních hudebních forem¹⁷ v hudbě vokální a instrumentální. Aby mohlo dojít k aktivnímu poslechu hudby, měl/měla by vyučující systematicky rozvíjet všechny schopnosti

¹⁵ Skladbu posluchač nejen dešifruje, ale také ji ve své mysli přetváří podle své nálady, svých zkušeností, schopností, dovedností a zájmů, které vnímaná hudba vyvolala (Sedlák & Váňová, 2013, s. 264).

¹⁶ Melodie, tempo, harmonie, dynamika, forma (Havelková & Chládková, 1994, s. 81).

¹⁷ Malá a velká písňová forma, rondo, kánon, variace (Havelková & Chládková, 1994, s. 81).

k poslechu potřebné. Do těchto schopností patří *hudební představivost, paměť, fantazie a analyticko-syntetické schopnosti*, které se rozvíjí při všech činnostech hudební výchovy (Havelková & Chládková, 1994, s. 81).

RVP ZV (2017, s. 83) do poslechových činností zahrnuje aktivní vnímání znějící hudby, poznávání jejích žánrových, stylových a funkčních podob a také její analýzu a následnou interpretaci. Očekávaným výstupem těchto činností je: „*žák rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální*“ (RVP ZV, 2017, s. 84).

Při těchto činnostech by mělo dojít k hudební „*apercepci*“. V hudební psychologii tento pojem znamená složitý psychický proces, při kterém dochází ke zpracovávání smyslového příjmu hudby, k pronikání do jejího obsahu, k prožívání a hodnocení na základě předchozí zkušenosti (Sedlák & Váňová, 2013, s. 235).

Havelková & Chládková (1994) rozdělují poslechové činnosti na *intuitivní formu poslechu* a *intelektuální formu poslechu*. První forma poslechu je poslech bez předchozí analýzy skladby a teoretického základu. Žáci na hudbu reagují spontánně na základě nálady díla a jeho výrazu. Výběr skladby by měl být promyšlený, jelikož by skladba měla být výrazná, nápadná, popřípadě známá, aby žáky ihned upoutala (Havelková & Chládková, 1994, s. 84–85). Tento poslech je zařazen v tematických celcích *Podzim; Zima; Jaro; Já a společnost* a *Léto*.

Druhá forma poslechu, **intelektuální poslech**, má specifický metodický postup. Před vlastním poslechem hudby vyučující zařazuje **úvodní práci se skladbou**, na kterou musí být řádně připraven/připravena. V této části dochází k motivaci žáků a ke krátkému seznámení se skladatelem, se slohovým obdobím, s okolnostmi vzniku skladby, s motivy a tématy skladby. Na škodu není ani zařazení jiného druhu umění, pomocí kterého může vyučující konkretizovat obsah skladby. Následuje **vlastní poslech skladby**, při kterém by měl být žák aktivní. Může zpívat motivy skladby, vytleskávat rytmus, určovat hudební nástroje atd. V hudebních metodikách jsou různé názory, zda by měl být první poslech rušený, s komentářem vyučujícího/vyučující, nebo nerušený (Havelková & Chládková, 1994, s. 83–84). Já se osobně přikláním k nerušenému prvnímu poslechu, aby si žáci mohli v klidu vychutnat estetický zážitek. Třetí částí je **analýza skladby**, při které vyučující pouští celou skladbu nebo její části, které se žáky rozebírá. Poslední fází poslechu je **syntéza**, což je nerušený poslech skladby nutný pro její pochopení a zažití (Havelková & Chládková, 1994, s. 84).

Poslech hudby můžeme využít k **intuitivní deskripci**, což je kreslení a malování podle hudby. Tyto činnosti jsou u mladších dětí bezprostřednější, poněvadž bez rozmýšlení zobrazují jejich pocity a nálady z poslouchané hudby (Havelková & Chládková, 1994, s. 82). Intuitivní deskripci jsem zařadila do tematických celků *Podzim; Zima; Jaro; Léto*, ze které by vzniklé výtvary tvořily výtvarnou řadu *Čtvero ročních dob*.

3.2.3. Tvořivé činnosti

Každé dítě je svým způsobem tvořivé. Už od mala si vymýšlí na základě své fantazie různé hry, pohádky a text ke známým melodiím. Velmi rádo „koncertuje“ před nejbližšími a má radost ze svého „umění“. Také z tohoto důvodu by měl/měla vyučující nechat žáky vytvářet vlastní hudební i pohybové skladbičky a doprovody. Těmito činnostmi vyučující podporuje žákovu fantazii a rozvíjí jeho hudební dovednosti a tvořivost.

Podle Sedláka & Váňové (2013, s. 49) při tvořivých činnostech sám žák vymýšlí hudební modely a pohybový projev. Projevuje se zde potřeba seberealizace, při které dochází k pocitu radosti a zadostiučinění (Sedlák, 1985, s. 8). Tyto činnosti jsou velmi náročné, neboť v nich žák uplatňuje svou fantazii, představivost, logiku myšlení, zájem a v jisté míře i tvořivé nadání (Knopová, 2005, s. 8).

Podle RVP ZV (2017, s. 84) je výstupem tvořivých činností: „*žák improvizuje v rámci nejjednodušších hudebních forem*“.

a) Improvizace

Podle Sedláka & Váňové (2013, s. 314) je improvizace složitý jev založený na představách, myšlenkách a nápadech. Samozřejmě by se improvizace neobešla bez inspirace, soustředění, hudebních a tvořivých schopností a zkušeností (Sedlák & Váňová, 2013, s. 314).

Hudební improvizace je činnost, při které se bezprostředně, rychle, bez plánu a přípravy asociují hudební představy a nápady. Výsledkem činnosti je nový hudební útvar, který nebývá zapsán do not (Sedlák & Váňová, 2013, s. 314).

V průběhu improvizace se žák stává tvůrcem, interpretem i posluchačem svého díla. Hudební improvizace může být *pohybová, rytmická a melodická* (Taylor, D., Seminář Didaktiky hudební výchovy 2018–2020).

Pohybová improvizace je pro žáky nejjednodušší, protože je jim pohyb již od útlého věku velmi blízký. Žáci mohou vyjadřovat obsah písně, uplatňovat improvizaci při tancích

a tanečních hrách nebo mohou vyjádřit pojmy z hudební teorie, např. staccato. Při volné improvizaci žáci ztvárňují své nálady a stav duše (Taylor, D., Seminář Didaktiky hudební výchovy 2018–2020). Aktivity na pohybovou improvizaci lze najít v tematických celcích *Podzim; Zima; Jaro a Léto*.

Začátky **rytmické improvizace** se objevují při hře *Na ozvěnu*, kdy vyučující předvede rytmus a žáci jej po něm/ní opakují. Při rytmické improvizaci lze tleskat, hrát na tělo, využít rytmické nástroje, deklamovat text nebo hrát na jednom tónu zobcové flétny (Taylor, D., Seminář Didaktiky hudební výchovy 2018–2020).

Základem **melodické improvizace** je rytmus, který je rozšířený výškami tónů. Žáci mohou zpívat, hrát na melodické nástroje, na zobcovou flétnu nebo tyto aktivity kombinovat. Pro dětskou tvorbu melodické improvizace je nejlehčí pentatonický doprovod (Taylor, D., Seminář Didaktiky hudební výchovy 2018–2020). Rytmická i melodická improvizace se objevuje v tematickém celku *Já a společnost*.

b) Elementární komponování

Elementární komponování neboli interpretační tvořivost je činnost, při které nechává vyučující rozhodnutí zcela na žákovi, který hledá nejvhodnější hudební útvar. Sám nebo s dopomocí vyučujícího/vyučující volí hudební nástroje, dynamiku, tempo, výraz, zda bude mít skladba pohybový doprovod nebo bude hrát či zpívat sólista, popř. sbor (Taylor, D., Seminář Didaktiky hudební výchovy 2018–2020).

3.2.4. Hudebněnaukové činnosti

Hudebněnaukové činnosti nám slouží jako prostředek k lepšímu vnímání a provozování hudby. Cílem proto není naučit žáky hudební teorii, ale rozvíjet jejich hudební schopnosti a dovednosti, které jsou důležité pro ostatní činnosti hudební výchovy (Daniel, 1992, s. 58).

Podle Daniela (1992, s. 58–59) lze hudebněnaukové učivo pro základní školy rozdělit na dvě části. První část se týká zpěvu a patří sem pojmy: *zvuk, tón, nota, hodnoty not, takt, hudební písmo a hudební abeceda*. Druhá část je důležitá pro poslech hudby a zaměřuje se na *hudební nástroje, hudební formy a dějiny hudby*.

Činnosti zaměřené na hudební nauku jsou zařazené v tematických celcích *Dopravní prostředky; Podzim; Zima; Člověk a jeho zdraví; Jaro; Čas a Léto*.

4. Návrhy tematických celků do výuky hudební výchovy v 1. ročníku ZŠ

Cílem této diplomové práce je vytvořit metodický materiál do vyučovacích hodin hudební a výtvarné výchovy s integrací tematických celků prvouky pro 1. ročník základní školy. Vycházela jsem z pracovní učebnice *Já a můj svět: 1. ročník* (Fukanová & Štiková, 2017), dle které jsem navrhla 10 tematických celků. Sborník slouží k inspiraci pedagogům, kteří si mohou vybírat jednotlivé aktivity nebo sestavit celou vyučovací hodinu podle potřeb třídy.

Obsah tematických celků má vždy stejnou strukturu. Úvodní hudební pozdrav a závěrečný pozdrav je ve všech tematických celcích stejný, tudíž jsou podrobně rozepsány pouze v prvním tematickém celku a v ostatních jsou pouze napsané jejich názvy. Dále je náplní rozezpívání, které zahrnuje dechová cvičení, obličejovou gymnastiku, artikulační cvičení, hlasová cvičení a píseň na rozezpívání. Poté jsou zařazené tematicky laděné písně, básně a říkadla, které jsou navrženy s různými rytmickými a pohybovými doprovody. V některých tematických celcích se objevuje pohybová improvizace, percepční činnosti, jak poslechové, tak sluchové, rytmiizační hra a nauková činnost, která je většinou zařazena na konci tematických celků. Do vyučovací hodiny je vhodné ji začlenit mezi další činnosti, ne až na závěr hodiny, jelikož mohou být žáci již značně unaveni.

Metodické postupy u písní a básní jsou vždy totožné, proto budou rozepsány pouze u prvního tematického celku. Na začátku každého tematického celku jsou zmíněné dílčí cíle, které jsou specifické pro daný tematický celek, mezipředmětové vazby, počet účastníků, navržená časová dotace a pomůcky. V úvodu praktické části jsou též vypsány obecné cíle tematických celků a rozvíjené klíčové kompetence.

Části tematických celků jsem realizovala v první třídě s 21 žáky v městské škole v Ústí nad Orlicí. Vždy jsem si připravila hodinu vybraných aktivit z daného tematického celku podle témat, kterými se žáci zabývali v hodinách prvouky. Na konci vyzkoušených tematických celků je zařazena reflexe odučené hodiny a hodnocení provázející vyučující.

Úvodní hudební pozdrav, závěrečný pozdrav, hlasová cvičení, některé písně, básně a říkanky jsou autorskou prací. Většina převzatých písní je z publikace *Technika klavírního doprovodu lidových písní* (Crha & Hala, 2014) a některé básně jsou z internetu. Veškeré grafické záznamy hudebních pozdravů, hlasových cvičení, rytmických her a vícehlasů, písní

a zhudebněných básní byly vytvořeny autorkou v programu MuseScore3. Všechny pracovní listy jsou autorskou prací a jsou zařazené do přílohové části diplomové práce. Žáci by je měli vyplňovat tužkou nebo pastelkami.

Cíle tematických celků

Cíle kognitivní:

- Žák reprodukuje texty písní, básní a říkadel.
- Žák vyjádří vlastními slovy pojmy: forte, piano, zesilovat, zeslabovat.

Cíle psychomotorické:

- Žák zřetelně vysloví artikulační cvičení, texty písní, básní a říkadel.
- Žák zpívá rytmicky přesně a pokud možno intonačně čistě v jednohlasé písni.
- Žák hraje na hudební nástroj ve správnou chvíli dle instrukcí.
- Žák prakticky předvede metrum, těžkou dobu a ostinátní figuru v osvojené písni.
- Žák dokáže zapsat notu půlovou, čtvrt'ovou, osminovou a houslový klíč do notové osnovy.
- Žák prakticky předvede zrychlení a zpomalení písně.
- Žák vyjádří pohybem své pocity z hudby.
- Žák koordinuje svůj pohyb dle instrukcí.
- Žák rozpozná různé zvuky.

Cíle afektivní:

- Žák vnímá estetickou hodnotu díla.
- Žák vnímá radost z hudby.

Cíle sociální:

- Žák spolupracuje ve skupině nebo v páru.
- Žák přispívá svými názory do třídní diskuse.

Rozvíjené klíčové kompetence

Kompetence k učení:

- *žák operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní a kulturní jevy;*

Kompetence komunikativní:

- *žák rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů, běžně užívaných gest, zvuků a jiných informačních a komunikačních prostředků, přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění;*

Kompetence sociální a personální:

- *žák si vytváří pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty;*

Kompetence občanské:

- *žák respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit;*

Kompetence pracovní:

- *žák používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky (RVP ZV, 2017, s. 10–13).*

4.1. Tematický celek „Prvňáček“

Cíle: - Žák vytvoří rytmický doprovod u hry *Jak se jmenuješ?*.

- Žák opakuje rytmus podle vyučujícího/vyučující.

Mezipředmětové vztahy s jinými vyučovacími předměty: prvouka, matematika, výtvarná výchova, tělesná výchova

Počet účastníků: 20

Časová dotace: 2–3 vyučovací hodiny hudební výchovy

Pomůcky: klavír, boomwhackery (ozvučné trubice), triangel, ozvučná dřívka, dřevěné bloky, drhla, interaktivní tabule, grafický zápis na interaktivní tabuli, noty písně *Maličká su*

Úvod: Kouzelné cinknutí – triangel

Úvodní hudební pozdrav: *Krásné ráno, krásný den*

Na začátku každé vyučovací hodiny hudební výchovy se přivítáme zhudebněnou básničkou *Krásné ráno, krásný den*, kterou si žáci nejprve osvojí. Vyučující zazpívá píseň s doprovodem na klavír, dále proběhne nácvik textu, při kterém vyučující říká dva takty a žáci po něm/ní opakují. Postupně text procvičujeme přidáváním dalších taktů, až opakujeme celou báseň. Nácvik melodie písně je stejný s nácvikem textu písně.

Krásné ráno, krásný den
zhudebněná básnička text a hudba: Iva Špinlerová

♩ = 80
C

Krá - sné rá - no, krá - sný den, my se hu - dby

4 C F C

ne - le - knem, s pí - sni - čkou jde vše - chno líp,

7 G C F C

tak se ne - boj za - po - jit. Krá - sné rá - no, krá - sný den,

11 F G7 C

dne - ska si to u - ži - jem.

Obrázek 1 *Krásné ráno, krásný den* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Rozezpívání

Rozezpívání provádíme vestoje v lavicích anebo v kruhu na koberci tak, aby všichni žáci viděli na vyučujícího/vyučující.

Dechová cvičení: Žáci zapojují vhodným způsobem bránici a zaujmou správné držení těla – mírný stoj rozkročný, narovnaná záda, vzpřímená hlava. Hluboký nádech nosem, zadržení dechu a dlouhý výdech pusou. Toto i další cvičení zopakujeme 3x. „Nyní se pořádně nadechneme, zadržíme dech a šeptem vyslovíme: „Jsem ško-láááááák.“ Žáci se snaží na dlouhou slabiku „lák“ vydechovat co nejdéle.

Obličejová gymnastika: Cvičení slouží k uvolnění obličejových svalů a k přípravě na zpěv. „Povím vám pohádku o takových dětech, jako jste vy. Pozorně poslouchajte, co dělají a jak se tváří. Vaším úkolem je udělat to samé, jako ony.“

„Byla jedna holčička Amálka, která se stále usmívala tak, jako teď my. Její kamarád Honzík se také rád usmíval, ale on pokaždé ukázal i své bílé zoubky. Za to Amálky bráška Toník se pořád jen mračil. Nejen, že se mračil, ale také byl mrzutý a nudil se. Vysmátá Amálka se ho snažila rozveselit různými obličejí. Vyplazovala na něj jazyk, koulela očima, olizovala se jako kočička a dělala čertíka. Najednou se i Toník začal smát od ucha k uchu a už se nikdy nemračil.“

U aktivit, ve kterých se objevují jména, je vhodné měnit jména dětí tak, aby se žádné z nich nevyskytovalo ve třídě.

Artikulační cvičení: „Já jsem prvňák, ty jsi prvňák, my jsme spolužáci.“ Větu lze opakovat pomaleji a postupně zrychlovat. Cílem je správná výslovnost.

Hlasová cvičení:

Masáž hlasivek – kolísající amplituda – Vyučující ukazuje rukou a žáci se tímto gestem řídí.

Sestupná melodie třetí a první stupeň – „Jsme tu společně.“

Obrázek 2 *Jsme tu společně* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Staccato (vzestupné) – „Už jsem v první třídě.“

Obrázek 3 *Už jsem v první třídě* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Píseň na rozezpívání: *Maličká su*

Vyučující nejprve píseň zazpívá, následuje diskuse nad textem písně a poté nácvik samotného textu a melodie písně.

Maličká su

The image shows the musical notation for the song 'Maličká su' in 2/4 time with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody is written on a single staff. Below the staff, the lyrics are written in three lines. Chords are indicated above the staff: D, A7, D, D, A7, D, D. The lyrics are: 'Ma - li - čká su* hu - sy pa - su, tan - co - va - la
Tře - ba su já ma - lu - šen - ká**, pře - ce mě má
Tře - ba su já jen ma - li - čká, ta - tí - čko - va
6 bych já, až se tře - su, su.
rá - da má ma - měn - ka, ka.
su já ho - lu - bi - čka, čka.'

* su = jsem

** malušenká = maličká

Obrázek 4 *Malička su* (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Rytmizační hra: *Jak se jmenuješ?*

- **s rytmickým doprovodem** - tleskání/ozvučná dřívka/boomwhackery

Motivace: „Všichni jsme tu společně teprve chvíli, a tak si zopakujeme, jak se kdo jmenuje.“

Rytmizační hra slouží nejen k zopakování jmen žáků ve třídě, ale také pro rozvoj rytmu. Vyučující pokládá otázku: „Jak se jmenuješ?“ a žák odpovídá: „Jmenuji se ____.“ Dále může pokládat otázku zase vyučující, anebo žák. Zde je ale důležité, aby se vystřídal všichni žáci ve třídě.

Jestliže využijeme k rytimizaci hudební nástroje, musíme s nimi žáky seznámit, ukázat techniku hraní na nástroj a určit pravidla, které je nutné dodržovat v průběhu manipulace s hudebními nástroji. Po jejich rozdělení je vhodné zařadit „zkušební“ chvíli, během které si všichni společně na nástroj zahrají bez zadání, aby si vyzkoušeli, jak se na daný nástroj hraje a jak zní. Pro ukončení „zkušební“ chvíle využijeme kouzelné cinknutí.

Obrázek 5 *Jak se jmenuješ?* (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Další možnost využití boomwhackerů:

- Boomwhackery můžeme využít k opakování barev, kdy žáci zvedají trubici dané barvy.
- Dále můžeme procvičovat orientaci v prostoru (např. nahoře, dole, vpravo, vlevo, pod lavicí apod.).
- Taktéž můžeme využít trubice na porovnávání počtu prvků ve skupině. Žáci se rozdělí do skupin podle barvy trubice a porovnávají, ve které skupině je více žáků, o jaký počet atd. Na tuto aktivitu můžeme navázat hraním na trubice dle grafického zápisu na interaktivní tabuli.

Skákal pes

grafická úprava D. Taylor

česká lidová píseň

Piano

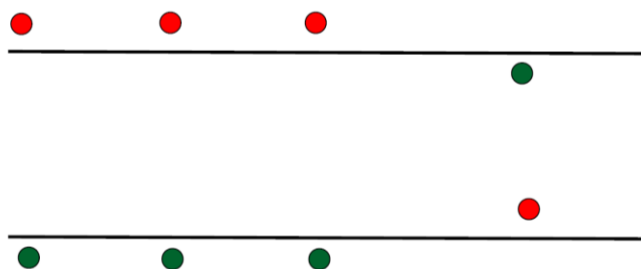
5

Pno.

Šká - kal pes přes o - ves, přes ze - le - nou lou - ku, šel za ním my - sli - vec, pé - ro na klo - bou - ku.

Obrázek 6 *Skákal pes* (grafická úprava: Daniela Taylor)

Diatonický doprovod T – D

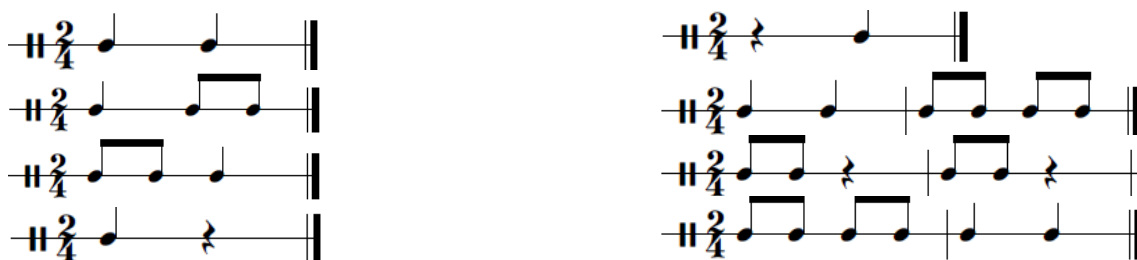
Obrázek 7 *Diatonický doprovod* (grafický záznam: Daniela Taylor)

Rytmizační hra: Ozvěna

- s rytmickým doprovodem – hra na tělo – vytleskávání

Motivační rozhovor: „Víte, co je to ozvěna?“ Následuje diskuse na toto téma a vysvětlení hry.

Tato rytmizační hra slouží k rozvoji sluchového vnímání a vnímání rytmu. Vyučující vytleskává krátká rytmická cvičení a žáci po něm/ní opakují jako ozvěna. Pokud se stane, že je nějaké cvičení nepřesné, vyučující jej bez zastavení zopakuje. Jestliže se ve cvičení objevuje pomlka, vyučující rozhodí rukama a řekne rytmizační slabiku NIC. Dle schopností žáků můžeme zařadit delší cvičení.

Obrázek 8 Ozvěna (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Nauková činnost: seznámení s notou čtvrt'ovou

Do výuky může vyučující zařadit naukovou činnost zaměřenou na poznání noty čtvrt'ové. Nejprve si žáci zkusí její hodnotu pomocí vytleskávání a rytmičné slabiky TÁ, pak za zvuku bubínku žáci chodí a následně se seznámí s její grafickou podobou. Poté co vyučující nakreslí notu čtvrt'ovou na tabuli, rozdá žákům noty písně *Malička su* a zároveň je promítne na interaktivní tabuli. Úkolem bude barevně zakroužkovat všechny noty čtvrt'ové. První notu čtvrt'ovou zakroužkují všichni společně, pak probíhá samostatná práce, a nakonec proběhne společná kontrola.

Píseň: Prvňáček

➤ s pohybovým doprovodem

Motivace: „Společně se naučíme písničku o nás, prvňáčcích.“

Nácvik písně probíhá stejně, jako u hudebního pozdravu *Krásné ráno, krásný den*. Jakmile mají žáci píseň osvojenou, přidáme pohybový doprovod, který po částech předvádí vyučující a žáci po něm/ní opakují.

Pohybový doprovod provádíme v kruhu čelem dovnitř. Doprovod druhé sloky je shodný s doprovodem první sloky.

<i>Milé dítě, je to tak,</i>	- 4 kroky doprava
<i>teď už nejsi předškolák.</i>	- 4 kroky doleva
<i>již jsi školou povinný,</i>	- poskok dopředu a dozadu
<i>budeme mít hodiny.</i>	- poskok dopředu a dozadu

Ve škole si užijeme, - otočka s rukama v bok
spoustu srandy zažijeme, - chycení se za ruce
kamarády získáme, - chůze k sobě
nové věci poznáme. - chůze od sebe

Prvňáček

text a hudba: Iva Špinlerová

Mi - lé dí - tě, je to tak, teď už ne - jsi před - sko - lák,
 Če - ský ja - zyk, ma - ti - ka, vý - tva - rka a hu - de - bka,
 již jsi sko - lou po - vin - ný, bu - de - me mít ho - di - ny.
 tě - lák ten nás pro - tá - hne, pr - vo - u - ka při - tá - hne.
 Ve sko - le si u - ži - je - me, spou - stu sran - dy za - ži - je - me,
 Ve sko - le si u - ži - je - me, spou - stu sran - dy za - ži - je - me,
 ka - ma - rá - dy zí - ská - me, no - vě vě - ci po - zná - me.
 ka - ma - rá - dy zí - ská - me, no - vě vě - ci po - zná - me.

Obrázek 9 *Prvňáček* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Báseň: *Žáci prvňáci*

- **zhudebněná báseň s rytmickým doprovodem hrou na tělo/s rytmickými nástroji – ozvučná dřívka, dřevěné bloky, drhlo**

Nácvik básně a jejího zhudebnění je totožný jako u předchozích písní. Dříve než přidáme doprovod s rytmickými nástroji, naučíme žáky doprovod pomocí hry na tělo. Místo ozvučných dřivek žáci metrum pleskají do stehů se střídáním pravé a levé ruky, rytmus ostinátní figury na dřevěné bloky žáci vytleskávají a na těžkou dobu žáci místo hraní na drhlo dupají. Ještě před nácvikem doprovodu žáky rozdělíme na dvě poloviny a určíme, která skupina bude hrát metrum a která ostinátní figuru. Žáci, kteří doprovod v danou chvíli nezkouší, zpívají. Důležité je, aby byli zapojeni všichni žáci. V dalších hodinách můžeme přidat hraní těžké doby.

Žáci prvňáci

zhudebněná báseň

text a hudba: Iva Špinlerová

System 1:

Piano: C F C F

Claves: 4/4

Dřevěné bloky: 4/4

Guiro: 4/4

5 Pno.: C F C F

Clv.: 4/4

Dř. bl.: 4/4

Gro.: 4/4

Lyrics 1:
A - hoj, žá - ci pr - vňá - ci, co dnes má - me za prá - ci?
To je vše - chno, dál už nic? Za - se - dne - me do la - vic.

Lyrics 2:
Kre - sle - ní a po - ví - dá - ní, čte - ní, psa - ní, po - čí - tá - ní.
Je - ště před tím zkon - tro - lu - jem, ú - ko - ly, tak kdo má zá - jem?

System 2:

7 Pno.: 1. C G G7 C 2. G7 C

Clv.: 4/4

Dř. bl.: 4/4

Gro.: 4/4

Lyrics 3:
Cvi - če - ní a zpí - vá - ní, to le - gra - cí za - vá - ní. o tom na - šem svě - tě.
Do - zvě - dět se tak je - ště,

Obrázek 10 Žáci prvňáci (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Závěrečný pozdrav: Hudebka je za námi

Na konci každé hodiny hudební výchovy se rozloučíme básní, kterou si nejprve žáci osvojí. Vyučující předříkává verš a žáci po něm/ní opakují.

Uteklo to jako voda,

hudebka je za námi.

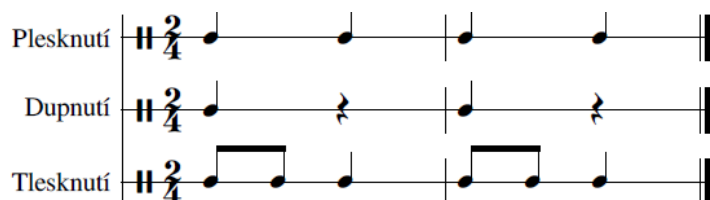
Příště se tu zase sejdem,

užijem si zábavy.

Rytmický vícehlas:

V dalších hodinách postupně přidáváme rytmické prvky k rytimizaci, až vznikne rytmický vícehlas. Nejprve žáky naučíme pohybově vyjadřovat metrum básně, poté těžkou dobu a na závěr ostinátní figuru. Po osvojení rozdělíme žáky na dvě skupiny (těžká doba a metrum), které si zkusí rytmický dvojhlas společně. Jako poslední přidáme ostinátní figuru, kterou vytleskává vyučující, a následně vše spojíme dohromady do rytmického trojhlasu.

<i>metrum</i>	VO-DA	plesknutí se střídáním rukou
<i>těžká doba</i>	TU	dupnutí
<i>ostinátní figura</i>	HU-DE-BKA	tlesknutí

Obrázek 11 Rytmický vícehlas (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Náměty aktivit do výtvarné výchovy

Strom přátelství:

Pomůcky: čtvrtky A4, temperové barvy, štětce, nůžky, lepidlo, předkreslený kmen s větvemi

Motivace: „Všichni chceme být kamarádi, tak si vyzdobíme naši třídu stromem přátelství.“

Každý žák nabarví svou ruku temperovými barvami a tu obtiskne na připravenou čtvrtku. V době, kdy žákům obtisknutá dlaň schne, stejným způsobem zdobí předkreslený kmen, tak aby byl zaplněný. Po uschnutí, ruku vystříhnou, podepíší a lepidlem nalepí na kmen s větvemi.

Barevná třída (experimentace s barvami):

Pomůcky: temperové barvy, čtvrtky A4, štětce

Motivační rozhovor: „Jaké máte rádi barvy? Chtěli byste si namíchat vlastní barvu?“

Každý žák je zvědavý a rád zkouší nové věci. Tato aktivita slouží k experimentaci s barvami a předchází záměrnému míchání barev. Každý žák dostane čtvrtku a sám experimentuje s temperovými barvami a vytváří barevný obraz. Na konci hodiny mají žáci možnost se ke svému obrazu slovně vyjádřit.

Škola:

Pomůcky: bílý papír A3, barevný papír A4, voskovky/pastelky, černý fix, lepidlo

Motivace: „Zavřete oči a představte si naši školu. V dnešní hodině si totiž takovou školu uděláme.“

Žáci dostanou bílý a barevný papír dle svého výběru. Barevný papír si dají na výšku a přeloží na polovinu, tu rozevřou a oba horní rohy přiloží ke vzniklé polovině papíru tak, že jim vznikne střecha školy. Poté složenou školu nalepí na bílý papír a dozdobí obrázek černým fixem a voskovkami nebo pastelkami.

Reflexe hodiny:

Hodina hudební výchovy s tématem **Prvňáček** byla zaměřena na:

- úvodní hudební pozdrav: *Krásné ráno, krásný den*
- rozezpívání
- rytmizační hru: *Ozvěna*
- píseň: *Prvňáček*
- závěrečný pozdrav: *Hudebka je za námi*

Části z tematického celku Prvňáček jsem realizovala na souvislé pedagogické praxi v městské základní škole. Pro žáky to byla úplně první hodina hudební výchovy, kterou mají v pátek čtvrtou vyučovací hodinu. Žáci byli již znavení, roztržiti a některým se nechtělo zpívat.

Úplně na začátku hodiny jsem se žáků zeptala, zda vědí, co držím za nástroj (triangl) a vysvětlila jim, že naše hodiny hudební výchovy budou začínat cinknutím na triangl. Poté jsme si představili klávesy, na které jsem zahrála a zazpívala úvodní hudební pozdrav, který jsme se poté po částech naučili a společně zazpívali.

Dechová cvičení, obličejová gymnastika a artikulační cvičení žáky opravdu bavila. Artikulační cvičení jsme opakovali čtyřikrát, než se všichni větu naučili a během přednesu jsem přidala i ukazování rukama, kdy jsem na „já jsem prvňák,“ ukazovala na sebe, „ty jsi prvňák,“ ukazovala na žáka a „my jsme spolužáci“, oběma rukama znázornila kruh.

Během rozezpívání někteří žáci nevydrželi stát, tak jsem jim vysvětlila, jak je důležité rovně stát a správně dýchat. Hlasová cvičení žáci bez větších problémů zvládli, pouze u písně na rozezpívání byl problém. Zvolila jsem těžkou písničku na první hodinu, kterou většina

žáků neznala a hlavně nerozuměla slovům (maličká su). Proto bych pro příště tuto písničku nahradila jinou písní z předškolního vzdělávání.

Rytmizační hra žáky velmi zaujala. Některá cvičení jsme opakovali i třikrát, než se všem zadařilo. Na závěr aktivity jsem zkusila vytleskat jedno dvoutaktové cvičení, které na žáky bylo příliš těžké, proto jsem další již nezařadila. Určitě je vhodné vkládat krátké rytmizační hry do každé hodiny pro rozvoj rytmu.

Dále následoval nácvik celé písně *Prvňáček*, kdy jsem měla odhadnout, že nemá smysl žáky učit rovnou obě sloky najednou, jelikož už toho v průběhu hodiny bylo mnoho na naučení a raději jsem se měla zaměřit na zafixování první sloky. Pohybový doprovod jsem ani neměla v plánu tuto hodinu žáky učit, protože bychom to časově nestihli. Samozřejmě je nutné písničky opakovat ve více hodinách, aby si je žáci osvojili, ale bohužel jsem měla možnost vyučovat pouze jednu hodinu na toto téma.

Závěrečný pozdrav jsme se po částech naučili a nakonec jsme ho přeříkali všichni společně. Rytmický vícehlas zařadím později, až budou mít žáci báseň osvojenou.

Provázející vyučující o hodině hudební výchovy napsala:

„Hodina HV byla pečlivě a detailně připravena. Zaujaly mě originální vlastní písničky, důraz na správné dýchání a sezení při zpívání, rozezpívání se, rytmička cvičení... Vše bylo moc pěkné, ale určitě bych nezařazovala dvě nové neznámé „věci“ najednou, rozezpívání bych volila na něčem opravdu jednoduchém a známém.

Závěrem bych tedy volila asi polovinu aktivit, na které bych si radši vyčlenila více času a počítala bych s tím, že to je začátek 1. třídy.“

4.2. Tematický celek „Dopravní prostředky“

Cíle: - Žák rozpozná různé zvuky.

Mezipředmětové vztahy s jinými vyučovacími předměty: prvouka, výtvarná výchova, tělesná výchova, pracovní činnosti

Počet účastníků: 20

Časová dotace: 1 vyučovací hodina hudební výchovy

Pomůcky: klavír, triangel, tamburína, drhlo, ozvučná dřívka, nahrávky dopravních prostředků (zvonek u kola, tramvaj, auto, vlak, loď, zvuky z ulice), pracovní list – nota půlová, interaktivní tabule

Úvod: Kouzelné cinknutí – triangel

Úvodní hudební pozdrav: *Krásné ráno, krásný den*

Rozezpívání

Dechová cvičení: Žáci zapojují vhodným způsobem bránici a zaujmou správné držení těla – mírný stoj rozkročný, narovnaná záda, ramena směřují dolů, vzpřímená hlava a ruka na bříšku.

„Představte si, že jste parní lokomotiva, která jede a vydává zvuk: š-š-š-š-š-š. Nadechněte se, zadržte dech a přerušovaně vydechujte a vyslovujete š-š-š-š-š.“

„Teď si zahrajeme na pneumatiku, která najela na hřebík a pomalu uchází.“ Žáci se zhluboka nadechnou, krátce zadrží dech a plynule vydechují a vyslovují citoslovce ucházející pneumatiky „cssssssss“. Cvičení opakujeme 3x.

Obličejová gymnastika: „Čaruj, maluj, měním vás v auta! Každý se promění v auto, které troubí „tutú.“ Žáci vyšpulí rty do tvaru písmena U a vydávají zvuk troubícího auta: „Tutú.“ „Nyní Vaše auto startuje.“ Žáci vydechují pusou, proudícím vzduchem rozvibrují své rty a vydávají zvuk auta „bmmmm“.

Artikulační cvičení: „Dálka dávno auto láká, kam se hrabe na sedláka¹⁸.“

Hlasová cvičení:

Vzestupná melodie – „Stůj!“

Obrázek 12 *Stůj* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

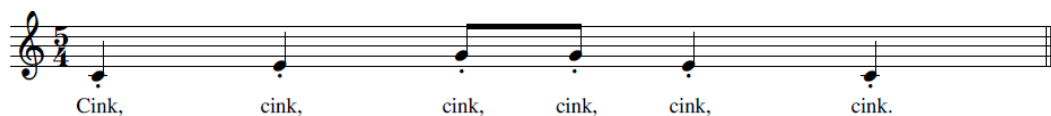
Legato – „Hú.“

Obrázek 13 *Hú* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

¹⁸ Artikulační cvičení zdroj: Taylor, D., Seminář Didaktiky hudební výchovy 2018–2020

Staccato (vzestupné) – „Cink.“

Obrázek 14 *Cink* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Zhudebněná báseň na rozezpívání: *Auto*

Auto

Grafický záznam: D. Taylor

Obrázek 15 *Auto* (grafický záznam: Daniela Taylor)

Píseň: Semafor (Adamovská & Plicková, 2004, s. 21)

➤ **s pohybovým doprovodem** (žáci stojí v řadách za sebou)

Po osvojení textu a melodie písně vyučující po částech předvede pohybový doprovod, který po něm/ní žáci opakují. Následně spojíme zpěv s pohybovým doprovodem.

Dvě barvy na semaforu - dva úkroky doprava

říkají kdy na cestu se dát. - dva úkroky doleva

Když nám svítí červená: - otočka s rozpaženýma rukama

„Zůstaň stát!“ to znamená. - stoupnutí a dřep

Na zelenou přejdu hbitě, - dva úkroky doprava

to ví každé malé dítě, - dva úkroky doleva

proto tyhle barvy musí znát. - dva úkroky doprava a otočka

Na zelenou přejdu hbitě, - dva úkroky doprava

to ví přece každé dítě. - dva úkroky doleva a dřep

Semafor

Marie Adamovská

Stanislav Chudoba

$\text{♩} = 116$

C Dmi Emi Dmi C G C C Dmi

Dvě ba - rvy na se - ma - fo - ru ří - ka - jí kdy na ce - stu se dát. Když nám sví - tí

6 G C C Dmi G C F

če - rve - ná: "Zů - staň stát!" to zna - me - ná. Na ze - le - nou pře - jdu hbi - tě*,

10 1. C Dmi G

to ví ka - ždé ma - lé dí - tě, pro - to ty - hle ba - rvy mu - sí znát.

13 2. C G C

to ví pře - ce ka - ždé dí - tě.

* hbitý = mrštný, pohyblivý

Obrázek 16 *Semafor* (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Píseň: Auto (Lišková, 2015, s. 68)

➤ **s rytmickými nástroji** – tamburína, drhlo, ozvučná dřívka

Nácvik písně je stejný jako u přechozích písní. Jakmile mají žáci píseň osvojenou, přidáme rytmický doprovod. Před rozděním nástrojů připomeneme pravidla pro hru na hudební nástroj a manipulaci s nimi. Poté všichni žáci dostanou hudební nástroj, mají „zkušební“ chvíli a na „kouzelné cinknutí“ třída utichá. Všichni žáci hrají těžkou dobu (první doba v taktu). Při nácviku vyučující zpívá a žáci hrají na hudební nástroje. Jakmile mají žáci rytmický doprovod osvojený, připojíme jejich zpěv i doprovod této písně. Do hodiny hudební výchovy lze zařadit tuto lehčí píseň místo písně *Semafor*.

Auto

hudba: Václav Bláha, slova: Miloš Veselý

D A D A7 D D A D A7

Tú, tú, tú, au - to už je tu! Po - jed' má - mo, po - jed' s ná - mi, za chví - li jsme

8 D D A D A7 D

za ho - ra - mi. Tú, tú, tú, au - to už je tu!

2. Tú, tú, tú, auto už je tu!
Abys měla radost v líčku*,
svezu tě až ke sluníčku.
Tú, tú, tú, auto už je tu!

*líčko = tváře
** mihnout se = na chvíli se objevit

3. Tú, tú, tú, auto už je tu!
Jen se, mámo, mihnem** vrátky,
vyjedem až do pohádky.
Tú, tú, tú, auto už je tu!

Obrázek 17 Auto (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Percepční činnost: sluchová analýza

Poznávání zvuků dopravních prostředků:

Motivace: „Lehněte si tak, abyste se cítili dobře a zavřete oči. Budu vám pouštět nahrávky různých zvuků a vaším úkolem je uhodnout, co je vydává.“

Aktivitu můžeme zařadit do relaxační části hodiny, aby si žáci u poslechu nahrávek odpočinuli.

Nauková činnost: pracovní list – nota půlová (viz Příloha 6)

„Byla jedna babička s dědečkem a ti se rozhodli, že pojedou na výlet do města. Aby nejeli jen sami dva, vzali s sebou i jejich vnoučata, Aničku a Frantíka. Sbalili si svačiny, nasedli do auta, připoutali se a mohli vyrazit. Cesta byla dlouhá, ale zábavná, protože dědeček občas zatroubil na okolní auta na pozdrav. Bylo to vtipné, protože vycházející zvuk zněl „túú“. Anička se zamyslela a najednou vykřikla: „To je nota půlová!“, babička se na ni otočila a nevěřila svým uším. „Co tím myslíš, Aničko?“, zeptala se babička. A tak Anička vysvětlila, že se v hudební výchově učili noty a notu půlovou označují slabikou „túú“, jako když troubí auto na pozdrav.“

„Tak jako Anička se učila noty i my se dneska naučíme notu půlovou zapsat a poznat.“ Každý žák dostane pracovní list a vezme si barevnou pastelku. Vyučující promítá pracovní list na interaktivní tabuli a vysvětluje žákům, správné psaní noty půlové. Pro snadnější zapamatování hodnoty not naučíme žáky rytmickou slabiku půlové noty TÚ–Ú. Jestliže mají žáci hotovo, mohou si vybarvit obrázek auta, což lze zařadit do relaxační části hodiny.

Závěrečný pozdrav: *Hudebka je za námi*

Náměty aktivit do výtvarné výchovy

Vlastní dopravní značky:

Pomůcky: čtvrtky A4, akvarelové pastelky, štětce, kelímek s vodou

Motivační rozhovor: „V hodinách prvouky jsme si ukazovali různé dopravní značky. Myslíte, že zvládnete taky nějakou svou vytvořit?“

Žáci kreslí vlastní dopravní značky akvarelovými pastelkami, které mohou rozmýť vodou. Na konci aktivity je vhodné zařazení diskusního kroužku, ve kterém mohou žáci představit svou značku.

Námět aktivit do pracovních činností

Dopravní značky:

Pomůcky: barevné papíry, předkreslené dopravní značky, lepidlo

Žáci si do dvojic vyberou předkreslené dopravní značky a podle toho, jakou si vyberou, volí barevné papíry. Ty trhají na malé kousky, které lepí na vybranou dopravní značku.

Na tuto aktivitu můžeme navázat tvorbou 3D modelu města z krabic (např. od mléka, džusů atd.), kam můžeme zařadit hotové dopravní značky, vytvořit silnice, semaforey a přechody pro chodce. Žáci si poté mohou přinést vlastní autíčka a model může být využíván během přestávek, anebo k opakování dopravní výchovy.

Reflexe hodiny:

Hodina hudební výchovy s tématem **Dopravní prostředky** byla zaměřena na:

- úvodní hudební pozdrav: *Krásné ráno, krásný den*
- rozezpívání
- píseň: *Semafor*
- naukovou činnost: *nota půlová*

Na začátku hodiny, po kouzelném cinknutí, jsme si zopakovali úvodní hudební pozdrav *Krásné ráno, krásný den*. Poté jsme se přesunuli do kruhu, kde proběhla dechová cvičení, obličejová gymnastika a artikulační cvičení. Žáci již byli rozjívěni, ale místo toho, abych je překřikovala, jsem začala potichu předříkávat artikulační cvičení a žáci se ke mně postupně přidávali.

Rozezpívání proběhlo bez problému, vždy jsem hlasové cvičení zazpívala, aby žáci slyšeli melodii i slova. Píseň na rozezpívání někteří znali, ale i tak jsme se text písně postupně naučili a melodii taktéž.

Hlavní píseň *Semafor* byla pro žáky rytmicky náročná, ale myslím si, že kdyby se v dalších hodinách opakovala, žáci by si ji úplně osvojili. Pro příště bych při nácviku rytmicky náročnější písně zařadila vytleskávání rytmicky obtížnějších skupin a vyšší počet opakování složitějších taktů. Celou píseň jsme zpívali dohromady 3x, ale pohybový doprovod se nestihl.

Nauková činnost byla uvedena pohádkou, která žáky velmi zaujala a namotivovala. Pracovní list jsem promítla na interaktivní tabuli, na které jsem ukázala a vysvětlila psaní noty půlové. V průběhu vyplňování pracovního listu jsem na klávesy hrála a zpívala písně *Auto* a *Semafor*. Někteří žáci se ke mně přidali, ostatní pouze vyplňovali pracovní list.

Určitě je potřeba se žáky písně opakovat nejen v hodinách hudební výchovy, ale dle možností je řadit i do jiných vyučovacích předmětů nebo přestávek. U rytmicky náročnějších písní je třeba se více zaměřit na osvojení rytmicky obtížnějších taktů.

4.3. Tematický celek „Podzim“

Cíle: - Žák vlastními slovy vysvětlí pojem forte a piano.

- Žák imituje ptačí zpěv hrou na hudební nástroj.

- Žák запиše rytmus ptačího zpěvu pomocí zástupných symbolů do pracovního listu.

Mezipředmětové vztahy s jinými vyučovacími předměty: prvouka, tělesná výchova, výtvarná výchova

Počet účastníků: 20

Časová dotace: 4 vyučovací hodiny hudební výchovy

Pomůcky: klavír, ozvučná dřívka, rytmická vajíčka, dřevěné bloky, triangel, zvonkohry, kastaněty, dešťová hůl, hromový buben, interaktivní tabule, obrázky na interaktivní tabuli, vytištěné obrázky ptáků, pracovní list – záznam ptačího zpěvu, listí ze stromů, nahrávky zpěvu ptáků a *Čtvero ročních dob* od Vivaldiho, nahrávka kapání vody

Úvod: Kouzelné cinknutí – triangel

Úvodní hudební pozdrav: *Krásné ráno, krásný den*

Rozezpívání

Dechová cvičení: Žáci zapojují vhodným způsobem bránici a zaujmou správné držení těla – mírný stoj rozkročný, narovnaná záda, vzpřímená hlava, dlaň před ústa. Každý do dlaně dostane list ze stromu.

Ještě před dechovým cvičením můžeme zařadit artikulační cvičení „Listí žloutne, poletuje, na strništích vítr duje. Fúúúú.“, na které by navazovalo dechové cvičení. Žáci na citoslovce „fúúúú“ sfoukávají lístek z dlaně. Poté zařadíme další cvičení, které opakujeme 3x. „Nadechněte se, krátce zadržte dech a plynulým výdechem sfoukněte list ze své dlaně tak, aby letěl co nejdál.“

Obličejová gymnastika: „Na podzim dozrávají jablíčka a my si jedno takové ochutnáme. Zprvu je kyselé, ale pak je sladoučké jako med. Ještě si ukousneme velké sousto, ale ejhle, ukousli jsme i kousek jádřince, proto musíme jádýrka jedno po druhém vyplivnout.“ (oromotorika jazyka)

Hlasová cvičení:

Brumendo (sestupné) – navození hlavového tónu.

Obrázek 18 *Brumendo* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Sestupná melodie – „Listí padá dolů.“/„Podzim nastal zase.“

Obrázek 19 *Sestupná melodie* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Staccato (vzestupné) – „Podzim už je tu.“

Obrázek 20 *Podzim už je tu* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Legato (sestupné) – „Padá.“

Obrázek 21 *Padá* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Píseň na rozezpívání: *Pod naším okýnkem*

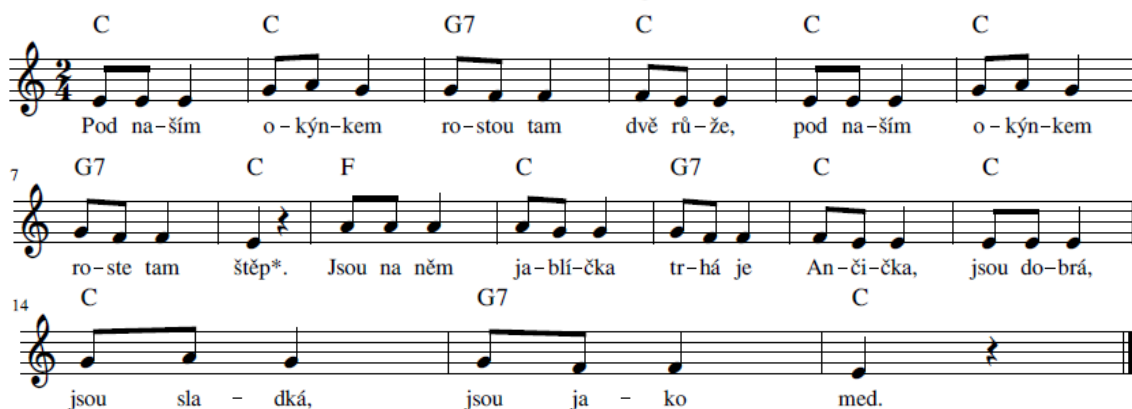
- s rytmickým doprovodem hrou na tělo a rytmickými nástroji – rytmická vajíčka, ozvučná dřívka

Nácvik písně má stejný postup jako nácvik úvodního hudebního pozdravu *Krásné ráno, krásný den*. Po prvotním zazpívání písně klade vyučující žákům otázky na neznámá slova (např. štěp) a přichází diskuse na dané téma, aby všichni chápali význam slov a celé písně.

Po naučení celé písně si žáci osvojí nejprve metrum a poté těžkou dobu písně hrou na tělo. Metrum budeme vypleskávat oběma rukama zároveň a těžkou dobu vytleskávat s rozhozením rukou na lehkou dobu.

Po osvojení metra a těžké doby u této písně vyučující vysvětlí a názorně předvede hru na ozvučná dřívka a rytmická vajíčka. Žáci s ozvučnými dřívky hrají metrum a žáci s rytmickými vajíčky na těžkou dobu v taktu. Nejprve probíhá nácvik ozvučných dřívek s vyučujícím, který/která vytleskává metrum, přičemž ostatní žáci zpívají. Nácvik těžké doby s rytmickými vajíčky probíhá stejně. Po osvojení zapojíme oba nástroje se zpěvem, při kterém vyučující žákům ukazuje rukama rytmus jejich doprovodu.

Pod naším okýnkem

* štěp = pěstěný strom

Obrázek 22 *Pod naším okýnkem* (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Píseň: *Vlaštovičko, leť*

➤ s pohybovým doprovodem

Úvodní rozhovor: „Kterí ptáci odlétají na zimu do teplých krajín?“ Se žáky proběhne diskuse na téma odlet ptáků na zimu, která je vizuálně podpořená obrázky tažných ptáků na interaktivní tabuli.

„Společně se naučíme písničku, která je o vlaštovce a jejím odletu před zimou.“ Návěk je shodný jako u předchozích písní s tím rozdílem, že se zde naučíme dvě sloky. Po osvojení písničky přidáme i třetí sloku a pohybový doprovod, který vyučující předvádí a žáci po něm/ní opakují.

Vlaštovičko, leť, - z rukou křídla a pobíhání po koberci
už je na tě čas.

||: *Listí žloutne, poletuje,* - ukázání, jak padá listí
po strništích vítr duje, - ukázání, jak fouká vítr
bude brzy mráz. :|| - „zahřívání“ se rukama a dřep

Vlaštovičko, leť, - z rukou křídla a pobíhání po koberci
na slunečný jih,
||: *pavouk babí léto spřádá,* - ukázka prsty pavouka, jak jde po paži
muška též si pospí ráda, - naznačení spánku
až přiletí sníh. :|| - dřep s ukázkou padání sněhu

Až ho napadne, - otočka s rozpaženýma rukama
kolem našich vrat,
||: *i až bude Meluzína* - poskakování po koberci
kvíletí nám do komína, - naznačení kvílení Meluzíny rukama u úst
budem vzpomínat. :|| - dřep

Vlaštovičko, leť

J. V. Sládek

O. Rödl

Es (As) Es Es (As) Es Fmi B

Vla-što - vi - čko leť, už je na tě čas. Li - stí žlou - tne, po - le - tu - je,
Vla-što - vi - čko leť, na slu - ne - čný jih. Pa - vouk ba - bí lé - to spřá - dá,
Až ho na - pa - dne ko - lem na - šich vrat. I až bu - de Me - lu - zí - na

Obrázek 23 *Vlaštovičko, leť* (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Báseň: *Podzim*¹⁹

➤ zhudebněná báseň s rytmickým doprovodem hrou na tělo

Motivační rozhovor: „Už jste někdy hráli na své vlastní tělo? My si to totiž dnes vyzkoušíme.“

Nejprve vyučující zhudebněnou báseň zazpívá a následně probíhá její nácvik po dvojtaktí. Po osvojení rozdělí vyučující žáky na dvě poloviny, přičemž jedna bude tleskat a druhá dupat. Vždy je nutné zapojit všechny žáky a doprovody vystřídat.

Podzim

zhudebněná básnička

Iva Špinlerová

Obrázek 24 *Podzim* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Pohybová improvizace: nahrávka Antonio Vivaldi – *Čtvero ročních dob* (20:59 – 21:40)²⁰

Motivační rozhovor: „Ví někdo, kdo je to skladatel? Znáte nějakého skladatele hudby? Vyjmenujte roční období.“

¹⁹ Báseň je z webového zdroje: <https://www.skolaci.com/rocn-obdobi-podzim/18089#more-18089>

²⁰ Videonahrávka zdroj z: https://www.youtube.com/watch?v=5zr_o-_PsgQ

„Pustím vám krátkou ukázkou ze skladby *Čtvero ročních dob* od italského skladatele Antonia Vivaldiho. Ti z vás, kteří se budete chtít do hudby pohybovat volně po koberci, můžete. Pokud tancovat nechcete, lehněte si na stranách koberce, aby na vás tančící kamarádi nestoupili. Až přestane hrát hudba, všichni si lehněte na koberec a zavřete oči.“

Po pohybové improvizaci zazní nahrávka podruhé, kdy žáci mají za úkol bedlivě poslouchat. Dále si sedneme do kroužku a přichází diskuse opřená o připravené otázky týkající se nahrávky.

Otázky: *Přišla vám hudba veselá nebo smutná?*
Byla pomalá nebo rychlá?
Jaký nástroj jste slyšeli? Předved'te, jak se na něj hraje.
Připomíná vám tato skladba něco?
Jak se cítíte?

Nauková činnost:

V následující hodině hudební výchovy bychom si nahrávku poslechli znovu se zaměřením se na forte a piano. Žáci by se měli pohybovat podle toho, zda nástroje hrají hlasitěji, silněji nebo naopak potichu, slaběji. Pokud nástroje hrají hlasitě, žáci se pohybují vestoje po prostoru. Naopak jestliže nástroje hrají potichu, pohybují se žáci v podřepu. Dále proběhne nauková část hodiny, při níž vyučující vysvětlí pojmy forte = silně a piano = slabě.

Percepční činnost: sluchová analýza

Poznávání zvuků:

Motivace: „Položte si hlavu na stůl a zavřete oči. Pečlivě poslouchajte a hádejte, co vám tyto zvuky připomínají.“

Vyučující napodobuje déšť klepáním prstů do stolu, do parapetu, vyťukáváním ozvučnými dřívky, rychlým pleskáním do kolen, pomocí dešťové hole, hromového bubnu, pouští nahrávku kapající vody²¹ a také šustí listím.

Poslech a imitace ptačího zpěvu:

- **hudební imitace s rytmickými a rytmicko-melodickými nástroji** – ozvučná dřívka, dřevěný blok, zvonkohra, kastaněty

²¹ Videonahrávka zdroj z: <https://www.youtube.com/watch?v=4qeO5R2Xiww>

Motivace: Vyučující uvede aktivitu otázkou: „Poznáte, kdo zpívá?“ a pustí nahrávku zpěvu kosa černého²². Po poslechu naváže rozhovorem, během kterého se žáci dozvědí, že budou poslouchat a napodobovat zpěv tří ptáků, a to vlaštovky²³, čápa²⁴ a sýkory²⁵. Na interaktivní tabuli vyučující promítne obrázky daných ptáků.

Před rozdělením žáků do skupin (hnízd), vyučující předvede a vysvětlí správné držení jednotlivých nástrojů. Poté jsou žáci rozděleni a přichází „zkušební“ chvilka každého hnízda, která je ukončená kouzelným cinknutím.

Hnízda:

1. ČÁP – na lavici rytmičká dřívka a dřevěné bloky.
2. VLAŠTOVKA – na lavici kastaněty.
3. SÝKORA – na lavici zvonkohry s paličkami.

Po poslechnutí nahrávky přichází otázka: „Které hnízdo bude hrát?“ a „Jaký ptáček zpíval?“. Žáci mají na výběr ze tří vytištěných obrázků, pokud uhodnou, odnáší si obrázek do svého hnízda a následuje opětovný poslech stejné nahrávky a hudební nápodoba zvuku. Takto pokračujeme se zbylými nahrávkami. Jakmile hrály všechny skupiny, probíhá výměna a pouštění nahrávek v jiném pořadí. Žáci hádají, který ptáček zpíval a kdo bude hrát.

Další aktivita s nahrávkami – nauková činnost: pracovní list – záznam ptačího zpěvu (viz Příloha 9)

Žáci dostanou pracovní list na záznam ptačího zpěvu. Osminové noty zaznamenají křížkem a čtvrtové kuličkou na linku. Pokud melodie klesá, zapisují pod linku a pokud stoupá, zapisují nad linku. Aby si žáci snadněji zapamatovali hodnoty not, naučíme je rytmičskou slabiku pro osminové noty TY–TY a zopakujeme rytmičskou slabiku pro čtvrtové noty TÁ. Po zápisu rytmu si vybarví obrázky ptáčků, což můžeme zařadit jako relaxační část hodiny.

Závěrečný pozdrav: *Hudebka je za námi*

²² Nahrávka zdroj z: https://www.rozhlas.cz/hlas/pevci-ch/_zprava/kos-cerny-video--13310

²³ Nahrávka zdroj z: https://www.rozhlas.cz/hlas/pevci-p/_zprava/vlastovka-obecna--24689

²⁴ Nahrávka zdroj z: https://www.rozhlas.cz/hlas/brodivi/_zprava/cap-bily-video--27619

²⁵ Nahrávka zdroj z: https://www.rozhlas.cz/hlas/pevci-p/_zprava/sykora-konadra-video--29553

Náměty aktivit do výtvarné výchovy

Výtvarná řada Čtvero ročních dob:

Pomůcky: nahrávka *Čtvero ročních dob – Podzim* od Vivaldiho, vodové barvy, čtvrtka A3, nádoba s vodou, štětce

Tuto aktivitu je vhodné zařadit po předchozím poslechu nahrávky v hodině hudební výchovy, při které proběhla pohybová improvizace.

Každý žák má svou vlastní čtvrtku, kterou si namočí vodou. Vyučující pustí nahrávku a žáci pomocí štětce stříkají barvu na papír dle hudby. Inspirací jsou podzimní barvy a déšť. Po dokončení každý žák představí svůj obraz spolužákům, a pokud chce, může slovně vyjádřit své pocity z poslechu a tvorby.

Frotáž listů a kůry:

Pomůcky: voskovky, papír A3, stromy, listí ze stromů

Na podzimní procházce je vhodné zařadit frotáž listů a kůry stromů, během které žáci poznávají strukturu těchto přírodnin. Forma práce může být samostatná nebo ve dvojicích. Na konci každé výtvarné činnosti je vhodné zařadit vlastní komentář autora a povídání si o vzniklých obrazech.

Zápich do květináče:

Pomůcky: šablony vlaštovky, čtvrtky A4, lepidlo Herkules, štětec na lepidlo, mák, čočka, různá semínka, kokos, špejle, tavná pistole

Motivace: „Vlaštovky odlétají na zimu pryč, tak si je společně vyrobíme, aby nám tady nějaké zůstaly a připomínaly nám teplé dny.“

Každý žák si vybere šablonu vlaštovky, kterou si obkreslí na svou čtvrtku. Poté ji vystříhne a lepidlem natře místa, kam bude lepit dané suroviny. Až bude vlaštovka suchá, zezadu s pomocí vyučujícího/vyučující přilepí špejli tavnou pistolí.

Modelování ovoce a zeleniny ze sadu:

Pomůcky: modelína, obrázky zeleniny a ovoce na interaktivní tabuli

Motivační rozhovor: „Pamatujete si, jaké ovoce a zeleninu sklízíme na podzim?“

Úkolem žáků je vymodelovat ovoce a zeleninu, které se sklízí na podzim. Hotové výrobky se vystaví ve třídě. Vyučující může žákům promítnout obrázky ovoce a zeleniny na interaktivní tabuli.

Reflexe hodiny:

První hodina hudební výchovy s tématem **Podzim** byla zaměřena na:

- rozezpívání
- metrum a těžkou dobu: *Pod naším okýnkem*
- poznávání zvuků
- píseň s pohybovým doprovodem: *Vlaštovičko, leť*
- poslech skladby: A. Vivaldi – *Čtvero ročních dob*

Hodinu hudební výchovy jsme začali hudebním pozdravem a poté přešli k dechovému cvičení. Každý žák měl na dlani list, do kterého foukal. Jednou se stalo, že se žáci začali hádat, který list byl čí, ale po vysvětlení, že je úplně jedno, jaký list budou mít, se vše uklidnilo. Tato aktivita se žákům velmi líbila a myslím si, že byla vhodně zvolená. Během obličejové gymnastiky měli žáci předvádět, jak kousají do jablka. Někteří předváděli, jak je jablko kyselé, „plivali ho“, ale nakonec byl cíl aktivity splněn. Hlasová cvičení byla taktéž vhodně zvolená a splnila účel.

Před zpíváním písně *Pod naším okýnkem* jsem se žáků zeptala, zda píseň znají. Většina ji znala, ale pro jistotu jsme si zopakovali text a poté zazpívali celou píseň. Dále následoval nácvik pleskání metra o stehna, během kterého jsem zpívala. Poté jsem zkusila hrát na klávesy a nechala žáky pleskat metrum samotné, ale bylo to pro ně těžké, tak jsem přestala hrát a radši jsme si píseň zazpívali a vypleskali společně. Těžkou dobu jsme vytleskávali také pouze za zpěvu písně. Myslím si, že po opětovném opakování by si žáci metrum a těžkou dobu písně osvojili a bylo by možné zařadit rytmické hudební nástroje.

Poznávání zvuků žáky velmi bavilo a rozvíjelo jejich fantazii. Žáci se v průběhu zklidnili, zrelaxovali a poté i slovně vyjádřili. Po každém zvuku měli možnost říct, co jim daný zvuk připomíná. Většina žáků se aktivně zapojila a nebála se vyjádřit svůj názor.

U písně *Vlaštovičko, leť* se žáci po osvojení textu první sloky naučili pohybový doprovod, během kterého se rozjeli a začali dělat hlouposti. Bylo těžké je zklidnit, ale nakonec, když jsem hrála na klávesy a zpívala píseň, tak všichni žáci tancovali a pohybový doprovod si

pamatovali. V průběhu písni jsem žákům říkala o změně doprovodu, což jim velmi pomohlo. Pohybový doprovod byl jednoduchý a lehce zapamatovatelný, takže když jsem řekla změna, žáci věděli, že bude následovat jiný pohyb.

Na pohybovou improvizaci a poslech nahrávky *Čtvero ročních dob* nezbylo tolik času, tak jsme si nahrávku pouze poslechli a následovala otázka, co žákům skladba připomínala. V další hodině si nahrávku poslechneme znovu a budeme s ní více pracovat.

Druhá hodina hudební výchovy s tématem **Podzim** byla zaměřena na:

- rozezpívání
- píseň s rytmickým doprovodem: *Pod naším okýnkem*
- zhudebněnou báseň: *Podzim*
- pohybovou improvizaci: A. Vivaldi – *Čtvero ročních dob*

I tuto hodinu jsme začali hudebním pozdravem a rozezpíváním. Při obličejové gymnastice jsme nekousali do jablka, ale do hrušky a u hlasového cvičení jsem zařadila druhou klesající melodii. Celkově rozezpívání žáky velmi bavilo, všichni se snažili a tentokrát již nedělali hlouposti.

K písni na rozezpívání *Pod naším okýnkem* jsme přidali rytmický doprovod ozvučnými dřívky. Nejprve jsme si píseň jednou zazpívali bez doprovodu, poté někteří žáci dostali nástroj a zbytek vytleskával. Společně jsme zpívali a doprovázeli píseň hraním metra. V průběhu aktivity jsem píseň zastavila, jelikož někteří žáci porušili pravidla hry na nástroj. Z tohoto důvodu jsem jim nástroj odebrala a dala jinému žákovi. Při výměně dostali nástroj i žáci, kterým byl předtím odebrán. Žáky rytmický doprovod velmi bavil a hned se ptali, kdy budeme na nástroje znovu hrát.

Dále jsme si zopakovali píseň *Vlaštovičko, let'*, nejprve bez pohybového doprovodu a poté i s ním. Dále jsem zařadila novou píseň, zhudebněnou báseň *Podzim*. Tím, že je báseň jednoduchá a melodie také není složitá, žáci si ji osvojili a krásně 3x zazpívali.

Jako poslední jsem zařadila pohybovou improvizaci na skladbu *Čtvero ročních dob – Podzim*. Žákům jsem na začátku vysvětlila, co mají dělat a připomněla název skladatele i skladby. Bohužel ve třídě nebyl koberec tudíž žáci, kteří nechtěli tancovat, seděli v lavici, ale poté jsme se všichni posadili do kroužku, ve kterém proběhla diskuse opřená o připravené otázky. Žáci, kteří tancovali, se snažili poslouchat a tancovat do rytmu skladby. I když někteří tancovali tanečky z počítačové hry, svůj tanec přizpůsobili danému rytmu. Myslím si, že

pohybová improvizace i následná debata žáky velmi bavila a byla přínosná k rozvoji jejich fantazie. Při diskusi žáci krásně popisovali, co jim skladba připomíná. Objevoval se mimo jiné i pojem pohřební hudba a pohřeb, což bylo ovlivněno smrtí Karla Gotta, jehož jméno žáci zmínili. Po poslechu se všichni cítili příjemně a skladba je zaujala.

Provázející vyučující o hodině hudební výchovy napsala:

První hodina hudební výchovy:

„Při hodině použita vhodná motivace – podzim a dechové cvičení s básničkou a foukáním do listu. Pěkné bylo kousání do jablka, kde se procvičila pusa, rty, čelisti. Ke zklidnění dětí použití trianglu.

Rozezpívání na větách o podzimu (listí padá dolů, podzim už je tu). Vytleskávání rytmu na písničky Pod naším okýnkem děti bavilo. Zábavné a zajímavé bylo poznávání zvuků. Děti se zklidnily a říkaly svoje představy. Rozvíjení představivosti a fantazie.

U písničky Vlastovičko, leť s pohybem, se děti rozjely, neposlouchaly a začaly dělat blbosti. U skladby Čtvero ročních období žáci říkají svoje představy.“

Druhá hodina hudební výchovy:

„Hodina krásně připravená, pestrá, zajímavá, dětem se líbila, pěkně zpívaly, snažily se. Pozor na udržení kázně a najít si svůj způsob, co na ně platí.“

4.4. Tematický celek „Rodina“

Cíle: - Žák deklamuje text dle instrukcí.

Mezipředmětové vztahy s jinými vyučovacími předměty: prvouka, výtvarná výchova, tělesná výchova, pracovní činnosti

Počet účastníků: 20

Časová dotace: 3 hodiny hudební výchovy

Pomůcky: klavír, triangel, dřevěný blok, prstové činely, ozvučná dřívka, čepice z papíru, nahrávka písně *Večerníček*

Úvod: Kouzelné cinknutí – triangel

Úvodní hudební pozdrav: *Krásné ráno, krásný den*

Rozezpívání

Dechová cvičení: „Na narozeninové oslavě by neměl chybět dort se svíčkami. My si teď každý představíme svůj vysněný dort. Držíme ho na podnose, svíčky hoří a my se je budeme snažit sfouknout. Zhluboka se nadechneme, krátce zadržíme dech a dlouhým výdechem sfoukneme všechny svíčky najednou. Teď se znovu nadechneme, zadržíme dech a budeme vydechovat dlouhým, ale ne prudkým výdechem, tak abychom zase sfouknuli všechny svíčky. Znovu se zhluboka nadechneme, zadržíme dech a budeme foukat na každou svíčku zvlášť.“

Obličejová gymnastika: „Představte si, že chcete rozesmát miminko. Zkusíme na něj dělat různá zvířátka a snad se nám to povede.“ Na uvolnění rtů zařadíme „frkání koně“ a „rybičku“, kdy žáci vcucnou tváře a hýbou rty. Pro rozhýbání jazyka zvolíme „klapání kopýtek“ a pro uvolnění dolní čelisti uděláme „lva“, který hodně otevírá tlamu a jen jako řve „úá“.

Artikulační cvičení: „Má máma má málo máku²⁶.“

Hlasová cvičení:

Legato (vzestupné) – „Mámo, mámo.“

Obrázek 25 *Mámo, mámo* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Sestupná melodie – „Mami, tati, v komoře je myš.“

Obrázek 26 *Mami, tati* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Staccato (vzestupné) – „Mamka, tatka, babi, děda.“

Obrázek 27 *Mamka, tatka* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Píseň na rozezpívání: *Má maměnka cosi má*

➤ s rytmickým doprovodem hrou na tělo

Rytmický doprovod hrou na tělo řadíme až po úplném osvojení písně a po zazpívání písně jednou na rozezpívání. Kdybychom zařadili doprovod hned, žáci by se soustředili více na

²⁶ Artikulační cvičení zdroj: Svoboda, 2010, s. 12

hraní než na samotný zpěv. Při doprovodu všichni žáci tleskají na první dobu v taktu, tudíž těžkou dobu.

Má maměnka cosi má

Piano

C C G7 C

Má ma - měn - ka co - si má, co - si má,
A to by - ly o - ře - chy, o - ře - chy,

Pno.

4 G7 G7 C G7 C

scho - va - la to do se - na, do se - na.
by - lo jich tam dva mě - chy*, dva mě - chy.

*měch = kožený vak

Obrázek 28 *Má maměnka cosi má* (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Píseň: *Muzikantská rodina* (Lišková, 1998, s. 91)

➤ **s rytmickým doprovodem** – dřevěný blok, prstové činely, triangel, ozvučná dřívka

Při nácviku písně lze místo nástrojů zařadit tleskání a až poté rozdat dané nástroje, aby si žáci ihned osvojili jednoduchý doprovod. Žáci s dřevěným blokem hrají v první sloce, žáci s prstovými činely ve druhé sloce, žáci s trianglem ve třetí sloce a ozvučná dřívka ve čtvrté sloce. Poslední sloku doprovází všechny nástroje najednou.

Muzikantská rodina

slova: Jindřich Balík, hudba: Jiří Teml

Piano

C C

Tá - ta vše - ra v ša - tní - ku za - tlou - kal pár hře - bí - ků.
V ku - chy - ni zas ma - min - ka ka - ždou chví - li za - cin - ká
Na - še ma - lá Mo - ni - ka ta - ky v hu - dbě vy - ni - ká.
I náš Vě - na ze zvy - ku u - mí dě - lat mu - zi - ku:
Když my hra - jem do - re - mi, ka - ždý po - zná, co jsme my:

Claves

2/4

Pno.

5 C C G C

Bum, bum, bum až se třá - sl ce - lý dům.
po - kli - čkou, vel - kou ne - bo ma - li - čkou.
Ta hra - je na skle - ni - čku od ča - je.
pa - ne - čku, va - ře - čkou o va - ře - čku.
je - di - ná mu - zi - kan - tská ro - di - na.

Clv.

Obrázek 29 *Muzikantská rodina* (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Báseň: Úklid

➤ deklamace textu básně

Motivační rozhovor: „Co s rodiči děláte o víkendu? Pomáháte uklízet?“

Vyučující předříkává text básně po částech a žáci po něm/ní opakuji během stále znějícího metra, které vyučující vytukává. Jakmile mají žáci básně osvojenou, pracujeme na výrazových odstínech (forte, piano, fistule, zpomaleně, zrychleně, bez hlasu, udiveně aj.). Dále můžeme rozdělit žáky na polovinu s tím, že se budou po verši střídát v předříkávání.

*Každý týden o víkendu,
vezmeme si koště, kýbl,
uklidíme celý byt,
pak můžeme skotačit.*

*Máma, táta, já i brácha,
pomůžem si navzájem,
společně to všechno zvládnem,
budeme se mít zas hej.*

Další aktivita s básní: mluvený rytmický kánon

Po osvojení rytmu a textu básně můžeme zařadit mluvený dvojhlasý rytmický kánon. Nejprve mluví druhý hlas vyučující, který/která nastoupí po jednom taktu, později říkají oba hlasy žáci.

Báseň: Malé štěstí

➤ zhudebněná báseň s rytmickým doprovodem hrou na tělo a rytmickým nástrojem – tleskání, triangel

V této písni se žáci setkávají se 3/4 taktem, tudíž pro ně může být rytmický doprovod těžší. Žák, který má triangel, hraje na těžkou dobu v taktu a zbytek třídy vytleskává metrum písně.

Malé štěstí

zhudebněná báseň

text a hudba: Iva Špinlerová

The musical score for 'Malé štěstí' is written for Piano, Tlesknutí (clapping), and Triangel. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The score is divided into four measures, each with a chord symbol above it: D, A, D, and A7. The lyrics are written below the piano part. The clapping and triangel parts are indicated by 'x' marks on a staff, showing the rhythm for each instrument.

Piano

D A D A7

Dne-ska je náš ve-lký den, do-mů my si při-ve-zem.
Žá-dné zu-by je-nom spí, mam-ka ho furt ko-ne-jší.
Du-dlík, plí-na, hr-ka-čka, za-tím je-di-ná hra-čka.

Tlesknutí

Triangel

5 D A D A7 A7 D

Pno. Ma-lé ště-sťí za-chu-mlá-né, do pe-řin-ky za-hra-ba-né.
Je to ma-lý bra-tří-ček, jme-nu-je se Pe-tří-ček.
Až jen tro-chu po-vy-ro-ste, bu-dem spo-lu bě-hat pro-stě.

Tlesk.

Trgl.

Obrázek 30 *Malé štěstí* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Poslechová činnost:

Píseň: *Večerníček*

- **s pohybovým doprovodem** – pomůcka: čepice z papíru

Motivační rozhovor: „Díváte se rádi na večerníček? Jakého máte nejraději? Díváte se společně s rodiči nebo sourozenci?“

„Dneska si poslechneme písničku *Večerníček* a poté si zatancujeme s čepicí, kterou jsme si vytvořili v pracovních činnostech.“

Z důvodu textové náročnosti a délky písničky, je doporučeno zařadit píseň jako poslechovou činnost zakončenou diskusí, která je vedená připravenými otázkami. Následně lze přidat pohybový doprovod, který je popsán níže.

Otázky: *O čem se v písničce zpívá?*

Jaké pohádkové postavy se tam objevily?

Pamatujete si názvy večerníčků, o kterých se zpívá?

Znáte i jiné večerníčky?

1. sloka

*Dříve, než nám klesnou víčka těsně před spaním,
uvidíme Večerníčka, jak se uklání,
pokud vám není moc, dobrý večer, dobrou noc,
zamává čepičkou,
z kouzelných hromádek hází lístky pohádek
maličkou ručičkou.*

- poskok v kruhu doprava
- rozhlížení se kolem sebe a úklon s čepicí
- otočka a úklon s čepicí
- mávání čepicí
- poskok v kruhu a „házení“ lístků

2. sloka

Nežli Brouček složí krovky, aniž řekl smím,

- poskok v kruhu doprava

*z televizní obrazovky krokem Rumcajsím
loupežník vykročí, s každým pánem zatočí,
Manku má copatou,
zahvívá, zapíská, vždycky najde Cipíska
bradu má vousatou.*

- pochod v kruhu doprava
- výskok a otočka
- ukázka, jak mají dlouhý „cop“
- „volání“ s rukama u pusy
- „chytání“ za vousy

3. sloka

*Červená se mochromůrka, letí motýlek,
v trávě sedí Vochomůrka, vedle Křemílek,
zkoumají pravidla,
jak se vaří povidla, vařečkou míchají,
kdopak dřív uteče, než jim hrnec přeteče,
to se nás neptají.*

- poskok v kruhu doprava
- dřep v kruhu vedle sebe
- ukázání rukama „nevím“
- „míchání“ vařečkou
- poskok v kruhu doprava
- otočka

4. sloka

*Stěžoval si kapříkovi vodník Česílko,
že mu někdo v noci ukrad vodní křesílko.
Strašlivý kocour Fous Fištu Pištu rád by kous,
pořád prý smůlu má.
Všechno ví Všeználek, všechno zkazí Neználek,
chytřejší vyhrává.*

- poskok v kruhu doprava
- chůze v kruhu doprava a „pláč“
- poskok v kruhu doprava, ukázání zubů
- otočka
- poskok v kruhu doprava
- výskok a dřep

Ref:

*Mámo, pojd' se taky dívat s námi,
táto, pojd' se taky smát,
dokud krásná paní neoznámí:
Tak a teď už děti spát!*

- 4x do stran s rukama u pusy
- mávání rukama k sobě
- 4x do stran s rukama u pusy
- výskok, dřep a ruce u hlavy, jako když se spí

5. sloka

Text písně i pohybový doprovod je u páté sloky stejný jako u první sloky.

Relaxační část hodiny: Dopis

Do relaxační části hodiny můžeme zařadit básničku *Dopis*, ke které je pohybový doprovod. Žáci si utvoří dvojice a sednou si na koberec za sebe. Vyučující předřikává a žáci „masírují“

dle instrukcí. Důležité je pohlídat, aby žáci nebyli agresivní a dělali „masáž“ s citem. Po dokončení aktivity se žáci vymění.

Milý strýčku, tečka.

- psaní na záda spolužákovi a napsání tečky

Křeček:

škrábe, kouše, lechtá,

- jemné škrábání spolužáka na zádech, prsty „kousání“ a lechtání

pozor ať tě neulechtá.

- lechtání spolužáka

Dopis dáme do obálky,

- „složení“ dopisu

napišeme adresu,

- „napsání“ adresy

nalepíme tam dvě známky,

- „nalepení“ dvou známek

a hodíme ho do schránky.²⁷

- jemné postrčení zatlačením do zad

Posílám ti křečka, tečka.

- psaní na záda spolužákovi a napsání tečky

Závěrečný pozdrav: *Hudebka je za námi*

Náměty aktivit do výtvarné výchovy

Nejlepší rodinný zážitek:

Pomůcky: čtvrtka A4, pastelky

Motivace: „Položte si hlavu na lavici, zavřete oči a představte si svůj nejlepší zážitek s rodinou.“

Po úvodní motivaci žáci kreslí svůj vlastní rodinný zážitek a vyučující potichu pouští relaxační hudbu. Ke konci hodiny si všichni sednou do kroužku na koberec a ten, kdo chce o svém obrázku a zážitku povyprávět, má možnost.

Co najdu v mém pokojíčku:

Pomůcky: čtvrtka A4, voskovky

Motivace: „Zavřete oči a představte si svůj pokojíček, vše, co v něm máte.“

Žáci voskovkami kreslí, co můžeme najít v jejich pokojíčku. I po této aktivitě si všichni sednou do kroužku a žáci mohou povyprávět o svém obrázku.

²⁷ Báseň z webové stránky: <https://detske-basnicky.7x.cz/rubriky/rodina>

Nejoblíbenější večerníček:

Pomůcky: čtvrtka A4, akvarelové pastelky

Motivační rozhovor: „Pamatujete, jak jsme zpívali písničku *Večerníček*? Popřemýšlejte, jaký je váš nejoblíbenější večerníček.“

Žáci akvarelovými pastelkami kreslí nejoblíbenější večerníček a vyučující potichu pouští různé melodie z večerníčků i písničku *Večerníček*. Na konec hodiny řadíme komunikační kruh.

Náměty aktivit do pracovních činností

Štěrchátko:

Pomůcky: roličky od toaletního papíru, fixy, rýže, sešívačka

Motivace: „Každé miminko má hrkačku a my si jednu takovou vyrobíme, ale budeme ji používat jako hudební nástroj.“

Každý žák dostane roličku od toaletního papíru, kterou si podle svého vyzdobí pomocí fixek. Jakmile mají žáci hotovo, vyučující jim pomůže sešít jeden konec roličky sešívačkou, dovnitř společně nasypou trochu rýže a sešijí i druhý konec.

Štěrchátko můžeme využít k rytmickým doprovodům písní a básní v hudební výchově.

Večerníčková čepice:

Pomůcky: noviny, lepidlo

Motivační rozhovor: „Pamatujete si, co má Večerníček na hlavě? Tak my si takovou Večerníčkovu čepici vyrobíme a použijeme ji v hodině hudební výchovy.“

Postup: fotopostup (viz Příloha 10)

1. Vezmeme si dvojstranu z novin, kterou přeložíme napůl.
2. Otočíme tak, aby se papír rozvíral na dolní straně.
3. Pravý horní roh přeložíme do poloviny novin.
4. Levý horní roh přeložíme taktéž, jako v předchozím kroku.
5. Vezmeme spodní dva rohy vrchního papíru a přehneme je směrem nahoru.
6. Otočíme čepici na druhou stranu a přehneme malé růžky přes papír.
7. Vezmeme spodní dva rohy papíru a přehneme je směrem nahoru.

8. Otočíme čepici na druhou stranu a malé růžky přilepíme.
9. Čepici rozevřeme a je hotovo.

Reflexe hodiny:

První hodina hudební výchovy s tématem **Rodina** byla zaměřena na:

- rozezpívání
- píseň: *Muzikantská rodina*
- poslechovou činnost: píseň *Večerníček*
- závěrečný pozdrav: *Hudebka je za námi*

Na začátku hodiny jsme si zazpívali hudební pozdrav *Krásné ráno, který den*, který mají žáci již plně osvojený. Myslím si, že se jim píseň líbí, neboť ji vždy zpívají vesele a s chutí. Při obličejové gymnastice se žáci trochu rozjeli, začali dělat miminko z bot, ale nakonec jsem jejich pozornost upoutala a všichni dělali cvičení tak, jak měli. Píseň na rozezpívání žáci neznali, tak jsem jim ji nejprve zazpívala s klavírem a poté se žáci učili slova a dále melodii písničky.

Do hodiny jsem zařadila nácvik písně *Muzikantská rodina* rovnou s nácvikem tleskání, což žáky velmi bavilo. Sice nejprve tleskali již na slova *bum, bum, bum*, ale nakonec si po opakovaném nácviku doprovod osvojili. Stihli jsme se naučit dvě sloky, další budeme nacvičovat příští hodinu. Píseň je velmi zaujala, nejen textem, ale i rytmickým doprovodem.

Následně si žáci vzali koberečky, lehli si na ně a poslouchali píseň *Večerníček*. Tuto aktivitu jsme zakončili diskusí v kruhu na téma *Večerníček*.

Vzhledem k tomu, že jsme dlouho neopakovali závěrečný pozdrav *Hudebka je za námi*, musela jsem připomenout slova básně. Poté jsme přidali rytmický doprovod hrou na tělo – vypleskávání metra, což žáky velmi bavilo a snažili se jej přesně dodržovat.

Druhá hodina hudební výchovy s tématem **Rodina** byla zaměřena na:

- píseň: *Muzikantská rodina*
- deklamaci textu básně: *Úklid*
- závěrečný pozdrav: *Hudebka je za námi*

Z důvodu předávání slabikářů v knihovně, začala hodina hudební výchovy o 15 minut později písni *Krásné ráno, krásný den*. Rozezpívání jsem upravila podle situace, protože jsem se chtěla zaměřit na písničku *Muzikantská rodina* a deklamaci textu básně *Úklid*. Dechové cviče-

ní bylo zkrácené, zopakovali jsme si 4x artikulační cvičení a poté jsme rovnou přešli na píseň na rozezpívání *Má maměnka cosi má*, kterou jsme si zazpívali 2x.

Následně jsme si zopakovali text písně *Muzikantská rodina* a společně s tleskáním 2x zazpívali. Báseň *Úklid* jsem žákům celou přednesla, ale nácvik proběhl pouze jedné sloky, jelikož byli žáci unavení. Deklamování textu žáky velmi bavilo, přednášeli jsme potichu, nahlas, bez hlasu a zpomaleně. Nakonec jsme si 3x zarecitovali báseň *Hudebka je za námi* se zaměřením na pleskání metra.

Tím, že byla hodina zkrácena o 15 minut, jsme nestihli více aktivit, ale cílem bylo zafixování písně *Muzikantská rodina* a deklamace textu básně *Úklid*, což jsme splnili. Žáci byli velmi unavení, ale všichni zpívali a spolupracovali.

Provázející vyučující o hodině hudební výchovy napsala:

První hodina hudební výchovy:

„Hodina Hv byla moc pěkná, připravená, rozmanitá. Všechny části Hv byly zařazeny – dechová cvičení, rozezpívání, hlasová část – Muzikantská rodina, poslech, rytmická cvičení s básničkou. Děti si hodinu užily.“

Druhá hodina hudební výchovy:

„Hodina Hv pěkně připravená. Všechny části hodiny byly o trochu zkráceny, protože byla Hv jen na půl hodiny, z důvodu návštěvy knihovny. Na dětech byla znát už únava poslední páteční hodiny, nedokázaly se už plně soustředit.“

4.5. Tematický celek „Zima“

Cíle: - Žák vlastními slovy vysvětlí pojem zesilovat a zeslabovat.

- Žák dokáže napsat houslový klíč do notové osnovy.

Mezipředmětové vztahy s jinými vyučovacími předměty: prvouka, tělesná výchova, výtvarná výchova

Počet účastníků: 20

Časová dotace: 4–5 vyučovacích hodin hudební výchovy

Pomůcky: klavír, triangl, ozvučná dřívka, rytmická vajíčka, rolničky, nahrávka *Čtvero ročních dob*, pracovní list – nácvik houslového klíče, pracovní list – houslový klíč, pracovní list – zesilovat, zeslabovat

Úvod: Kouzelné cinknutí – triangel

Úvodní hudební pozdrav: *Krásné ráno, krásný den*

Rozezpívání

Dechová cvičení: „Dneska je venku velká zima a my jsme si zapomněli rukavice, takže si musíme zahřát ruce. Nadechněte se, krátce zadržte dech a dlouze vydechněte do spojených dlaní. Nyní vydechneme rychle.“ Každé cvičení provádíme 3x po sobě. Když máme zahřáté ruce, můžeme je položit na obličej pro relaxaci.

Obličejová gymnastika: „Ruce jsme si sice zahřáli, ale jinak je nám stále zima, proto drkotáme zuby a poté vyslovujeme „brrr“. Je vám tepleji? Teď si zahrajeme na čertíka, který vyplazuje jazyk krátce a rychle za sebou a vydává u toho zvuk „blllll“.“

Artikulační cvičení: „Petr láká sněhuláka.“

Hlasová cvičení:

Vokální cvičení (vzestupné) – „Fíííí.“/„Fúúú.“

Obrázek 31 *Vokální cvičení* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Rezonance (sestupná) – „Brrr.“

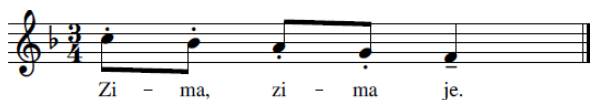
Obrázek 32 *Rezonance* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Legato (vzestupné) – „Zima je.“

Obrázek 33 *Zima je* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Staccato (sestupné) – „Zima, zima je.“

Obrázek 34 *Zima, zima je* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Píseň na rozezpívání: Kalamajka

Kalamajka

D G A7 D Hmi

Ka - la - ma - jka, mik, mik, mik, o - že - nil se ko - mi - ník, sva - tba by - la
 Ka - la - ma - jka, pě - kná věc, když je zi - ma šup na pec, když je te - plo,

6 Emi A7 D

ve - li - ká, tři dny hrá - la mu - zi - ka.
 šup do - lů, ka - la - ma - jku tan - cu - ju.

Obrázek 35 Kalamajka (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Píseň: Bude zima, bude mráz

➤ **s pohybovým doprovodem**

Úvodní rozhovor: „Víte, kam se schovávají ptáčci před zimou?“

<i>Bude zima, bude mráz,</i>	- přísunný krok doprava s rukama v bok
<i>kam se ptáčku, kam schováš?</i>	- koukání do dálky s rukou na čele
<i>Schovám se já pod hrudu,</i>	- dřep s rukama nad hlavou
<i>tam já zimu přebudu.</i>	- přísunný krok doleva s rukama v bok

Ve druhé a třetí sloce je pohybový doprovod shodný s doprovodem v první sloce.

<i>Až přestane, vyletím,</i>	- „protažení“ a otočka doprava
<i>širý svět rozveselím.</i>	- cval v kruhu doprava
<i>Půjde dívka na trávu,</i>	- cval v kruhu doleva
<i>zaspívám jí nad hlavu.</i>	- přísunný krok doprava s rukama v bok

Bude zima, bude mráz

G D7 G D7 Ami A7

Bu - de zi - ma, bu - de mráz, kam se, ptá - čku, kam scho - váš? Scho - vám já se
 Bu - de zi - ma, bu - de mráz, kam se, ptá - čku, kam scho - váš? Scho - vám se do
 Bu - de zi - ma, bu - de mráz, kam se ptá - čku, kam scho - váš? Scho - vám se já
 Až pře - sta - ne, vy - le - tím, ce - lý svět ro - zve - se - lím. Pů - jde dí - vka

6 A7 D7 G D7 G

pod hru - du*, tam já zi - mu pře - bu - du.
 ja - vo - ra, tam bu - de má ko - mo - ra.
 pod me - zu**, až pře - sta - ne, vy - le - zu.
 na trá - vu, za - zpí - vám jí nad hla - vu.

* hruda = hrouda

** mez = hranice mezi dvěma poli

Obrázek 36 *Bude zima, bude mráz* (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Píseň: Čertík

➤ s pohybovým doprovodem

Motivace: „Zanedlouho nás navštíví Mikuláš s andělem a čertem, tak si zazpíváme o malém čertíkovi dobrodruhovi!“

Pohybový doprovod je u všech slok stejný.

<i>Jeden malý čertíček,</i>	- 2x přísunný krok doprava a 2x doleva to samé
<i>vyplazoval jazyček,</i>	- 4x dupnutí, 2x plesknutí se střídáním rukou a 1x tlesknutí
<i>taky dělal bu, bu, bu,</i>	- 2x přísunný krok doprava a 2x doleva to samé
<i>říkal: „Já tu nebudu.“</i>	- otočka poskočným krokem

Čertík

text a hudba: Iva Špinlerová

C F G C

Je - den ma - lý če - rtí - ček, vy - pla - zo - val ja - zý - ček,
 Po - dí - vám se do svě - ta,
 Ma - lý če - rtík ro - ha - tý,
 A tak če - rtík vy - ra - zil,
 Če - rtík za - žil dost a dost,
 je pro - mr - zlý až na kost,

3 Ami Dmi G C

ta - ky dě - lal bu, bu, bu,
 do - mů tre - fím bez ma - py,
 ni - če - ho se ne - bo - jí,
 no - žky ho už bo - le - ly,
 pře - mo - hla ho ú - na - va,
 ří - kal: "Já tu ne - bu - du."
 na ka - lho - tech zá - pla - ty.
 ve - zme py - tel s bam - bu - lí.
 rád by byl již v po - ste - li.
 tak se vy - spí do rá - na.

Obrázek 37 *Čertík* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Píseň: Štědrý večer nastal

➤ s rytmickými nástroji – triangel, rolničky

Motivace: „Zahrají vám koledu a jsem zvědavá, jestli ji poznáte.“

Po úvodní motivaci probíhá nácvik písně a po jejím osvojení přidáme doprovod rytmických nástrojů. Triangl hraje na těžkou dobu v taktu a rolničky na lehkou dobu v taktu.

Štědrý večer nastal

Obrázek 38 *Štědrý večer nastal* (grafický zápis: autor Iva Špinlerová)

Báseň: *Vločka*

➤ zhudebněná báseň s pohybovým doprovodem

Nejprve žáky naučíme text básně, který po osvojení deklamujeme za stálého vytleskávání metra. Pracujeme na výrazových odstínech (šeptem s výraznou artikulací, smutně, zrychleně na jeden nádech atd.) a až poté přidáme melodii a pohybový doprovod.

<i>Volá vločku vločka,</i>	- ruce u pusy a „volání“ na ostatní
<i>ať prý na ni počká,</i>	- otočka s rozpaženými rukama
<i>že neví, kam padá,</i>	- krčení ramen
<i>má zavřená očka.²⁸</i>	- zakrytí očí a dřep

Vločka

zhudebnění: Iva Špinlerová

Obrázek 39 *Vločka* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

²⁸ Báseň je z webového zdroje:

https://wiki.rvp.cz/index.php?title=Kabinet/Ucebni_texty/%C5%98%C3%ADkanky/Zimn%C3%AD_a_v%C3%A1no%C4%8Dn%C3%AD_b%C3%A1sn%C4%8Dky#Vlo.c4.8dka

Báseň: *Vánoční stromeček*²⁹

➤ zhudebněná báseň

Motivace: „Vánoce se blíží a s nimi i Štědrý večer. My se naučíme básničku o vánočním stromečku a společně si ji pak zazpíváme.“

Vánoční stromeček

zhudebněná básnička

zhudebnění: Iva Špinlerová

The musical score is written on a single staff in G major (one sharp) and 3/4 time. It consists of 16 measures. The lyrics are written below the staff, with chord symbols (D, G, A, D, A7) placed above the staff at measures 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, and 15. The lyrics are: Vá - no - ční stro - me - ček za - vo - něl v po - ko - ji, ma - min - ka u sto - lu ja - blí - čko roz - kro - jí. A když ho roz - kro - jí u - vi - dím hvě - zdi - čku, co by - la scho - va - ná v čer - ve - ném ja - blí - čku.

Obrázek 40 *Vánoční stromeček* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Báseň: *Zima*

➤ s rytmickým doprovodem hrou na tělo

S básní *Zima* můžeme pracovat různými způsoby. Buď můžeme text básně deklamovat, zaměřit se na výrazný přednes nebo doprovodit hrou na tělo. Při hře na tělo vždy střídáme ruce i nohy.

<i>Konečně už napad sních,</i>	- 4x dupnutí
<i>pojedeme na saních,</i>	- 2x plesknutí o stehna a 2x plesknutí o hrudník
<i>brusle, lyže oprášíme</i>	- 2x plesknutí o kotníky a 2x plesknutí o stehna
<i>a čepice nasadíme.</i>	- 2x plesknutí do tváří a 2x plesknutí o hlavu

Nauková činnost: pracovní list – nácvik houslového klíče (viz Příloha 11), pracovní list – houslový klíč (viz Příloha 12)

²⁹ Báseň je z webového zdroje:

https://wiki.rvp.cz/index.php?title=Kabinet/Ucební_texty/Řídkanky/Zimní_a_vánoční_básničky#V.c3.a1no.c4.8dn.c3.ad_strome.c4.8dek

„Poslouchali jste báseň dobře? Zkuste pojmenovat zimní sporty, o kterých se tam mluví.“ Po úvodním rozhovoru naváže vyučující na naukovou část, ve které se žáci naučí poznat notovou osnovu a začnou se učit psát houslový klíč. Nácvik houslového klíče není na jednu vyučovací hodinu. Nejprve řadíme nácvik spirály, horní kličky, dolního oblouku a až poté celého houslového klíče v notové osnově.

Píseň: *Měla babka čtyři jabka*³⁰

➤ s rytmickými nástroji a tanečním doprovodem – mazurka (savojanka)

Motivační rozhovor: „Znáte písničku *Měla babka čtyři jabka*? My si ji připomeneme a zatančíme si mazurku.“

Žáci stojí ve dvojicích za sebou, chlapec za dívkou a drží se za ruce. Pohybový doprovod je v celé písni stejný.

Měla babka čtyři jabka

- dvojice jde 2x přísunným krokem doprava

a dědoušek jen dvě.

- dvojice jde 2x přísunným krokem doleva

Dej mi, babko, jedno jabko,

- chlapec udělá úkrok doprava a dívka se „okýnkem“ z rukou podívá na chlapce, to samé i na druhou stranu

budeme mít stejně.

- chlapec podtočí dívku pod rukou, poté krok a přísun doleva

Další práce s písni: Dále můžeme zařadit rytmický doprovod ozvučnými dřívky a rytmickými vajíčky. Žáci s ozvučnými dřívky hrají osminové noty a v posledním taktu na čtvrté noty. Žáci s rytmickými vajíčky hrají čtvrté noty.

Měla babka čtyři jabka

Mě-la ba-bka, čty-ři ja-bka, a dě-dou-šek, je-nom dvě, Dej mi, ba-bko,
Měl dě-dou-šek, měl ko-ží-šek, a ba-bi-čka, ju-pku*, Pojď, ba-bi-čko,
je-dno ja-bko, bu-de-me mít ste-jně,
na ma-zur-ku, já si se-bou du-pnu.

* jupka = halenka

Obrázek 41 *Měla babka čtyři jabka* (grafický zápis: autor Iva Špinlerová)

³⁰ Píseň je z webového zdroje: <http://skolicka6.sweb.cz/LIDOVEPISNICKY/MELABABKA.htm>

Pohybová improvizace: nahrávka Antonio Vivaldi – *Čtvero ročních dob* (rychlá část 32:48–34:11, pomalá část 36:18–38:31)³¹

Celá tato aktivita i s následnou diskusí probíhá stejně jako v tematickém celku **Podzim**, s rozdílem, že vyučující pustí nejprve rychlou část skladby a poté část pomalou.

Nauková činnost: pracovní list – zesilovat, zeslabovat (viz Příloha 13)

V následující hodině hudební výchovy bychom si nahrávku poslechli znovu se zaměřením na zesilování a zeslabování v rychlé části skladby. Pokud nástroje zesilují, žáci se rychle či pomalu zvednou do stoje a pokud nástroje zeslabují, žáci jdou rychle nebo pomalu do dřepu. Dále proběhne nauková část hodiny, při níž vyučující vysvětlí pojmy zesilovat, zeslabovat a společně se naučí symboly pro jejich zaznamenání pomocí pracovního listu.³²

Závěrečný pozdrav: *Hudebka je za námi*

Náměty aktivit do výtvarné výchovy

Čertík:

Pomůcky: čtvrtka A3, nůžky, kusy staré látky, nastříhané bavlnky, knoflíky, lepidlo Herkules, černý fix, voskovky

Motivace: Jako motivace slouží písnička *Čertík* z hodiny hudební výchovy.

Žáci jsou rozděleni do dvojic, ve kterých vytváří svého čerta. Čert může mít tělo z kusů látky, knoflíků, vlasy z bavlnek a zbytek může mít dokreslený černou fixou a vybarvený voskovkami.

Vánoční přání:

Pomůcky: přeložená čtvrtka A5, lepidlo Herkules, tužka, miska se solí do každé lavice, vodové barvy, štětce, voda

Motivace: „Abychom udělali radost někomu blízkému, vytvoříme mu netradiční vánoční přání.“

V průběhu hodiny vyučující potichu pouští vánoční písničky a koledy. Každý žák dostane čtvrtku A5, kterou si přeloží a připraví tak, aby se rozevírala dole nebo na pravém boku.

³¹ Videonahrávka zdroj z: https://www.youtube.com/watch?v=5zr_o-_PsgQ

³² K pojmům se vracíme v průběhu dalších hodin hudební výchovy a ve vyšších ročnících.

Nejprve si žáci tužkou předkreslí obrys zimních nebo vánočních motivů (vločka, sněhulák, stromček, dárky...). Dále obrysy potrou pomocí štětce lepidlem, které poté posypou solí. Přebytkem sůl opatrně přesypou do misky. Jakmile jsou obrázky zaschlé, vodovými barvami žáci jemně potírají sůl. Pozor na příliš vlhké štětce, sůl by se rozpustila! Po úplném zaschnutí obrázků žáci s pomocí vyučujícího/vyučující napíší vánoční přání.

Výtvarná řada Čtvero ročních dob:

Pomůcky: nahrávka *Čtvero ročních dob – Zima* od Vivaldiho, temperové barvy, čtvrtka A3, nádoba s vodou, štětce

Aktivitu řadíme až po poslechu nahrávky v hodině hudební výchovy. Každý žák dostane čtvrtku A3, kterou přeloží na polovinu. Na první polovinu papíru zaznamenává rychlou část skladby a na druhou polovinu pomalou část. Na konci aktivity si všichni sednou do kroužku a žáci, kteří chtějí o svém obrázku povyprávět, mají možnost.

Zimní oblečení:

Pomůcky: čtvrtka A4, šablony čepice a rukavic, inkoust, zmizík, tužka, nůžky

Motivace: Inspirací je zimní počasí a zimní oblečení.

Každý žák si může zvolit, zda bude dělat čepici či rukavice a podle toho si vybere šablonu, kterou si obkreslí. Jakmile má žák obrys vystřižený, natře papír inkoustem a nechá jej zaschnout. Poté je již na jeho fantazii, jak si čepici/rukavice zmizíkem vyzdobí.

Reflexe hodiny:

První hodina hudební výchovy s tématem **Zima** byla zaměřena na:

- rozezpívání
- píseň: *Čertík*
- píseň: *Štědrý večer nastal*

Každou hodinu začínáme vždy stejně, cinknutím na triangel a úvodní písni. Po úvodu proběhlo rozezpívání – dechová cvičení, obličejová gymnastika a hlasová cvičení. Žáci spolupracovali a myslím si, že je rozezpívání bavilo. V průběhu jsme si připomněli, proč je rozezpívání důležité. *Kalamajku* – píseň na rozezpívání všichni znali, jen bylo více variant, takže jsme se naučili jeden text, aby byl jednotný.

Píseň *Čertík* žáky zaujala. Nejprve jsem jim zazpívala 2 sloky písně a poté proběhl její nácvik. Nácvik více slok by nebyl vhodný, neboť by si její žáci nezapamatovali a alespoň jsme se později v hodině mohli naučit i pohybový doprovod. Dále jsem zařadila koledu *Štědrý večer nastal*, kterou všichni žáci znali z mateřské školy. Tuto píseň jsme si zazpívali 4x, jelikož ji žáci mají velmi rádi.

V hodině se žáci naučili pohybový doprovod k písni *Čertík*, který všechny žáky velmi bavil. Bylo vidět jejich nadšení z pohybu a z celé písně. Při nácviku se dva žáci postrkovali, tak jsem je z aktivity na chvíli vyřadila. Chvilí seděli na židličkách a po mém pozvání k aktivitě se s chutí zpět zapojili. Píseň i s pohybovým doprovodem jsme zpívali 6x, aby si žáci pohybový doprovod osvojili.

Na konci hodiny jsme se rozloučili závěrečným pozdravem *Hudebka je za námi* se zaměřením na vypleskávání metra básně.

Druhá hodina hudební výchovy s tématem **Zima** byla zaměřena na:

- vánoční koledy: *Štědrý večer nastal*
Jak jsi krásné, neviňátko
Půjdeme spolu do Betléma
- písně: *Čertík*
Rolničky
- sluchovou analýzu: *poznej zvuky Vánoc*

Z důvodu blížících se Vánoc jsem do hodiny hudební výchovy zařadila písně a sluchovou aktivitu, kterou nezmiňuji v diplomové práci. Začátek hodiny proběhl stejně, jako v minulé hodině. *Kalamajku*, píseň na rozezpívání, jsme zazpívali 4x, protože se žáci učili druhou sloku písně. Následně jsem zařadila *Hudební kvíz*, při kterém jsem na klávesy hrála melodie písní a koled. Žák, který píseň poznal, začal zpívat. Poté jsem vždy zastavila, zeptala jsem se, zda je někdo, kdo nezná slova písně a následně jsme si píseň zazpívali. Pokud se stalo, že některý žák text neznal, proběhl jeho nácvik. Žáky poznávání písní velmi bavilo a kromě koledy *Jak jsi krásné, neviňátko*, veškeré písně poznali. Společně jsme si zazpívali písně: *Čertík*; *Štědrý večer nastal*; *Jak jsi krásné, neviňátko*; *Rolničky* a *Půjdeme spolu do Betléma*.

V další části hodiny si žáci zakryli oči a poznávali zvuky, jejichž nahrávky jsem pouštěla (zvoneček, rolničky, prskání prskavky a dusot koní). Z aktivity byli všichni nadšení, poněvadž ji znali a zvuky poznávali. Na konci hodiny jsme si zopakovali závěrečný pozdrav *Hudebka je za námi* s vypleskáváním metra.

Sice jsem měla v plánu nácvik zhudebněné básně *Vánoční stromeček*, který se nestihl, ale myslím si, že jsme si se žáky hodinu velmi užili, zazpívali jsme si vánoční koledy, zopakovali píseň *Čertík*, procvičili sluchovou analýzu a vánočně se naladili.

Třetí hodina hudební výchovy s tématem **Zima** byla zaměřena na:

- píseň s pohybovým doprovodem: *Bude zima, bude mráz*
- báseň s rytmiickým doprovodem: *Zima*
- závěrečný pozdrav s rytmiickým dvojhlasem: *Hudebka je za námi*

Začátek hodiny i s rozezpíváním proběhl stejně jako v předchozích hodinách. Po písni na rozezpívání jsem žákům zazpívala jednu sloku písni *Bude zima, bude mráz*, kterou většina žáků znala. Nejprve jsme si vysvětlili, co znamená slovo *hruda* a poté jsme se všichni naučili text písni. Jakmile měli žáci první sloku osvojenou, v kruhu jsem přidala pohybový doprovod písni. Žáci byli z pohybu nadšení a rychle si jej osvojili.

Dále jsem zařadila báseň *Zima*, kterou se žáci nejprve naučili. Poté jsem k básni přidala rytmiický doprovod, který jsme zkoušeli po jednotlivých verších, dokud jej neměli žáci osvojený. Jednotlivé verše jsme spojovali, až žáci zvládli celou báseň i s jejím doprovodem. Myslím si, že báseň je jednoduchá na naučení a rytmiický doprovod hrou na tělo je žákům velmi blízký, proto nemají problém s jeho zapamatováním.

Hodinu hudební výchovy jsme zakončili již známým závěrečným pozdravem *Hudebka je za námi*, ke kterému jsme přidali dupnutí na těžkou dobu. Žáci měli za úkol udržet metrum básně a já jsem dupala na těžkou dobu. Následně jsem k sobě připojila 3 žačky. Tato aktivita žáky také moc bavila, všichni se snažili udržet metrum, i když jsem některé dupnutím na těžkou dobu mátlá. V další hodině si rytmiický dvojhlas zopakujeme.

Provázející vyučující o hodině hudební výchovy napsala:

První hodina hudební výchovy:

„Hodina pěkně připravená, pestrá, zapojily se všechny děti. Pěkná pohybová aktivita při písničce. Při nácviku pohybu byli dva žáci na chvíli vyřazeni, jelikož nedodržovali pravidla.“

Druhá hodina hudební výchovy:

„Hodina moc pěkně připravená, vánočně naladěná, pestrá, zábavná a zajímavá. Všechny části byly splněny a děti to moc bavilo.“

4.6. Tematický celek „Člověk a jeho zdraví“

Cíle: - Žák zařadí hudební nástroj do správné skupiny.

Mezipředmětové vztahy s jinými vyučovacími předměty: prvouka, tělesná výchova, výtvarná výchova

Počet účastníků: 20

Časová dotace: 3 vyučovací hodiny hudební výchovy

Pomůcky: klavír, triangel, dřevěné bloky, drhlo, prstové činely, bonga, vařečky, hrnec, struhadlo, pokličky, minutka, skleničky, igelitový pytlík, příbory, pracovní list – hudební nástroje, zmačkaný papírový kapesník

Úvod: Kouzelné cinknutí – triangel

Úvodní hudební pozdrav: *Krásné ráno, krásný den*

Rozezpívání

Dechová cvičení: Žáci do dvojic dostanou zmačkaný papírový kapesník, který si položí doprostřed lavice a stoupnou si naproti sobě. Jejich úkolem je foukat kapesník proti sobě tak, aby kapesník spadl z lavice na soupeřově straně. Žáci se nesmí kapesníku dotknout, posouvají ho pouze vydechovaným vzduchem.

Obličejová gymnastika: „Abychom byli zdraví a plni energie, měli bychom jíst zeleninu a ovoce. My si dneska představíme, jak některé to ovoce jíme. Nejprve si z keříku utrhneme malou borůvku a dáme ji do pusy. Pěkně ji rozžvýkáme, byla sladká? Máte fialový jazyk? Ukažte! Ted' si utrhneme jahůdku, kterou také sníme, ale za zuby nám zůstaly zrníčka, která se snažíme jazykem dostat ven. Nyní ochutnáme kiwi, jéé, to je kyselé. A poslední si dáme obrovský meloun. Musíme otevřít hodně pusy, abychom ukousli velké sousto. Ještě jednou si kousneme a černá semínka budeme po jednom plivat na travu.“

Artikulační cvičení: „Strč prst skrz krk³³.“

³³ Artikulační cvičení zdroj: Svoboda, 2010, s. 9

Hlasová cvičení:

Brumendo (sestupné)

Obrázek 42 *Brumendo* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Vzestupná melodie – „Já mám ruce dvě.“

Obrázek 43 *Já mám ruce dvě* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Legato (sestupné) – „Ústa.“

Obrázek 44 *Ústa* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Staccato (vzestupné) – „Oko, ucho, nos.“

Obrázek 45 *Oko, ucho, nos* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Píseň na rozezpívání: *Pec nám spadla*

- s rytmickými nástroji – dřevěné bloky, drhlo

Po úplném osvojení písně můžeme zařadit rytmický doprovod dle zápisu níže. Pokud není dostatek nástrojů pro všechny žáky, nahradíme je hrou na tělo – vytleskáváním a pleskáním se střídáním pravé a levé ruky.

Pec nám spadla

Musical score for the song "Pec nám spadla" in 2/4 time. The score includes three parts: Piano (melody), Dřevěné bloky (rhythm), and Guiro (rhythm). The Piano part has four measures with lyrics: "Pec nám spa - dla, pec nám spa - dla, kdo - pak nám ji po - sta - ví, Za - vo - lá - me na dě - de - čka, ten má ve - lké kla - di - vo,". The Dřevěné bloky and Guiro parts provide a rhythmic accompaniment using 'x' marks for beats.

5 G G G7 C

Pno. sta - rý pe - cař ne - ní do - ma a mla - dý to ne - u - mí.
dá do to - ho čty - ři rá - ny a už je to ho - to - vo.

Dř. bl.

Gro.

Obrázek 46 *Pec nám spadla* (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Píseň: *Spolužáci*

- s **rytmickými nástroji** – dřevěné bloky, drhla

Motivace: „My jsme všichni spolužáci, a tak se o nás naučíme písničku.“

Spolužáci

Piano D A A D

Spo-lu-žá - ky ty mám rád, se vše-mi jsem ka-ma-rád,

Dřevěné bloky 3/4

Guiro 3/4

5 D G A D D

Pno. vím, že to jsou ho-dné dě - ti, po-mo-hou mi, po-ra-dí ti, já se vždy-cky

Dř. bl.

Gro.

10 A D A7 D

Pno. u - smě - ju, a ta - ky po - dě - ku - ju.

Dř. bl.

Gro.

Obrázek 47 *Spolužáci* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Píseň: *Hygiena*

- s **rytmickými nástroji** – bonga, prstové činely

Motivace: „Naučíme se písničku o každodenní hygieně, kterou všichni děláme.“

Nejprve si žáci osvojí rytmus doprovodu přes hru na tělo, kdy rytmus bong žáci vypleskávají se střídáním rukou a rytmus prstových činelů vydupávají. Bonga se dají nahradit rámovým bubínkem a prstové činely například trianglem. Žáci, kteří nemají nástroj, mohou doprovázet píseň hrou na tělo.

Hygiena

The musical score is for a song titled "Hygiena" (Hygiene). It is written in 2/4 time and consists of two systems of staves. The first system includes staves for Piano, Bonga, and Prstové činely (finger cymbals). The second system includes staves for Pno. (piano), Bon. (bong), and Prst. čin. (finger cymbals). The lyrics are in Czech and focus on hygiene and health. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like "1." and "2." for the piano part.

Piano

Rá - no jen co vy - sko - čím, zu - by hned si vy - či - stím,
 Po ce - lém dni ve ško - le, než pů - jdu do po - ste - le,
 Ta - kto stá - le do - ko - la, ne - jsem žá - dná dro - bo - ta*,

Bonga

Prstové činely

Pno.

5 D A A 1. D 2. D

ta - ké vla - sy u - če - šu a o - bli - če j u - me - ju. tě - lo.
 svlé - knu se a u - me - ju, v py - ža - mu se za - smě - ju.
 kte - rá ne - ví, co a jak, pro to na - še

Bon.

Prst. čin.

* drobota = malé dítě

Obrázek 48 Hygiena (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Báseň: *Nemoc nebo úraz?*

➤ **deklamace textu**

Motivace: „Řeknu vám báseň a jsem zvědavá, která část bude o nemoci a která o úrazu.“

Po úplném osvojení básně rozdělíme žáky na chlapce a dívky, kteří se střídají v přednesu se zaměřením na výraz (nemocné dítě, starostlivá matka, zraněné dítě, konejšivý otec).

Mami, mami, je mi zima, Říkají chlapci.
 asi na mě leze rýma.

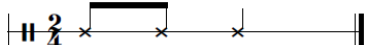
Tak to honem pod peřinu, Říkají dívky.
 ať je ti líp, milý synu.

Tati, tati, oj, to bolí, Říkají dívky.
 zakopla jsem o ceduli.

*Neboj se má, holčičko, Říkají chlapci.
ošetřím tě maličko.*

Další práce s básní: báseň s mluveným doprovodem – rytmickým vícehlasem

Vyučující vybere rytmicky výrazná slova, která si žáci za stálého vytukávání metra osvojí. Nejprve všichni žáci říkají slovo zastupující metrum básně a vyučující předříkává celou báseň. Později přidáme skupinu těžké doby a podle schopností žáků můžeme přidat i ostinátní figuru.

metrum	MA-MI	
těžká doba	LÍP	
ostinátní figura	PE-ŘI-NA	

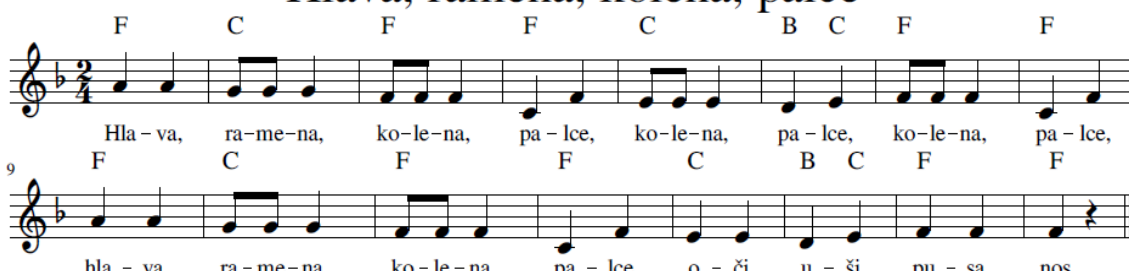
Obrázek 49 Metrum, těžká doba, ostinátní figura (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Píseň: Hlava, ramena, kolena, palce³⁴

➤ s pohybovým doprovodem

Žáci stojí a chytají se části těla, která je zmíněna v písni. Začínáme zpívat v pomalém tempu a při každém dalším opakování tempo zrychlujeme.

Hlava, ramena, kolena, palce

Obrázek 50 Hlava, ramena, kolena, palce (grafický zápis: autor Iva Špinlerová)

Píseň: Hoky koky³⁵

➤ s pohybovým doprovodem

<i>Dáme ruku sem</i>	- natažení ruky před sebe
<i>a dáme ruku tam</i>	- otočení se zády a natáhnutí ruky před sebe
<i>a dáme ruku sem</i>	- otočení se zpět a natáhnutí ruky před sebe
<i>a tak s ní zatřesem.</i>	- zatřesení s rukou

³⁴ Píseň je z webového zdroje: <https://www.pinterest.fr/pin/365143482283825592/>

³⁵ Píseň je z webového zdroje: https://en.wikipedia.org/wiki/Hokey_cokey

Uděláme hoky koky rotaci, - otočka
ať máme legraci. - 5x tlesknutí

V každém opakování písni řadíme jinou část těla (nohu, zadek, jazyk, hlavu, břicho, ucho...).

Hoky koky

Obrázek 51 *Hoky koky* (grafický zápis: autor Iva Špinlerová)

Percepční činnost: sluchová analýza

Poznávání zvuků:

Motivace: „Položte si hlavu na stůl a zavřete oči. Bedlivě poslouchajte různé zvuky a hádejte, která věc je vydává.“

Vyučující přinese kuchyňské potřeby (vařečky, hrnec, struhadlo, pokličky, minutku, skleničky, igelitový pytlík, příbory), postupně je používá, hraje na ně a žáci hádají, které předměty zvuky vydávají. Po ukončení aktivity můžeme kuchyňské potřeby využít k doprovodu písni.

Nauková činnost: pracovní list – hudební nástroje (viz Příloha 14)

Motivace: „Tak jako každá věc zní jinak, tak různě zní i hudební nástroje.“

Po úvodní motivaci přecházíme k diskusi na téma *Hudební nástroje*. Vyučující klade otázky dle situace a povídá si se žáky o hudebních nástrojích. Dále žákům rozdává pracovní list, který společně vypracují.

Otázky: *Jaké hudební nástroje znáte?*

Víte, jak se na ně hraje? Ukažte to.

Věděli byste, na jaké skupiny můžeme hudební nástroje dělit?

Hraje už někdo na nějaký nástroj?

Na pracovním listu jsou názvy a piktogramy tří skupin hudebních nástrojů (dechové, smyčcové, bicí) a nástrojů s klávesami a obrázky hudebních nástrojů. Úkolem žáků je

barevnými pastelkami zakroužkovat a spojit nástroj se správnou skupinou (jedna skupina, jedna barva).

Závěrečný pozdrav: *Hudebka je za námi*

Náměty aktivit do výtvarné výchovy

Naše tělo:

Pomůcky: velký balicí papír, tužka, fixy, pastelky, vytisknuté názvy částí lidského těla, lepidlo, nůžky

Žáci jsou rozděleni do skupin po 4–5 dětech a mají za úkol, jednoho z nich obkreslit na papír. Obkreslenou postavu vybarvují, dotváří a společně s vyučujícím/vyučující pojmenovávají části těla. Vyučující jim pomůže přiřadit vytisknuté názvy částí těla a žáci je nalepí na papír.

Zdravý talíř:

Pomůcky: letáky, lepidlo, nůžky, čtvrtka A4, šablona talíře, tužka

Motivační rozhovor: „Pamatujete si, jak jsme si povídali o zdravé stravě? Každý si dneska udělá svůj zdravý talíř.“

Každý žák si obkreslí šablonu talíře, do kterého vytváří koláž obrázků zdraví prospěšných potravin z letáků. Na konci hodiny si všichni sednou do kroužku a mohou o svém zdravém talíři povyprávět.

Reflexe hodiny:

První hodina hudební výchovy s tématem **Člověk a jeho zdraví** byla zaměřena na:

- rozezpívání
- báseň: *Nemoc nebo úraz?*
- píseň: *Hygiena*

Hodinu jsme začali hudebním pozdravem a následně dechovým cvičením ve dvojicích. Žáky cvičení velmi bavilo a účel určitě splnilo. Bohužel se žáci aktivitou roz dováděli a celou hodinu nespolupracovali tak, jako v jiných hodinách. Následně jsme si v kruhu roz cvičili obličej a naučili se nové artikulační cvičení. Na rozezpívání jsou již žáci zvyklí, takže se vždy zklidní

a zpívají podle pokynů. Poté jsme si zopakovali píseň *Krtčí týden*, kterou by žáci chtěli zpívat stále dokola.

Následně jsme se přemístili zpět do kruhu, ve kterém si žáci osvojili báseň *Nemoc nebo úraz?* Báseň žáky zaujala, rychle si ji zapamatovali a rozeznali, která část je o úrazu a která o nemoci. Chlapci a dívky se při přednesu střídali, což je také bavilo. Píseň *Hygiena* jsem uvedla motivačním rozhovorem a následně žákům zazpívala. Žáci se naučili první sloku, ale ne všichni se zapojovali do aktivity. V hodině jsme ještě zopakovali píseň *Roční období* a naučili se píseň s pohybovým doprovodem *Hoky, koky*, která žáky nadchla a rozpohybovala. Hodinu jsme zakončili rytmickým dvojhlasem, *Hudebka je za námi*, který žáci zcela zvládají.

Druhá hodina hudební výchovy s tématem **Člověk a jeho zdraví** byla zaměřena na:

- sluchovou analýzu: *Poznej zvuk*
- rytmický doprovod písně: *Hygiena*
- deklamaci básně: *Nemoc nebo úraz?*
- rytmický vícehlas: *Hudebka je za námi*

Tuto hodinu hudební výchovy jsme začali sluchovou analýzou *Poznej zvuk*, která žáky velmi zaujala a zklidnila. S chutí přemýšleli nad danými zvuky a všichni se do aktivity zapojili. Následně jsme se rozezpívali a zopakovali píseň *Hygiena*. Doposud měli žáci naučenou pouze první sloku, proto si v hodině osvojili i druhou a přidali jsme rytmický doprovod hrou na tělo. Následně jsem žákům rozdala ozvučná dřívka, vařečky a příbor pro rytmický doprovod. Píseň se velmi povedla, protože žáci zvládli udržet rytmus doprovodu. Při zpěvu jsem zjistila, že žáci v první sloce zpívají „*zuby si hned vyčistím*“ místo „*zuby hned si vyčistím*“, proto by bylo vhodné text písně upravit podle zpěvu žáků.

Následně jsem hrála melodii písně *Hlava, ramena, kolena, palce*, kterou žáci hned poznali a začali píseň zpívat. Deklamaci básně *Nemoc nebo úraz?* žáci zvládli skvěle a velmi je bavilo „mluvit“ za maminku a tatínka. Aktivita *Hoky, koky* žáky bavila již minule, tak jsem zařadila jiné části těla a do vymýšlení jsem zapojila i samotné žáky. Na rozloučení jsme zvládli rytmický vícehlas *Hudebka je za námi*, kdy jsem třetí hlas vytleskávala já. Žáci mě velmi překvapili, jelikož rytmus udrželi a vícehlas zněl výborně.

Provázející vyučující o hodině hudební výchovy napsala:

První hodina hudební výchovy:

„Hodina pestrá, zábavná a originální. Děti byly v pohybu, prováděly dechová cvičení, rytmizaci říkadla. Všechny části byly dodrženy, ale je potřeba, aby se vždy zapojili do činnosti všichni a byli něčím vtáhnuti do aktivity.“

Druhá hodina hudební výchovy:

„Hodina opět hezky připravená. Byla členitá, zajímavá a originální. V hodině byly dodrženy všechny části hodiny, dechová, rytmická cvičení, rozezpívání... Děti Hv bavila, spolupracovaly se zájmem.“

4.7. Tematický celek „Jaro“

Cíle: - Žák dramatizuje básně *Setí*.

Mezipředmětové vztahy s jinými vyučovacími předměty: prvouka, tělesná výchova, výtvarná výchova

Počet účastníků: 20

Časová dotace: 5 vyučovacích hodin hudební výchovy

Pomůcky: klavír, triangel, ozvučná dřívka, nahrávka *Čtvero ročních dob* od Vivaldiho, nahrávky zvuků zvířat ze statku, pracovní list – hospodářská zvířata, pracovní list – nota osminová, kartičky s obrázky zvířat, interaktivní tabule

Úvod: Kouzelné cinknutí – triangel

Úvodní hudební pozdrav: *Krásné ráno, krásný den*

Rozezpívání

Dechová cvičení: „Představte si, že máte v ruce tulipán, který je krásně červený nebo žlutý a nás zajímá, jak voní. Přivoněte k němu. Zkusíme přivonět znovu s tím, že zhluboka vdechneme vůni tulipánu, krátce zadržíme dech a vydechneme.“ Dále pokračujeme ve cvičení, ale během jednoho přičuchnutí se jednou/dvakrát/třikrát/čtyřikrát zastavíme. Vždy vydechujeme ústy.

Obličejová gymnastika: „Zahrajeme si na zvířata! Povím vám, koho všechno najdeme na statku a vaším úkolem je, bedlivě poslouchat a předvádět pusou daná zvířata.“

„Na velkém statku žila různá domácí a hospodářská zvířata. Úplně nejmenší, byla šedá myš, která pořád jen pískala, protože ji honila mourovatá kočka. Ta měla tuze ráda mléko, po kterém se olizovala až za ušima. Černý pes zase rád běhal a pořád vyplazoval jazyk. Za to kohout, ten si pyšně vykračoval a kokrhal „kykyryký, kykyryký“ a slepice mu odpovídaly „kokodák, kokodák“. Největším zvířetem byla hnědá kobyła, která chodila po dvoře a její kopyta tak klapala, že to slyšeli sousedé ze širokého okolí.“

Artikulační cvičení: „Byla, nebyla, bílá kobyła a ta kobyła, limonádu nepila³⁶.“

Hlasová cvičení:

Vzestupná melodie – „Tulipán a tulipání.“

Obrázek 52 *Tulipán a tulipání* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Sestupná melodie – „Letí, letí, včelka Mája.“

Obrázek 53 *Letí, letí, včelka Mája* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Legato (vzestupné) – „Bú, bú.“

Obrázek 54 *Bú, bú* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Píseň na rozezpívání: *Travička zelená*

Travička zelená

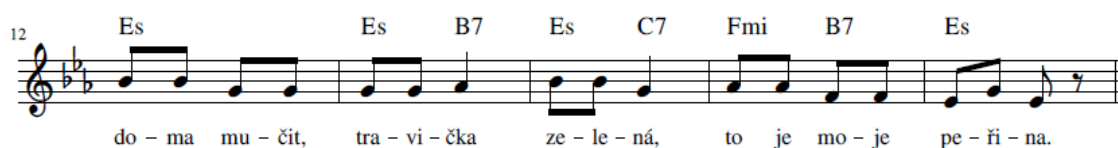
Es B7 Es B7 Es Es B7 Es C7

Tra-vi-čka ze-le-ná, to je mo-je po-tě-še-ní, tra-vi-čka ze-le-ná,

7 Fmi B7 Es B7 Es B7

to je mo-je pe-ři-na. Jak jen z ja-ra za-čne pu-čit, ne-chci já se

³⁶ Artikulační cvičení zdroj: Taylor, D., Seminář Didaktiky hudební výchovy 2018–2020

Obrázek 55 *Travička zelená* (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Píseň: *Když jsem já sloužil*³⁷

➤ s rytmickými nástroji – triangel, ozvučná dřívka

Úvodní rozhovor: „Pamatujete si, jaká hospodářská zvířata žijí na statku? My si totiž zazpíváme o chlapci, který si za každý rok služby vysloužil nějakou odměnu.“

Po osvojení textu a melodie písně se žáci učí rytmický doprovod na rytmické nástroje. Žáci s triangel hrají těžkou dobu a žáci s ozvučnými dřívky metrum písně.

Když jsem já sloužil

Allegro
D A7

Když jsem já sloužil to první léto, vy - sloužil jsem si
Když jsem já sloužil to druhé léto, vy - sloužil jsem si

4 D A7 D *takt až od 2. sloky, opak. stále vícekrát*
ku - řá - tko za to a ta ka - čka blá - to tlačá a to ku - ře krá - ko - ře
ka - chni - čku za to a to ku - ře...

7 A7 D A7 D
bě - há po dvo - ře, má pa - nen - ka plá - če do - ma v ko - mo - ře.

3. Když jsem já sloužil to třetí léto,
vysloužil jsem si husičku za to
a ta husa chodí bosa
a ta kačka bláto tlačá
a to kuře...

4. Když jsem já sloužil to čtvrté léto,
vysloužil jsem si vepřika za to
a ten vepř, jako pepř
a ta husa chodí bosa
a ta kačka bláto tlačá
a to kuře...

5. Když jsem já sloužil to páté léto,
vysloužil jsem si telátko za to
a to tele hubou mele
a ten vepř, jako pepř
a ta husa chodí bosa
a ta kačka bláto tlačá
a to kuře...

6. Když jsem já sloužil to šesté léto,
vysloužil jsem si kravičku za to
a ta kráva mléko dává
a to tele hubou mele
a ten vepř, jako pepř
a ta husa chodí bosa
a ta kačka bláto tlačá
a to kuře...

³⁷ Píseň je z webového zdroje: http://www.coop.cz/magazinek/01-2007/pdf/magazinek_01-2007_14.pdf

7. Když jsem já sloužil to sedmé léto,
vysloužil jsem si volečka za to
a ten vůl, jako kůl
a ta kráva mléko dává
a to tele hubou mele
a ten vepř, jako pepř
a ta husa chodí bosa
a ta kačka bláto tlačká
a to kuře...

8. Když jsem já sloužil to osmé léto,
vysloužil jsem si botičky za to
a ty boty do roboty
a ten vůl, jako kůl
a ta kráva mléko dává
a to tele hubou mele
a ten vepř, jako pepř
a ta husa chodí bosa
a ta kačka bláto tlačká
a to kuře...

9. Když jsem já sloužil poslední léto,
vysloužil jsem si děvčátko za to.
To děvčátko jak poupátko
a ty boty do roboty
a ten vůl, jako kůl
a ta kráva mléko dává
a to tele hubou mele
a ten vepř, jako pepř
a ta husa chodí bosa
a ta kačka bláto tlačká
a to kuře...

Obrázek 56 *Když jsem já sloužil* (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Píseň: *Krávy, krávy*³⁸

➤ s rytmickým doprovodem hrou na tělo

Motivace: „Naučíme se písničku o řeči zvířat a jsem zvědavá, jestli si budeme navzájem rozumět.“

Jakmile mají žáci píseň osvojenou, přidáme rytmický doprovod hrou na tělo. Tento doprovod je u všech slok stejný.

Krávy, krávy

- vydupávání rytmu se střídáním nohou

jak si vlastně povídáte,

- vytleskávání rytmu

krávy, krávy

- vydupávání rytmu se střídáním nohou

jakou máte řeč.

- vypleskávání rytmu se střídáním rukou

Bu, bú, bu, bu, bú, bu, bú, bú, bú.

- vytleskávání rytmu

Bu, bú, bu, bu, bú, bu, bú, bú, bú.

- vypleskávání rytmu se střídáním rukou

Bu, bú, bu, bu, bú, bu, bú, bú, bú.

- vydupávání rytmu se střídáním nohou

Bu, bu, bú, bu, bu, bú, bú, bú, bú.

- vypleskávání rytmu oběma rukama

³⁸ Píseň je z webového zdroje: https://ucebnice.fraus.cz/file/edee/2016/09/46_kravykravy.pdf

Krávy, krávy

hudba: Jaroslav Uhlíř, text: Zdeněk Svěrák

Kočky, kočky,... mňau, mňau, mňau,...
 Pejsci, pejsci,... haf, haf, haf,...
 Hadi, hadi ... s, ss, s,...
 Ryby, ryby,... (otevírání úst jako ryba),...
 Žáby, žáby,... kvak, kvak, kvak,...
 Némé tváře, jak si vlastně povídáte?
 Némé tváře, jakou máte řeč?
 (žáci vydávají různé zvířecí zvuky)

Obrázek 57 *Krávy, krávy* (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Píseň: Jaro

➤ s pohybovým doprovodem

Po úplném osvojení písně se žáci naučí pohybový doprovod, který provádíme ve třídě na koberci.

V březnu ještě sníh tu bývá, - „koulování se“
petrklič svou hlavou kývá, - v dřepu kývání hlavou
sněženka už vykukuje, - ze dřepu se spojenýma rukama pomalu stoupnout
bílé květy ukazují. - ruce ve vzpažení do písmene „V“ a otočka

V dubnu se již zelená, - poskok po koberci
louka celá rozkvétá, - otočka s rukama v bok
vlaštovičky přilétají, - „lítání“ jako ptáčky
jaro nám tím oznamují. - dlaně u úst a „oznamování“ jara

V květnu stromy zabarví se - stoj jako strom a kývání se do rytmu
a pupeny objeví se, - otočka s rukama v bok
ve stodole zakrátko, - pomalý dřep
narodí se kůzlátko. - výskok a otočka s rukama ve vzpažení do písmene „V“

Jaro

text a hudba: Iva Špinlerová

V bře-znu je - ště sníh tu bý - vá, pe - tr - klíč svou hla - vou ký - vá,
 V du - bnu se již ze - le - ná, lou - ka ce - lá ro - zkvé - tá,
 V kvě - tnu stro - my za - ba - rví se, a pu - pe - ny ob - je - ví se,

5 Sně - žen - ka už vy - ku - ku - je, bí - lé kvě - ty u - ka - zu - je.
 vla - što - vi - čky při - lé - ta - jí, ja - ro nám tím o - zna - mu - jí.
 ve sto - do - le za - krá - tko, na - ro - dí se ků - zlá - tko.

Obrázek 58 *Jaro* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Báseň: *Setí*

➤ s pohybovým doprovodem – dramatizace básně

Motivační rozhovor: „Pomáháte někdo mamince, tatínkovi nebo babičce a dědečkovi na zahradě? Sel už někdo někdy nějaká semínka?“

Po motivačním rozhovoru, který probíhá v kruhu na koberci, žáky naučíme slova básničky a poté přidáme pohybový doprovod – dramatizaci.

<i>Než si mrkev zasejeme,</i>	- chůze po koberci
<i>zahrádku si vyplejeme,</i>	- v podřepu „pletí“ záhonu
<i>půdu taky prokypříme</i>	- „kypření půdy“
<i>a řádečky připravíme,</i>	- rukou dělení řádků
<i>Semínka tam zasejeme,</i>	- špetičkou „setí semínka“
<i>postupně je přikryjeme,</i>	- oběma rukama „přihrnutí půdy“
<i>pravidelně zaléváme,</i>	- vestoje „zalévání“
<i>o záhonek pečujeme.</i>	- chůze po koberci a dívání se na zem
<i>Kdy už mrkev uvidím?</i>	- v podřepu „okukování rostliny“
<i>To bude až na podzim.</i>	- výskok do stoje a otočka

Pohybová improvizace: nahrávka Antonio Vivaldi – *Čtvero ročních dob* (0:00 – 0:33; 0:33 – 1:10)³⁹

Žáci, kteří se chtějí pohybovat po koberci, mají možnost. Ti, kteří nemají chuť, nebo se jim tancovat nechce, lehnou si po stranách koberce, aby na ně spolužáci nešlápli. Jakmile nahrávka dohraje, žáci si lehnou, zavřou oči a znovu puštěnou skladbu bedlivě poslouchají. Poté následuje diskuse v kroužku, která je usměrňovaná připravenými otázkami (viz Tematický celek **Podzim**).

Percepční činnost: sluchová analýza

Poznávání zvuků ze statku:

Motivace: „Lehněte si na koberec a zavřete oči. Budu vám pouštět různé zvuky a jsem zvědavá, jestli někdo uhodne, co by to mohlo být za zvuky a kde bychom je mohli slyšet.“

Vyučující pustí zvukové nahrávky zvířat ze statku⁴⁰ (krávy, kozy, ovce, prase, slepice, koně, kočky, psa). Po prvotním poslechnutí nahrávek, které by mohlo být zařazené v relaxační části hodiny, můžeme pracovat s nahrávkami dvojím způsobem:

- 1) Žáci se rozdělí do dvojic, do kterých dostanou kartičky s obrázky zvířat (viz Příloha 19). Jejich úkolem bude seřadit obrázky zvířat tak, jak vyučující pustí nahrávky zvuků po sobě.
- 2) Každý žák dostane pracovní list s řadovými číslovkami a obrázky zvířat (viz Příloha 20). Jeho úkolem je spojit číslovku se zvířetem, které zrovna uslyší. Řadové číslovky zastupují pořadí nahrávek.

Nauková činnost: pracovní list – nota osminová (viz Příloha 21)

V další hodině můžeme zařadit naukovou činnost zaměřenou na nácvik psaní noty osminové. Vyučující žákům znovu pustí nahrávku zvuků slepic a vysvětlí hodnotu osminových not. Následuje nácvik rytmu osminových not běhovým krůčkem za zvuku ozvučných dřívěk. Poté žáci dostanou pracovní list, který si vyučující promítne na interaktivní tabuli a ukazuje žákům nácvik psaní notové hlavičky. U nácviku se žáci naučí říkanku: *Motám, motám klubičko, nota bude brzičko*. Žáci, kteří mají hotovo, vybarvují slepičku.

Závěrečný pozdrav: *Hudebka je za námi*

³⁹ Videonahrávka zdroj z: https://www.youtube.com/watch?v=5zr_o-_PsgQ

⁴⁰ Videonahrávka zdroj z: <https://www.youtube.com/watch?v=QnuzTxmmW8Y>, minutáž od 0:34

Náměty aktivit do výtvarné výchovy

Tvorba přírody:

Pomůcky: čtvrtky A3, přírodniny, akvarelové pastelky, štětce, nádoba s vodou

Motivace: „Necháme přírodu, aby nám vytvořila obraz, který poté dotvoříme.“

Žáci se rozdělí do skupin po 4–5 a položí svou čtvrtku pod nějaký strom. Ve volných chvílích (o přestávkách nebo ve vymezeném času v hodinách) se žáci chodí dívat na změny čtvrtky, zda uvidí nějaké živočichy (mohou sledovat pomocí lupy) atd. Po cca 2–3 týdnech si svou čtvrtku vezmou a zkusí ji dotvořit přírodninami nebo akvarelovými pastelkami.

Jedna velká louka:

Pomůcky: vodové barvy, světlé voskovky, čtvrtky A4, štětce, nádoba s vodou

Motivace: „Budeme kouzelníci jara a vytvoříme si společnou jarní louku.“

Každý žák vytvoří obrys (může i více) vlastní květiny voskovkami a poté vodovými barvami zabarví celý papír. Snaží se používat jarní barvy. Tímto způsobem se mu objeví obrys nakreslený voskovou. Nakonec položíme všechny obrázky vedle sebe a vytvoříme „jednu velkou louku“.

Výtvarná řada Čtvero ročních dob:

Pomůcky: nahrávka *Čtvero ročních dob – Jaro* od Vivaldiho, voskovky, čtvrtka A3

Tuto výtvarnou činnost zařazujeme po předchozím poslechu nahrávky v hodině hudební výchovy. Žáci si položí hlavu na stůl, zavřou oči a během skladby si představují, co jim připomíná, jak se cítí atd. Jakmile nahrávka skončí, žáci kreslí voskovkami jejich pocity a představy. Na konci hodiny žáci mohou svůj obrázek představit spolužákům.

Barvy přírody:

Pomůcky: temperové barvy, čtvrtky A4, štětce, nádoba s vodou

Motivace: „Zahrajeme si na malíře, kterým nestačí pouze barva z tuby, ale kteří chtějí vlastní originální barvy.“

Žáci míchají temperové barvy se snahou namíchat barvy jara, které mohou vidět kolem sebe. Cílem je vytvoření barevného obrazu, o kterém může každý žák poté pohovořit.

4.8. Tematický celek „Čas“

Cíle: - Žák si osvojí rytmický doprovod u písně *Perpentykl*.

Mezipředmětové vztahy s jinými vyučovacími předměty: prvouka, tělesná výchova, výtvarná výchova

Počet účastníků: 20

Časová dotace: 5 vyučovacích hodin hudební výchovy

Pomůcky: klavír, triangel, rytmická vajíčka, ozvučná dřívka, metalofon, zvonkohra, nahrávky zvuků hodin, budíky, hodinky, interaktivní tabule, pracovní list – nota čtvrt'ová

Úvod: Kouzelné cinknutí – triangel

Úvodní hudební pozdrav: *Krásné ráno, krásný den*

Rozezpívání

Dechová cvičení: „Lehněte si na záda na koberec, zavřete oči a položte si ruce na břicho. Zkuste na všechno zapomenout a jen se soustřeďte na dech. Představte si, že jste někde, kde je vám příjemně a jen odpočíváte. Nyní se zhluboka nadechněte, krátce zadržte dech a dlouze vydechněte. Teď to zkusíme znovu, ale budeme se snažit při nádechu nafouknout „balónek“ v břichu.“ Toto cvičení opakujeme 5x.

Obličejová gymnastika: „Budu vám vyprávět o holčičce Emě. Vaším úkolem je dávat pozor a předvádět to, co ona (např. úsměv).“

„Jedna holčička Ema už také chodila do školy. V pondělí se probudila, usmála se na sebe do zrcadla, vyplázla jazyk a ukázala zuby. Ve škole ji Honzík zatahal za vlasy a Emě se to vůbec nelíbilo, tak se tuze zamračila. Ale Honzík, protože to nemyslel vůbec zle, se jí hned běžel omluvit a dal jí ochutnat jahody. To Emu rozveselilo a ráda ochutnala. V úterý a ve středu se Ema také probudila s veselou náladou, a dokonce si ráno pískala. Ale ve čtvrtek, od rána se mračila, na každého vyplazovala jazyk, koulela očima a byla mrzutá. Přes noc ji to naštěstí přešlo a ráno se probudila opět usměvavá a celý den si prozpěvovala „lalala“.“

Artikulační cvičení: „Čtvrtek, čtvrtek, probudil se krtek.“

Hlasová cvičení:

Vzestupná melodie – „Týden má sedm dnů.“

Obrázek 59 *Týden má sedm dnů* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Rezonance (sestupná) – „Crrr.“

Obrázek 60 *Crrr* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Staccato (vzestupné) – „Tik, tak, tik, tak, tik, tak, bim, bam.“

Obrázek 61 *Tik, tak* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Píseň na rozezpívání: *Prší, prší*

Prší, prší

C Emi Gmi A7 Dmi G

5 C Ami Dmi G7 C

Obrázek 62 *Prší, prší* (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Píseň: *Roční období*

Motivační rozhovor: „Kdo umí vyjmenovat roční období? My si dneska zazpíváme písničku o všech ročních obdobích a o tom, co se během nich dělá.“

Roční období

text a hudba: Iva Špinlerová

E E H E A E

5 vla - što - vi - čky při - lé - ta - jí zpět k nám do kra - ji - ny.
ja - hů - dky a ma - li - ny ty sbí - rá - me vše - chny.
ptá - ci za - se od - lé - ta - jí před zi - mou se scho - vat.
sně - hu - lá - ka po - sta - ví - me, mr - kev mí - sto no - su.

9 Po - má - há - me na za - hra - dě s vy - sé - vá - ním se - men,
Hra - je - me si s ka - ma - rá - dy, spo - le - čně jsme ve - nku,
Krá - sné dra - ky po - pa - dne - me, pou - ští - me je ve - nku,
Ly - že, bru - sle o - bu - je - me, pů - jde - me ven řá - dit,
13 sle - du - je - me vše, co ro - ste, jak se krá - sně mě - ní.
u - ží - vá - me si slu - ní - čka a od - po - čí - vá - me.
pro ka - šta - ny a bu - kvi - ce, pů - jde - me do le - sa.
Vá - no - ce si u - ží - jem v ro - din - něm kru - hu.

Obrázek 63 Roční období (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Píseň: *Krtčí týden* (Němec, L. 2008, s. 1)

➤ **s pohybovým doprovodem**

Motivace: „Zaspíváme si o krtkovi, který byl tuze líný.“

Po osvojení písně můžeme přidat pohybový doprovod, který si osvojí všichni žáci. Doprovod je náročnější na pohyb i dýchání, proto vždy někteří žáci pouze zpívají a zbytek píseň doprovází pohybem bez zpěvu.

*Čtvrtek, čtvrtek, probudil se krték,
pátek, pátek, uvázal si šátek,
sobota, sobota, ohlížel se po botách,
neděle, neděle, měl by vylézt z postele.*

- krok doprava, podřep, to samé a otočka
- krok doleva, podřep, to samé a otočka
- přísunný krok doprava a otočka
- přísunný krok doleva a otočka

*Pondělí, pondělí, slíbil, že se osmělí,
úterý, úterý, chtěl ponožky patery.*

- běh v kruhu doprava, skok do kruhu a ven
- běh v kruhu doleva, skok do kruhu a ven

*Středa, středa, šesté hledá,
čtvrtek, čtvrtek, líný krték.*

- krok doprava, podřep, to samé a otočka
- krok doleva, podřep, to samé a otočka

Čtvrtek, čtvrtek, líný krték,

- běh v kruhu doprava

čtvrtek, čtvrtek, líný krték,

- běh v kruhu doleva

líný, líný, líný, líný, líný, líný krték.

- běh v kruhu doprava, výskok a dřep

Krtčí týden

hudba: L. Němec, text: L. Vaculík

Čtvr - tek, čtvr - tek, pro - bu - dil se kr - tek, pá - tek, pá - tek, u - vá - zal si
 šá - tek, so - bo - ta, so - bo - ta, o - hlí - žel se po bo - tách, ne - dě - le, ne - dě - le,
 měl by vy - lézt z po - ste - le. Pon - dě - lí, pon - dě - lí, slí - bil, že se o - smě - lí*.
 Ú - te - rý, ú - te - rý, chtěl po - no - žky pa - te - ry**, Stře - da, stře - da, še - sté
 hle - dá, čtvr - tek, čtvr - tek, lí - ný kr - tek, čtvr - tek, čtvr - tek, lí - ný kr - tek,
 čtvr - tek, čtvr - tek, lí - ný kr - tek, lí - ný, lí - ný, lí - ný, lí - ný, lí - ný, lí - ný, kr - tek.

*osmělit se = odvážit se, troufnout si

**patery = pět párů ponožek

Obrázek 64 *Krtčí týden* (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Píseň: *Perpentykl*

- **s rytmickými nástroji** – triangel, rytmická vajíčka

Rytmický doprovod je u všech slok stejný. Prvních osm taktů doprovází žáci na triangel, kteří hrají vždy na první dobu v taktu. Žáci s rytmickými vajíčky hrají zbylých osm taktů na první a třetí dobu v taktu. Ostatní žáci, kteří nemají hudební nástroj, mohou píseň doprovázet hrou na tělo – dupáním na první dobu v taktu a pleskáním se střídáním rukou na první a třetí dobu.

Perpentykl

Václav Čtvrtek

Emil Strašek

Kou - pil ka - pr ho - di - ny, že ne - by - ly vo - dní, u - to - pil je
 Vzká - zal ka - pr po sum - ci své te - ti - čce šti - ce. Pro - dám ti ty
 Šti - ka sčí - tá pe - ní - zky v tů - ni u le - kní - nu: ne - chci ty tvé
 Per - pen - ty - kl u - pla - val, hra - jí si s ním mní - ci*, ka - pr mě - ři

*mník = sladkovodní ryba

Obrázek 65 *Perpentykl* (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Báseň: *Týden*

- s pohybovým a rytmičným doprovodem – ozvučná dřívka

Motivace: „Naučíme se básničku o chlapci, který chodí také do školy, jako vy.“

Nejdříve si žáci osvojí text básně a poté můžeme zařadit pohybový a rytmičkový doprovod.

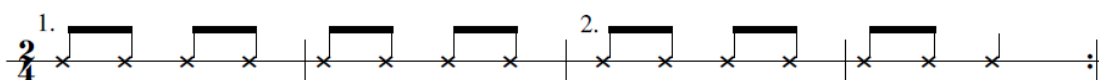
<i>V pondělí jdu do školy,</i>	- pochod společně s vytukáváním metra básně
<i>v úterý mám úkoly,</i>	- „psaní“ dřívky úkoly ve vzduchu
<i>ve středu jdu do hudebky,</i>	- ukázka hry na housle
<i>ve čtvrtek mám sportovky.</i>	- pochod společně s vytukáváním metra básně
<i>V pátek se už těším domů,</i>	- ťukání osminových not dřívky o lavici
<i>na sobotu, neděli,</i>	- ťukání osminových not dřívky o zem
<i>o víkendů odpočívám,</i>	- leh na zem
<i>v pondělí jdu do školy.</i>	- pochod společně s vytukáváním metra básně

Říkanka: *Hodiny*

- deklamace textu a mluvený rytmičkový kánon

Nejprve si žáci osvojí říkadlo, které deklamují podle instrukcí (ospale, vesele, crescendo, decrescendo, s postupným zrychlováním a zpomalováním aj.), poté zařadíme mluvený rytmičkový kánon dvojhlasy. Zpočátku říká druhý hlas vyučující, který/která nastupuje po druhém taktu říkanky, později mohou oba hlasy říkat žáci.

*Ráno snídám v sedm hodin,
v deset mívám svačinu,
na oběd jdu na dvanáctou,
v šest už sedím u stolu.*

Obrázek 66 Rytmičtý zápis říkanky (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Poslech a imitace zvuků hodin:

- **hudební imitace s rytmičtými a rytmičko-melodickými nástroji** – ozvučná dřívka, triangel, metalofon, zvonkohra

Motivace: „Pojďte se posadit do kruhu na koberec. Pod dekou máme schované nějaké předměty, a když budeme úplně potichu, určitě poznáme, co to je.“

Vyučující pod deku připravil/připravila různé budíky, hodinky a hudební nástroje. Po odkrytí předmětů si žáci posílají hodinky a budíky a mají za úkol bedlivě poslouchat jejich zvuky. Poté ti, kteří chtějí, se snaží daný zvuk napodobit hrou na hudební nástroj. Jako další zařadíme nahrávky zvuků hodin a zvonů, které žáci taktéž imitují. Celou tuto aktivitu můžeme zařadit do relaxační části hodiny.

Nauková činnost: pracovní list – nota čtvrt'ová (viz Příloha 22)

„Teď jsme si zkusili napodobit zvuk hodin a my se i naučíme zapsat novou notu, notu čtvrt'ovou.“ Každý žák dostane pracovní list, připraví si pastelky a vyučující promítne pracovní list na tabuli. „My už umíme notu půlovou, do které se tyto nové noty čtvrt'ové vejdou dvě.“ Jeden žák hraje na triangel notu půlovou a vyučující do rytmu hraje noty čtvrt'ové, aby žáci slyšeli rozdíl v délce not. Po praktické ukázce vyučující žákům ukáže na interaktivní tabuli psaní noty čtvrt'ové, která se píše stejně jako nota půlová, jen má plnou notovou hlavičku. Pracovní list vyplňuje každý žák sám a ten, kdo má hotovo, vybarvuje hodiny.

Závěrečný pozdrav: *Hudebka je za námi*

Náměty aktivit do výtvarné výchovy

Hodiny:

Pomůcky: čtvrtky A3, anilinové barvy, štětce, nádoba s vodou, černý fix

„Každý dostane bílou čtvrtku a vytvoří hodiny. Je úplně na vás, jaký budou mít tvar, jak budou vypadat, jaké barvy použijete. Zkuste zapojit fantazii a vytvořte si svoje vlastní a jedinečné hodiny.“ Žáci vytváří anilinovými barvami své vlastní hodiny, které poté dotváří černým fixem. Kdo chce, tak nám je na konci hodiny představí v kroužku na koberci.

Kalendář třídy:

Pomůcky: čtvrtky A3, voskovky, fixy, děrovačka, provázek, kalendář

Motivace: „Společně si vyrobíme kalendář naší třídy.“

Žáci se rozdělí do dvojic a každá dvojice vytvoří jeden list kalendáře, kde bude nadpis měsíce a obrázky typické pro tento měsíc nebo roční období. Dále zde může být název ročního období, počet dnů a například, kdo má svátek nebo narozeniny. Se svázáním kalendáře pomůže žákům vyučující.

Moje vzpomínka:

Pomůcky: čtvrtka A4/A3, temperové barvy/vodové barvy/akvarelové pastelky

Motivace: „Položte si hlavu na stůl a zavřete oči. Vzpomeňte si na chvíli, kdy vám bylo dobře, co jste dělali, zažívali a s kým jste byli.“

Po úvodní motivaci mají žáci za úkol výtvarně zachytit jejich vzpomínku. Mohou si vybrat jak formát papíru, tak výtvarné pomůcky. Na konci hodiny si všichni sednou do kroužku a mají možnost s námi svoji vzpomínku sdílet.

Reflexe hodiny:

První hodina hudební výchovy s tématem Čas byla zaměřena na:

- rozezpívání
- píseň: *Krtčí týden*
- říkanku: *Hodiny*

První ověřování částí tematického celku **Čas** jsme po úvodním hudebním pozdravu začali netradičně vleže na zádech. Dechové cvičení žáky velmi bavilo a hlavně si u něj odpočinuli. Obličejová gymnastika žáky také zaujala, protože mohli v průběhu příběhu dělat to, co v něm bylo řečené. Artikulační cvičení si žáci rychle osvojili a tím jsme měli dobrý základ pro novou píseň *Krtčí týden*, kterou jsme nacvičovali po písni na rozezpívání *Prší, prší*.

Nácvik písně *Krtčí týden* jsem uvedla motivačním rozhovorem zaměřeným na dny v týdnu, což žáky zaujalo, poněvadž odpověď znal každý. Samotná píseň je také oslovila. I když je píseň delší, žáci její nácvik vydrželi, jelikož text i melodie se jim velmi líbily. Následně jsem zařadila nácvik říkanky *Hodiny*, jejíž text jsme poté deklamovali. Říkali jsme ji šepem,

hlasitě a s postupným zrychlováním. Závěrečným pozdravem jsme se rozloučili a hodinu ukončili.

Druhá hodina hudební výchovy s tématem Čas byla zaměřena na:

- píseň: *Roční období*

- báseň: *Týden*

Ve druhé hodině s tématem **Čas** jsme po úvodu hodiny a rozezpívání zopakovali píseň *Krtčí týden*, která žáky velmi bavila. Zazpívali jsme si ji dvakrát a některá děvčata ji pohybově doprovodila podle své fantazie. Následně jsem žákům předvedla první sloku nové písně *Roční období* a povídali jsme si o textu písně. Návuk písně byl stejný jako u ostatních písní, dohromady jsme si ji dvakrát zazpívali a poté jsem zařadila báseň *Týden*. Nejprve jsme si osvojili text básně a poté i rytmický doprovod ozvučnými dřívky, který žáky zaujal a bavil. Všichni jsme se u realizace smáli a žáci básně chtěli ještě několikrát opakovat. Na konci hodiny jsme si zopakovali první sloku nové písně a hodinu zakončili závěrečným pozdravem, který mají žáci plně osvojený. Rytmický dvojhlas byl přesný a moc pěkný. Z hodiny jsem byla nadšená, žáci byli pozitivně naladěni a bylo na nich vidět, že je hudební výchova baví.

Provázející vyučující o hodině hudební výchovy napsala:

První hodina hudební výchovy:

„Pěkné dechové cvičení vleže s rukama na břiše. Hodina zaměřena na časovou orientaci (dny v týdnu, časové rozložení dne). Originální vlastní tvorba básničky. Rytmické cvičení – zrychlování a zpomalování básničky s pohybem. Hodina pěkně časově rozložená, zajímavá, pestrá. Děti Hv bavila, až na některé děti, které rušily ostatní.“

Druhá hodina hudební výchovy:

„Hodina byla pestrá a zajímavá. Byla zaměřena na roční období a dny v týdnu. Oceňuji opět originální vlastní nápady. Byly dodrženy všechny části hodiny. Hodina Hv se vydařila a děti se zájmem spolupracovaly.“

4.9. Tematický celek „Já a společnost“

Cíle: - Žák drží tempo v rytmickém vícehlasu.

Mezipředmětové vztahy s jinými vyučovacími předměty: prvouka, tělesná výchova, výtvarná výchova

Počet účastníků: 20

Časová dotace: 5 vyučovacích hodin hudební výchovy

Pomůcky: klavír, triangel, činel, rumba koule, tamburína, ozvučná dřívka, rolničky, metalofon, zvonkohra, nahrávka české státní hymny

Úvod: Kouzelné cinknutí – triangel

Úvodní hudební pozdrav: *Krásné ráno, krásný den*

Rozezpívání

Dechová cvičení: „Představte si, že jdete s maminkou na nákup. Procházíte se obchodem a najednou ucítíte příjemnou vůni. Zhluboka se nadechnete, zadržíte dech a prudce vydechnete. Teď to zkusíme naopak. Všichni se prudce nadechneme nosem, zadržíme krátce dech a pak budeme pomalu vydechovat.“ Všechna cvičení opakujeme 3x.

Obličejová gymnastika: „Zahrajeme si na herce, kteří si před představením procvičují obličej a u toho se dívají do zrcadla. Postavíme se ve dvojici naproti sobě. Jeden bude hercem předvádějícím nějaké obličejové a druhý bude odrazem v zrcadle, který po herci opakuje. Vaším úkolem je pořádně si procvičit ústa a celý obličej.“ Po chvíli si žáci vymění role.

Artikulační cvičení: „Koruna česká neležela královi na hlavě.“

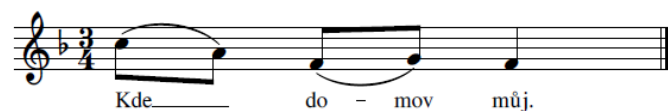
Hlasová cvičení:

Vzestupná melodie – „Česká republika.“

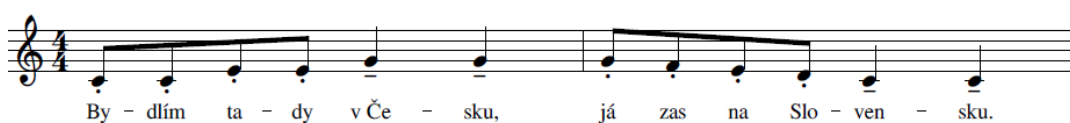
Obrázek 67 *Česká republika* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Legato – „Kde domov můj.“

Obrázek 68 *Kde domov můj* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Staccato – „Bydlím tady v Česku.“

Obrázek 69 *Bydlím tady v Česku* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Píseň na rozezpívání: Na výlet

Na výlet

zhudebnění: Iva Špinlerová

C Dmi Emi Dmi C G C C Dmi

Na vý - let se při - pra - ví - me, do ba - to - hu na - ba - lí - me, kom - pas, ma - pu,

6 Emi Dmi C G C

čo - ko - lá - du, ta - ké do - brou ná - la - du.

Obrázek 70 *Na výlet* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Píseň: Šel zahradník

➤ **s pohybovým a rytmickým doprovodem** – činel, rumba koule, tamburína

Motivační rozhovor: „Zaspíváme si o pánovi, který pracuje na zahradě a stará se o rostliny. Jak takového pána nazýváme?“

Po osvojení písně probíhá nácvik doprovodu rytmickými nástroji a poté můžeme zařadit i pohybový doprovod, který je v obou slokách stejný. Při předvádění tance žákům vysvětlíme a názorně předvedeme polkový krok, který poté všichni trénují společně. Tanec tančíme v kruhu s rukama v bok.

<i>Šel zahradník do zahrady</i>	- tanec polkovým krokem doprava a doleva
<i>s motykou, s motykou,</i>	- dupání do rytmu
<i>vykopal tam rozmarýnu</i>	- tanec polkovým krokem doprava a doleva
<i>velikou, velikou.</i>	- dupání do rytmu

Šel zahradník

Piano Es Es Es B7 Es B7

Šel za - hra - dník do za - hra - dy s mo - ty - kou, s mo - ty - kou,
Ne - by - la to ro - zma - rý - na byl to křen, byl to křen,

Činel 2/4

Rumba koule 2/4

Tamburína 2/4

5

Pno. B7 B7 B7 Es B7 Es

vy - ko - pal tam ro - zma - rý - nu ve - li - kou, ve - li - kou.
 vy - ho - dil ho za - hra - dní - ček z o - kna ven, z o - kna ven.

Čin.

R. koule.

Tamb.

Obrázek 71 Šel zahradník (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Píseň: Strojvůdce

- s rytmickými nástroji – ozvučná dřívka, triangel

Motivační rozhovor: „Zapíváme si o strojvůdci, kdo to je?“

Jestliže není dostatek nástrojů pro všechny žáky, ozvučná dřívka nahradíme pleskáním o stehna se střídáním rukou a triangel nahradíme buď luskáním, nebo tleskáním.

Strojvůdce

Piano F F C7 F F

Po svě - tě se pro - há - ní na svém o - ce - lo - věm ko - ni, se - ma - for se
 Ji - skry vla - jí di - vo - ce ja - ko pe - ři O - hni - vá - ků, to ti má - vá

Claves 2/4

Triangel 2/4

6 F C7 F 1. B F C7

Pno. u - klá - ní, zvon - ky zá - vor z dá - lky zvo - ní: Cink, cink, cink, cink, au - tům
 stro - jvů - dce z pů - lno - ční - ho ry - chlo - vla - ku:

Clv.

Trgl.

12 F B F C7 F 2. B F

Pno. na - vzdor - y, cink, cink, cink, cink, po - zor zá - vo - ry. Hú, hú, hú, hú,

Clv.

Trgl.

19 C7 F B F C7 F

Pno. hou - ká ma - ši - na, hú, hú, hú, hú, kou - ři z ko - mí - na.

Clv.

Trgl.

Obrázek 72 *Strojvůdce* (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)

Píseň: *Výlet*

➤ s rytmičným doprovodem hrou na tělo

Píseň můžeme doprovodit hrou na tělo, kdy žáci tleskají nebo pleskají metrum písně. Pleskání obouruč na první a třetí dobu a tleskání na druhou a čtvrtou dobu taktu.

Výlet

text a hudba: Iva Špinlerová

C G C F C

Dnes je a - le krá - sný den, na vý - let my po - je - dem, vě - ci ty si při - pra - ví - me,

4 G C F C G C

do ba - to - hu za - ba - lí - me, pi - tí, svá - ču, plá - štěn - ku, ta - tka vy - ti - skne ma - pu.

7 F C G C

Kou - sek au - tem, po - té pě - šky, a už má - me vý - hled z vý - šky,

9 F C G7 C

do - šli jsme na ve - lký hrad, kde dřív bý - val krá - sný drak.

Obrázek 73 *Výlet* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Báseň: *Povolání*

➤ deklamace textu a rytmičký vícehlas

Motivace: „Každý dospělý člověk má nějaké zaměstnání, povolání a my se naučíme na toto téma básničku.“

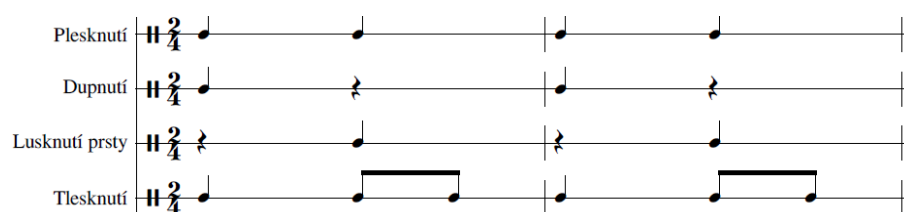
Deklamaci textu zařazujeme po úplném osvojení básně, kdy text žáci deklamují podle instrukcí (s postupným zesilováním, potichu, naštvaně, jemně, s postupným zrychlováním, vesele, střídání chlapců a dívek). V dalších hodinám můžeme zařadit rytmičkový vícehlas, jehož nácvik je stejný jako u závěrečného pozdravu (viz Tematický celek **Prvňáček**).

*Babička je lékařka, Říkají dívky.
teta zase kuchařka.
Děda ten je zedníkem, Říkají chlapci.
strejda zase dělníkem.*

*Mamka ta je učitelka, Říkají dívky.
sestra zase ředitelka.
Tatínek je hasičem, Říkají chlapci.
čím budu až vyrostem? Říkají všichni.*

Rytmický vícehlas:

<i>metrum</i>	DĚ-DA	pleskání se střídáním rukou
<i>těžká doba</i>	TA	dupnutí
<i>lehká doba</i>	JE	lusknutí
<i>ostinátní figura</i>	LÉ-KA-ŘKA	tlesknutí

Obrázek 74 Rytmický vícehlas (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Poslech státní hymny:

- **hudební improvizace s rytmickými a rytmico-melodickými nástroji** – ozvučná dřívka, triangel, činely, rolničky, metalofon, zvonkohra

Motivace: „Lehněte si na koberec a zavřete oči. Pustím vám skladbu a vaším úkolem je bedlivě poslouchat a zkusit uhádnout, co je to za skladbu.“

Vyučující žákům pustí nahrávku státní hymny⁴¹. Po poslechu následuje rozhovor vedený připravenými otázkami. Dále můžeme zařadit hudební improvizaci, kdy žáky rozdělíme do 4 nebo 5 skupin, které se postupně střídají u nástrojů. Vyučující vždy pustí nahrávku státní hymny a žáci ji mohou doprovodit na připravené nástroje. Ti, kteří nehrají na nástroje, jsou posluchači vzniklé improvizace.

⁴¹ Videonahrávka zdroj z: https://www.youtube.com/watch?v=5zhPk_pQ0to

Otázky: *Jak se po poslechu nahrávky cítíte?*
Poznal někdo, co je to za skladbu?
Přišla vám veselá nebo smutná?
Byla pomalá nebo rychlá?
Zrychlovala nebo zpomalovala?
Jaké nástroje jsme mohli slyšet?

Závěrečný pozdrav: *Hudebka je za námi*

Náměty aktivit do výtvarné výchovy

Můj pokoj:

Pomůcky: čtvrtky A3, akvarelové pastelky, štětce, nádoba s vodou

Motivace: „Položte si hlavu na lavici, zavřete oči a představte si svůj pokoj. Jak se v něm cítíte, jaký je?“

Po úvodní motivaci žáci malují svůj pokoj. Klidně mohou malovat své pocity, jak se v pokoji cítí nebo jak si v něm hrají. Na konci hodiny zařadíme komunikační kruh, během kterého nám každý žák může popsat svůj obrázek.

Česká vlajka:

Pomůcky: velký balicí papír, temperové barvy, černý fix, štětce, obrázek vlajky na tabuli, lipové listí

Motivace: „Abychom si zapamatovali naši státní vlajku, společně ji vytvoříme.“

Vyučující připraví velký balicí papír, na kterém je obrys české vlajky. Žáci se rozdělí do 3 skupin a vyučující přiřadí každé skupině jednu ze tří barev (červená, modrá, bílá). Žáci obtisknutím rukou nebo listím z lípy vytváří českou vlajku, kterou si vystaví ve třídě.

Oblékám se do divadla:

Pomůcky: čtvrtka A3, voskovky/akvarelové pastelky/fixy/pastelky, kusy látek, knoflíky, záclony, lepidlo, nůžky

Motivační rozhovor: „Představte si, že jdete do divadla. Co byste si oblékli?“

Úkolem žáků je nakreslit postavu a dodělat jí oblečení vhodné do divadla. Žáci si mohou vybrat techniku, mohou použít kusy látek, záclony nebo knoflíky.

Jdeme nakupovat:

Pomůcky: krabice, krabice od mléka/džusů, reklamní letáky, fixy, temperové barvy, štětce, nádoby na vodu, bílé papíry A4, nůžky, lepidla

Motivace: „Určitě chodíte s rodiči nakupovat. Naším společným úkolem bude vytvořit město, ve kterém je spousta obchodů.“

Žáci jsou rozděleni do dvojic. Každý pár si vybere obchod, který bude vytvářet. Žáci mohou používat reklamní letáky, kterými polepí krabici nebo pouze obchod pomalovat temperovými barvami. Dalším úkolem je vymyslet a vytvořit název obchodu, který by zákazníka nalákal dovnitř.

4.10. Tematický celek „Léto“

Cíle: - Žák prakticky předvede zrychlení a zpomalení písň.

Mezipředmětové vztahy s jinými vyučovacími předměty: prvouka, tělesná výchova, výtvarná výchova

Počet účastníků: 20

Časová dotace: 4 vyučovací hodiny hudební výchovy

Pomůcky: klavír, triangel, ozvučná dřívka, rytmická vajíčka, tamburína, nahrávka *Čtvero ročních dob* od Vivaldiho

Úvod: Kouzelné cinknutí – triangel

Úvodní hudební pozdrav: *Krásné ráno, krásný den*

Rozezpívání

Dechová cvičení: „Představte si, že máte v ruce pampelišku, která je už odkvetlá. My se budeme snažit sfouknout všechna její chmýříčka najednou, takže se zhluboka nadechneme, krátce dech zadržíme a prudce vydechneme.“ Toto cvičení opakujeme 3x. Dále můžeme zařadit vyslovování slov po písmenech s vydechováním (léto, teplo, slunce, plavky aj.).

Obličejová gymnastika: „V létě roste spousta sladkého ovoce, tak si nějaké představíme a „ochutnáme“. Nejprve si utrhneme z keře malinu, dáme do pusy a koušeme. No jo, ale malina má malá zrníčka, která se nám dostala mezi zuby. Takže se je snažíme jazykem dostat pryč. Dále si utrhneme krásnou červenou třešň, dáme ji do pusy, žvýkáme a pecku vyplivne-

me do trávy. A teď ochutnáme broskev, už je veliká, takže musíme hodně otevřít pus, ale pozor, ať si nekousneme do pecky!“

Artikulační cvičení: „Strýc Šusta suší švestky⁴².“

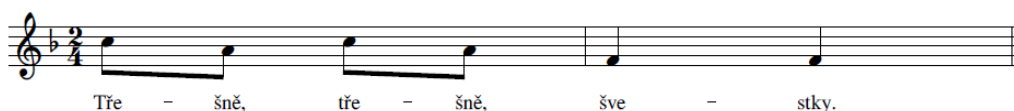
Hlasová cvičení:

Vzestupná melodie – „Těšíme se na léto, na léto.“

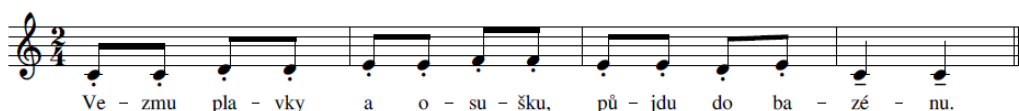
Obrázek 75 *Těšíme se* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Sestupná melodie – „Třešně, třešně, švestky.“

Obrázek 76 *Třešně* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Staccato (vzestupné) – „Vezmu plavky a osušku.“

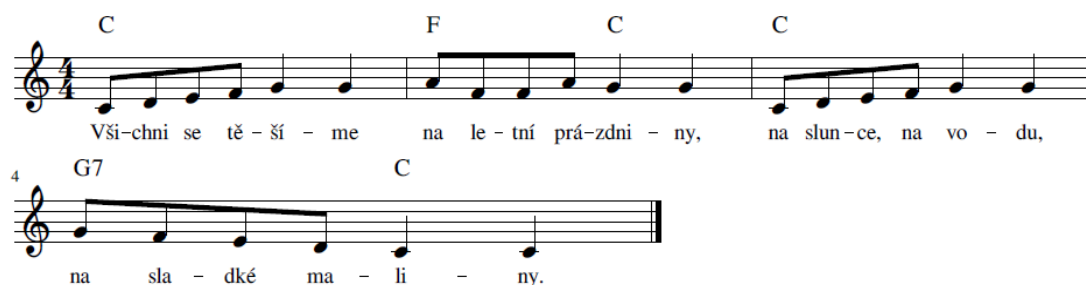

Obrázek 77 *Vezmu plavky* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Píseň na rozezpívání: *Všichni se těšíme*

Všichni se těšíme

zhudebnění: Iva Špinlerová

Obrázek 78 *Všichni se těšíme* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Píseň: *Prázdniny*

- s rytmickými nástroji – ozvučná dřívka, tamburína

Úvodní rozhovor: „Kdo se těší na prázdniny? Pojedete někdo na tábor?“

⁴² Artikulační cvičení zdroj: Taylor, D., Seminář Didaktiky hudební výchovy 2018–2020

Po úvodním rozhovoru si žáci osvojí text i melodii písně. Před nácvikem doprovodu s rytmickými nástroji můžeme zařadit hru na tělo, kdy žáci pleskají metrum se střídáním rukou a dupají na těžkou dobu v taktu. Poté rozdělíme žáky na dvě poloviny. Žáci s ozvučnými dřívky hrají metrum písně a žáci s tamburínou na těžkou dobu taktu.

Prázdniny

text a hudba: Iva Špinlerová

Prá-zdni-ny už vo-la-jí, na o-kno nám kle-pa-jí. A-kto-vky ty od-lo-ží-me,
u vo-dy se u-vi-dí-me. Na tá-bor se tě-ší-me, pod stan za-se ra-zí-me.

Obrázek 79 *Prázdniny* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Píseň: *Letní ovoce*

- s rytmickým doprovodem hrou na tělo

Motivační rozhovor: „Jaké ovoce dozrává v létě? Které máte nejraději?“

Žáci si vytvoří dvojice a postaví se čelem proti sobě. Jejich úkolem je doprovázet píseň tleskáním oběma rukama proti sobě a pleskáním do stehů. Nejprve probíhá společný nácvik při nápěvu písně, kdy na čtvrt'ové noty žáci společně tleskají a na noty osminové pleská každý žák do svých kolen oběma rukama zároveň. Po osvojení rytmu přidáme doprovod na klavír a zpěv písně.

Letní ovoce

text a hudba: Iva Špinlerová

Jen co pro-jdu za-hra-dou a sa-dem, všu-de vi-dím plo-dy lé-ta.
Ma-li-ny, ja-ho-dy, tře-šně, vi-šně, ry-bíz. tře-šně, vi-šně, ry-bíz.

Obrázek 80 *Letní ovoce* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Píseň: *Pam, pam, pampelišky* (Ryšánková, 2011, s. 59)

- s pohybovým doprovodem a rytmickými nástroji – triangel, rytmická vajíčka

<i>Pam, pam, pampelišky v žlutém klobouku,</i>	- kývání hlavou do stran, poté otočka
<i>prý si posedaly ráno na louku,</i>	- skákání dopředu a dozadu, poté otočka
<i>Nakláněly k sobě zlaté hlavinky,</i>	- úklony doprava a doleva
<i>jsou to malé děti velké maminky.</i>	- skákání dopředu a dozadu, poté otočka

D A A
 Pam, pam, pam - pe - li - šky v žlu - tém klo - bou - ku, prý si
 Cink, cink, cin - ki - lin - ky, mo - dré zvon - ky zas k pí - sni
 6 D D H/Hmi
 po - se - da - ly rá - no na lou - ku. Na - klá - ně - ly k so - bě
 kon - va - lin - ky při - da - ly svůj hlas. Chce - me s ni - mi zpí - vat
 11 Emi A A7 D
 zla - té hla - vin - ky, jsou to ma - lé dě - ti ve - lké ma - min - ky.
 v ji - tru zá - ři - věm: Pán Bůh stvo - řil li - di, ne - be - sa i zem.

Pohybová improvizace s výtvarným vyjádřením: nahrávka Antonio Vivaldi – *Čtyřeročních dob* (11:30 – 12:24; 12:58 – 14:02)⁴³

Otázky: *Jak na vás skladba působila?*
 Jak se cítíte?
 Co vám skladba připomínala?
 Hrály nástroje stejně hlasitě? – zopakování forte, piano, zesilovat, zeslabovat
 Myslíte, že hrály nástroje pořád stejně rychle?

118

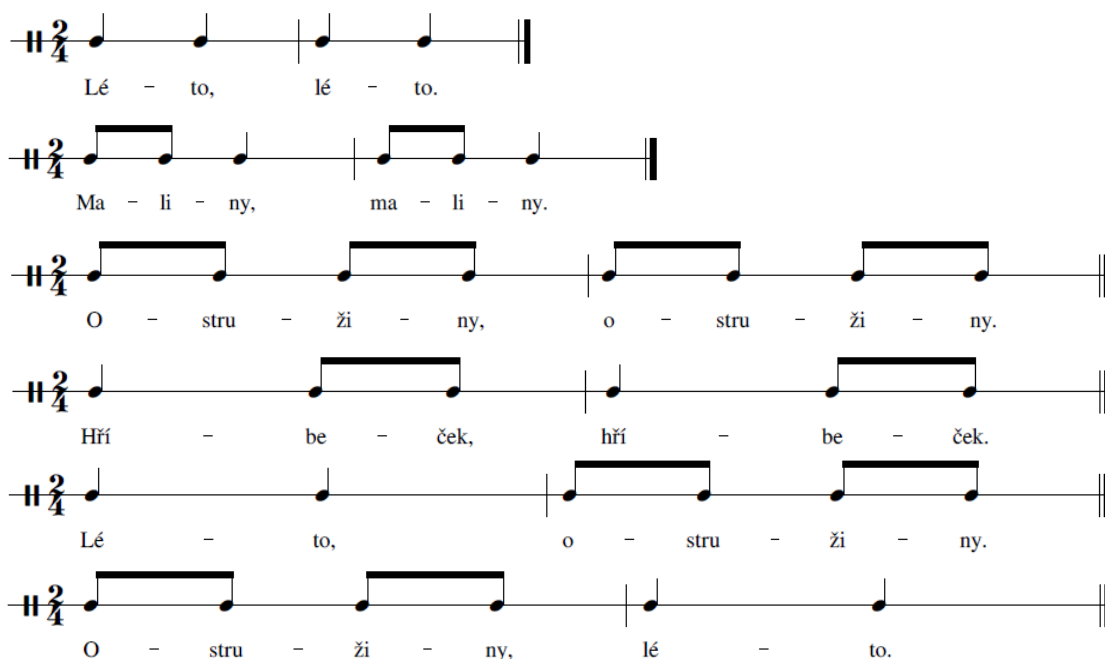
Nauková činnost:

Dále můžeme zařadit naukovou činnost, která je zaměřená na pojmy – tempo, zrychlení a zpomalení. Nejprve se žáky vytleskáváme tempo dobře známé písně. Poté za stálého vytleskávání žáků vyučující vytleská zrychlení, dále zpomalení tempa písně. Takto můžeme zpívat a vytleskávat různé písně se zrychlením a zpomalením.

Rytmizační hra: Ozvěna

➤ **s rytmickým doprovodem a rytmickým vícehlasem** – hra na tělo – tleskání, pleskání
Vyučující vytleskává čtvrt'ové noty a vypleskává osminové noty se střídáním rukou, kdy nejprve může použít rytmizační slabiky (TÁ, TY–TY) a poté slova.

Později můžeme daná rytmická slova použít na rytmický vícehlas. Žáky rozdělíme na 2 či 3 skupiny, které po osvojení rytmu tvoří za stálého vydupávání metra rytmický vícehlas.

Obrázek 82 Ozvěna (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Závěrečný pozdrav: Hudebka je za námi

Náměty aktivit do výtvarné výchovy

Barevná paleta:

Pomůcky: čtvrtky A4/A3, rostliny, oboustranná lepicí páska, nůžky

Motivace: „Všude kolem nás jsou barevné květy, které krásně kvetou a voní. Proto si společně uděláme paletu přírodních barev.“

Tato aktivita probíhá venku, nejlépe na louce, kde je možnost velkého výběru rostlin. Žáci se rozdělí do dvojic nebo pracují samostatně. Každá dvojice dostane bílou čtvrtku, na kterou vytváří svou barevnou paletu. Žáci společně hledají rostliny, kterými malují na čtvrtku. Aby věděli, která barva patří k dané rostlině, lepí k barevnému spektru také části rostlin, kterými malovali. Po této aktivitě můžeme navázat hodinou prvouky na téma rostlin a přírody v létě.

Výtvarná řada Čtvero ročních dob:

Pomůcky: nahrávka *Čtvero ročních dob – Léto* od Vivaldiho, velké balicí papíry, prstové barvy, voda na umytí

Motivace: „Proměníme se v tanečníky, kteří vytváří společný obraz.“

Žáci se rozdělí do 4–5 skupin a mají za úkol tančit na hudbu *Čtvero ročních dob – Léto*. Tím, že mají nabarvená chodidla, tancem vytváří společný obraz na balicí papíry. Po ukončení aktivity, si všechna vzniklá umělecká díla prohlédneme a popovídáme o tom, co nám daný záznam hudby připomíná. Aktivitu by bylo vhodné realizovat venku.

Těšíme se na prázdniny:

Pomůcky: čtvrtky A3, anilinové barvy, štětce, nádoba s vodou, voskovky, akvarelové pastelky

Motivace: „Zavřete oči a přemýšlejte, co se vám vybaví, když řeknu slovo prázdniny.“

Každý žák pracuje samostatně a je na něm, jakou techniku si zvolí. Cílem je přenesení představy na papír. Na konci hodiny nám mohou dobrovolníci povyprávět o tom, co namalovali a co se jim vybaví pod pojmem prázdniny.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo představení hudebněvýchovných aktivit v návaznosti na učivo probírané v prvouce 1. ročníku základní školy. Vytvořila jsem celkem deset tematických celků určených pro výuku hudební výchovy. Z důvodu velkého rozsahu témat a obtížnosti některých aktivit jsou tematické celky plánovány pro vícero vyučovacích hodin. Většina činností nabízí další možné varianty práce s nimi, jako jsou rytmické, rytmicko-pohybové či pohybové doprovody, díky čemuž se žáci neučí pouze text nových písní a básní, ale i jejich možné ztvárnění. Součástí každého tematického celku jsou také náměty do hodin výtvarné výchovy a v některých celcích i do hodin pracovních činností. Tento metodický materiál má být inspirací pro pedagogy 1. ročníků, kteří si jej v případě potřeby mohou upravit nebo jakkoliv doplnit.

Od září 2019 do března 2020 jsem odučila a ověřila celkem třináct hodin hudební výchovy, které byly sestaveny z vybraných částí tematických celků, a dvě dvouhodinové jednotky výtvarné výchovy. Vyzkoušení si daných činností v praxi pro mě bylo cennou zkušeností a zjištěním, že propojení těchto předmětů je dobrým nápadem. Žáci byli v hodinách aktivní a bylo vidět jejich nadšení. Osvědčilo se mi, že je důležité zařazovat pravidelně opakující se části hodin hudební výchovy (kouzelné cinknutí, úvodní hudební pozdrav, rozezpívání a závěrečný pozdrav) již od první vyučovací hodiny, aby si na ně žáci zvykli. Ze své osobní zkušenosti doporučuji pracovat raději s menším množstvím aktivit, ale o to intenzivněji, než přidávat mnoho neznámého. Hlavně na začátku září, kdy je pro žáky všechno nové, by to byl velký problém. Pro dokonalé osvojení písní, básní a jejich doprovodů je důležité aktivity opakovat a čteně procvičovat ve více hodinách.

Cíle této diplomové práce byly naplněny. Podstatou bylo do hudebních činností a hodin výtvarné výchovy zapojit témata z učiva prvouky a tím dosáhnout komplexního chápání reality a trvalejšího osvojení probírané látky. Záměrem také bylo zaktivizovat žáky, rozvíjet jejich schopnosti, dovednosti a vybudovat jejich pozitivní vztah k daným předmětům, což se pomocí vytvořeného materiálu povedlo. Doufám, že sestavené tematické celky budou pro pedagogy primárního vzdělávání dostatečným zdrojem nebo inspirací, jak hodiny vybraných předmětů ozvláštnit.

Resumé

Tato diplomová práce se zabývala propojením hudební a výtvarné výchovy s prvoukou v 1. ročníku základní školy. V první části práce byla charakterizována hudební výchova, výtvarná výchova a prvouka z pohledu Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Dále byla popsána hudební výchova z hlediska školního vzdělávacího programu a následně teoreticky vysvětleny hudebněvýchovné činnosti. Ve druhé části práce byl vytvořen metodický materiál v podobě deseti tematických celků obsahujících hudebněvýchovné činnosti, které by mohly být zdrojem inspirace pedagogům hudební výchovy 1. ročníků základní školy. Vybrané části tematických celků byly ověřeny v praxi a reflektovány, jak mnou, tak vyučující dané třídy.

Summary

The diploma thesis dealt with connecting Music and Art to General Studies in the first grade of Primary School. In the first theoretical part of the thesis is characterized Music, Art and General Studies from the perspective of the Framework Educational Programme for the lower grades of Primary Schools. It also focused on Music in the School Educational Programme and subsequently on theoretical characteristics of musical educational activities. In the second part there were created methodological material for ten thematic topics containing musical educational activities which could be a source of inspiration for teachers of Music in the first grade of Primary Schools. Selected parts of chosen themes were verified in Music lessons and later reflection was made by the teacher of the class and the trainee teacher.

Seznam literatury

- Adamovská, M., & Plicková, E. (©2004). *Děti v dopravním provozu, aneb, O klukovi z počítače*. Praha: Rotag.
- Crha, B., & Hala, P. (2014). *Technika klavírního doprovodu lidových písní* (3. vyd.). Brno: vydala Masarykova univerzita.
- Daniel, L. (1992). *Metodika hudební výchovy* (2. vyd.). Ostrava: Montanex.
- Frostová, J., & Vaniaková, M. (1995). *Základy hlasové výchovy pro učitele*. Brno: Masarykova univerzita.
- Fučík, L. (1984). *Vybrané kapitoly z didaktiky hudební výchovy: pro studium učitelství 1.-4. ročníku základní školy*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Brně.
- Fukanová, J., & Štiková, V. (2017). *Já a můj svět: 1. ročník*. Brno: Nová škola.
- Havelková, K., & Chládková, B. (c1994). *Didaktika hudební výchovy*. Brno: Masarykova univerzita.
- Knopová, B. (2005). *Činnosti hudebně pohybové v systému hudebního vzdělávání na ZŠ a SŠ: (didaktika hudební výchovy)*. Brno: Masarykova univerzita v Brně.
- Lišková, M. (1998). *Hudební výchova pro 1. ročník základní školy*. Praha: SPN.
- Lišková, M (2015). *Do-re-mi 1: zpěvník pro předškoláky*. Praha: SPN.
- Lýsek, F. (1972). *Metodika hudební výchovy v 1.-5. ročníku ZDŠ: učebnice pro pedagogické fakulty*. Praha: SPN.
- Ryšánková, D. (2011). *Výběr písní pro klavírní improvizaci oboru učitelství mateřských škol* (2. rozšířené vyd.). Brno: Masarykova univerzita.
- Sedlák, F. (1985). *Didaktika hudební výchovy 1 na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: SPN.
- Sedlák, F., & Váňová, H. (2013). *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum.
- Štiková, V. (2016). *Metodický průvodce k učebnici prvouky Já a můj svět pro 1. ročník*. (2. vyd.) Brno: Nová škola.
- Taylor, D. (2019). *Metodika hry na ozvučné trubice BOOMWHACKERY*. Brno: MSD.
- Vysloužil, J. (1995). *Hudební slovník pro každého*. Vizovice: Lípa – A. J. Rychlík.

Seznam internetových zdrojů

Báseň: Dopis. [Online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z <https://detske-basnicky.7x.cz/rubriky/rodina>

Báseň: Podzim. [Online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z <https://www.skolaci.com/rocnio-bdobi-podzim/18089#more-18089>

Báseň: Vánoční stromeček. [Online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z https://wiki.rvp.cz/index.php?title=Kabinet/Ucebni_texty/%C5%98%C3%ADkanky/Zimn%C3%AD_a_v%C3%A1no%C4%8Dn%C3%AD_b%C3%A1sni%C4%8Dky#V.c3.a1no.c4.8dn.c3.ad_strome.c4.8dek

Báseň: Vločka. [Online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z https://wiki.rvp.cz/index.php?title=Kabinet/Ucebni_texty/%C5%98%C3%ADkanky/Zimn%C3%AD_a_v%C3%A1no%C4%8Dn%C3%AD_b%C3%A1sni%C4%8Dky#Vlo.c4.8dka

Člověk a jeho svět: Česká státní hymna. [Online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z https://www.youtube.com/watch?v=5zhPk_pQ0to

Jaro: Zvuky ze statku. [Online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=QnuzTxmmW8Y>

Píseň: Hlava, ramena, kolena, palce. [Online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z <https://www.pinterest.fr/pin/365143482283825592/>

Píseň: Hoky, koky. [Online]. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z https://en.wikipedia.org/wiki/Hokey_cokey

Píseň: Když jsem já sloužil. [Online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z http://www.coop.cz/magazinek/01-2007/pdf/magazinek_01-2007_14.pdf

Píseň: Krávy, krávy. [Online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z https://ucebnice.fraus.cz/file/edee/2016/09/46_kravykravy.pdf

Píseň: Měla babka. [Online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z <http://skolicka6.sweb.cz/LIDOVEPISNICKY/MELABABKA.htm>

Podzim: čáp bílý. [Online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z <https://temata.rozhlas.cz/cap-bily-video-7970700>

Podzim: kapání vody. [Online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=4qeO5R2Xiww>

Podzim: kos černý. [Online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z <https://temata.rozhlas.cz/kos-cerny-video-7970601#play>

Podzim: sýkora koňadra. [Online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z <https://temata.rozhlas.cz/sykora-konadra-video-7970812>

Podzim: vlaštovka obecná. [Online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z <https://temata.rozhlas.cz/vlastovka-obecna-7970655>

Pohybová improvizace: Čtvero ročních dob. [Online]. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z https://www.youtube.com/watch?v=5zr_o-_PsgQ

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [Online]. Praha: MŠMT, 2017. 165 s. [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>

Svoboda, J. (2010). *Hlasová cvičení*. [Online]. JS info. Dostupné z <http://www.jsinfo.cz/komdov/hlascvic.pdf>

Synek, J. (2004). *Didaktika hudební výchovy I*. [Online]. Olomouc: Univerzita Palackého. Dostupné z http://khv.upol.cz/dokumenty/pedagogove/7/Synek_Didaktika%20hudebni%20vychovy%201.pdf

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání „S dětmi pro děti“. [Online]. Ústí nad Orlicí: Základní škola Ústí nad Orlicí Bratří Čapků, 2018. 218 s. [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: <https://www.zsbcuo.cz/svp.htm>

Seznam dalších zdrojů

Informace a poznámky ze seminářů Didaktiky hudební výchovy 1, 2, 3. (2018–2020). Vedení: Mgr. Danielou Taylor, Ph.D.

Seznam obrázků

Obrázek 1 <i>Krásné ráno, krásný den</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	40
Obrázek 2 <i>Jsme tu společně</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	41
Obrázek 3 <i>Už jsem v první třídě</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	42
Obrázek 4 <i>Malička su</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)	42
Obrázek 5 <i>Jak se jmenuješ?</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová).....	43
Obrázek 6 <i>Skákal pes</i> (grafická úprava: Daniela Taylor).....	43
Obrázek 7 <i>Diatonický doprovod</i> (grafický záznam: Daniela Taylor)	43
Obrázek 8 <i>Ozvěna</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	44
Obrázek 9 <i>Prvňáček</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	45
Obrázek 10 <i>Žáci prvňáci</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	46
Obrázek 11 <i>Rytmičtý vícehlas</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	47
Obrázek 12 <i>Stůj</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	50
Obrázek 13 <i>Hú</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	50
Obrázek 14 <i>Cink</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	51
Obrázek 15 <i>Auto</i> (grafický záznam: Daniela Taylor).....	51
Obrázek 16 <i>Semafor</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)	52
Obrázek 17 <i>Auto</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)	53
Obrázek 18 <i>Brumendo</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	56
Obrázek 19 <i>Sestupná melodie</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	56
Obrázek 20 <i>Podzim už je tu</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	56
Obrázek 21 <i>Padá</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	57
Obrázek 22 <i>Pod naším okýnkem</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová).....	57
Obrázek 23 <i>Vlaštovičko, leť</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová).....	59
Obrázek 24 <i>Podzim</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	59
Obrázek 25 <i>Mámo, mámo</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	66
Obrázek 26 <i>Mami, tati</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	66
Obrázek 27 <i>Mamka, taťka</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	66
Obrázek 28 <i>Má maměnka cosi má</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová).....	67
Obrázek 29 <i>Muzikantská rodina</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová).....	67
Obrázek 30 <i>Malé štěstí</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	69
Obrázek 31 <i>Vokální cvičení</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	75

Obrázek 32 <i>Rezonance</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	75
Obrázek 33 <i>Zima je</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	75
Obrázek 34 <i>Zima, zima je</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	75
Obrázek 35 <i>Kalamajka</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)	76
Obrázek 36 <i>Bude zima, bude mráz</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)	77
Obrázek 37 <i>Čertík</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	77
Obrázek 38 <i>Štědrý večer nastal</i> (grafický zápis: autor Iva Špinlerová).....	78
Obrázek 39 <i>Vločka</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	78
Obrázek 40 <i>Vánoční stromeček</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	79
Obrázek 41 <i>Měla babka čtyři jabka</i> (grafický zápis: autor Iva Špinlerová)	80
Obrázek 42 <i>Brumendo</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	86
Obrázek 43 <i>Já mám ruce dvě</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	86
Obrázek 44 <i>Ústa</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	86
Obrázek 45 <i>Oko, ucho, nos</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	86
Obrázek 46 <i>Pec nám spadla</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)	87
Obrázek 47 <i>Spolužáci</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	87
Obrázek 48 <i>Hygiena</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	88
Obrázek 49 <i>Metrum, těžká doba, ostinátní figura</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	89
Obrázek 50 <i>Hlava, ramena, kolena, palce</i> (grafický zápis: autor Iva Špinlerová)	89
Obrázek 51 <i>Hoky koky</i> (grafický zápis: autor Iva Špinlerová).....	90
Obrázek 52 <i>Tulipán a tulipání</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	94
Obrázek 53 <i>Letí, letí, včelka Mája</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	94
Obrázek 54 <i>Bú, bú</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	94
Obrázek 55 <i>Travička zelená</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)	95
Obrázek 56 <i>Když jsem já sloužil</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová).....	96
Obrázek 57 <i>Krávy, krávy</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)	97
Obrázek 58 <i>Jaro</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	98
Obrázek 59 <i>Týden má sedm dnů</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	102
Obrázek 60 <i>Crrr</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	102
Obrázek 61 <i>Tik, tak</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	102
Obrázek 62 <i>Prší, prší</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová).....	102
Obrázek 63 <i>Roční období</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová).....	103
Obrázek 64 <i>Krtčí týden</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová).....	104

Obrázek 65 <i>Perpentykl</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)	105
Obrázek 66 <i>Rytmičtý zápis říkanky</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	106
Obrázek 67 <i>Česká republika</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	109
Obrázek 68 <i>Kde domov můj</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	109
Obrázek 69 <i>Bydlím tady v Česku</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	109
Obrázek 70 <i>Na výlet</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	110
Obrázek 71 <i>Šel zahradník</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)	111
Obrázek 72 <i>Strojvůdce</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)	112
Obrázek 73 <i>Výlet</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	112
Obrázek 74 <i>Rytmičtý vícehlas</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	113
Obrázek 75 <i>Těšíme se</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	116
Obrázek 76 <i>Třešně</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	116
Obrázek 77 <i>Vezmu plavky</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	116
Obrázek 78 <i>Všichni se těšíme</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	116
Obrázek 79 <i>Prázdniny</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	117
Obrázek 80 <i>Letní ovoce</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	117
Obrázek 81 <i>Pam, pam, pampelišky</i> (grafický záznam: autor Iva Špinlerová)	118
Obrázek 82 <i>Ozvěna</i> (zdroj: autor Iva Špinlerová)	119

Seznam tabulek

Tabulka 1 <i>Rytmičtý slabiky a fonogestika</i> (zdroj: Taylor, D., Seminář Didaktiky hudební výchovy 2018–2020)	28
--	----

Seznam příloh

Příloha 1 *Obrázek Škola A*

Příloha 2 *Obrázek Škola B*

Příloha 3 *Obrázek Škola C*

Příloha 4 *Obrázek Škola D*

Příloha 5 *Obrázek Škola E*

Příloha 6 *Pracovní list – nota půlová* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Příloha 7 *Žákův pracovní list – nota půlová A*

Příloha 8 *Žákův pracovní list – nota půlová B*

Příloha 9 *Pracovní list – záznam ptačího zpěvu* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Příloha 10 *Fotopostup čepice*

Příloha 11 *Pracovní list – nácvik houslového klíče* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Příloha 12 *Pracovní list – houslový klíč* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Příloha 13 *Pracovní list – zesilovat, zeslabovat* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Příloha 14 *Pracovní list – hudební nástroje* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Příloha 15 *Práce ve skupinách – Naše tělo A*

Příloha 16 *Práce ve skupinách – Naše tělo B*

Příloha 17 *Práce ve skupinách – Naše tělo C*

Příloha 18 *Práce ve skupinách – Naše tělo D*

Příloha 19 *Kartičky hospodářská zvířata* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Příloha 20 *Pracovní list – hospodářská zvířata* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Příloha 21 *Pracovní list – nota osminová* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Příloha 22 *Pracovní list – nota čtvrtěová* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

Příloha 1 *Obrázek Škola A*

Příloha 2 *Obrázek Škola B*

Příloha 3 *Obrázek Škola C*

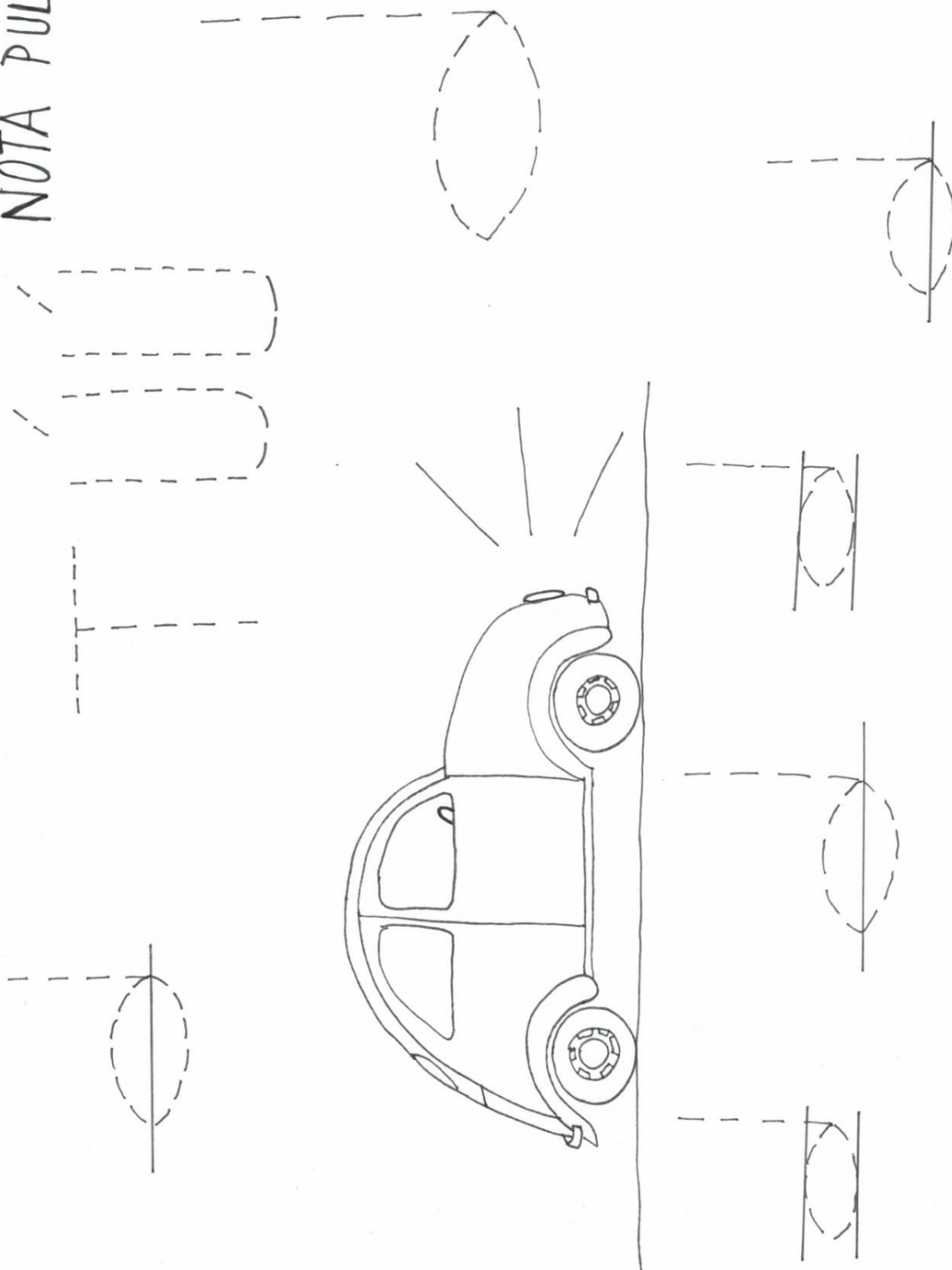
Příloha 4 *Obrázek Škola D*

Příloha 5 *Obrázek Škola E*

NOTA PŮLOVÁ

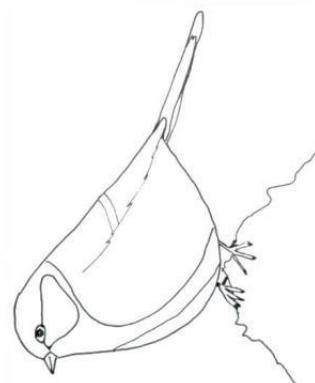
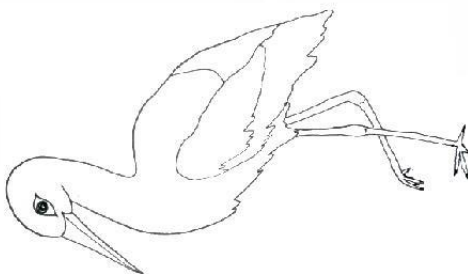
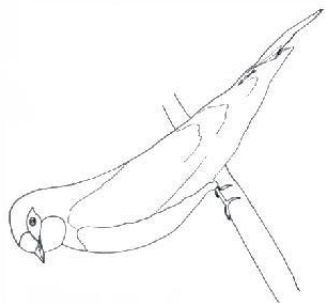

Příloha 7 Žákův pracovní list – nota půlová A

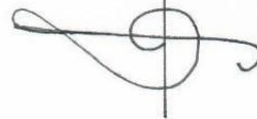
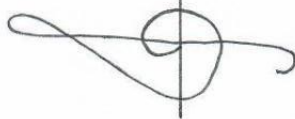
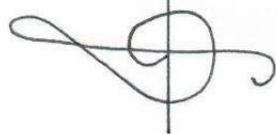

Příloha 8 Žákův pracovní list – nota půlová B

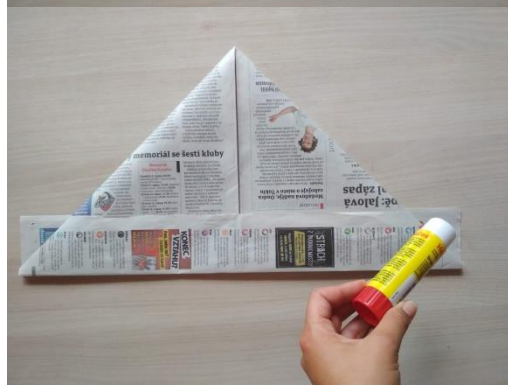
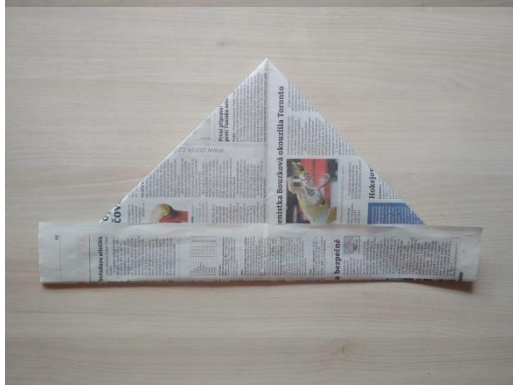
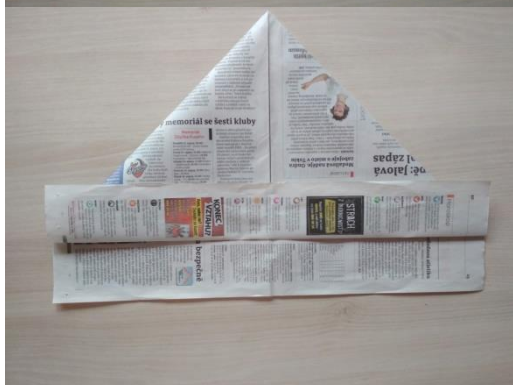
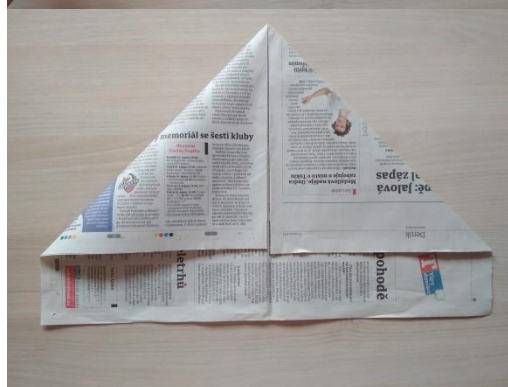

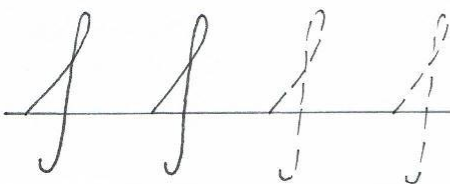
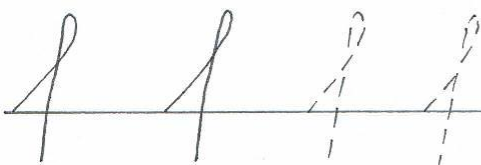
JMÉNO :

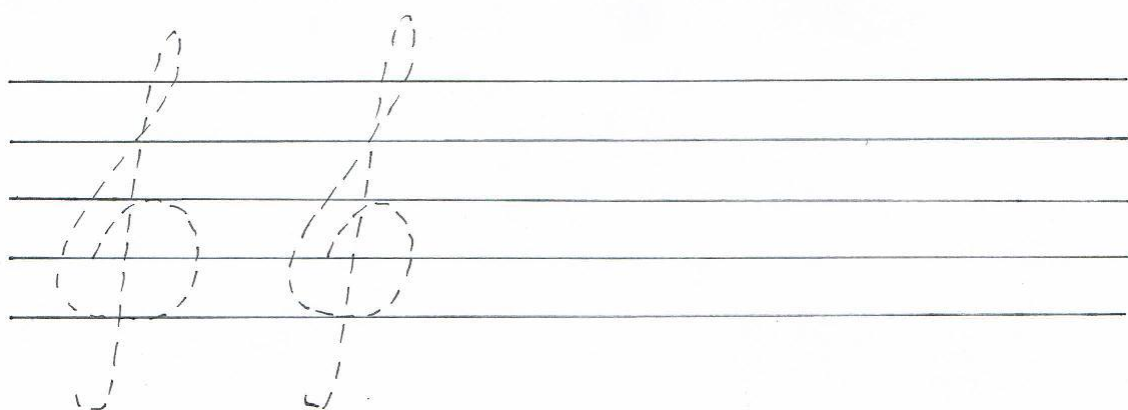
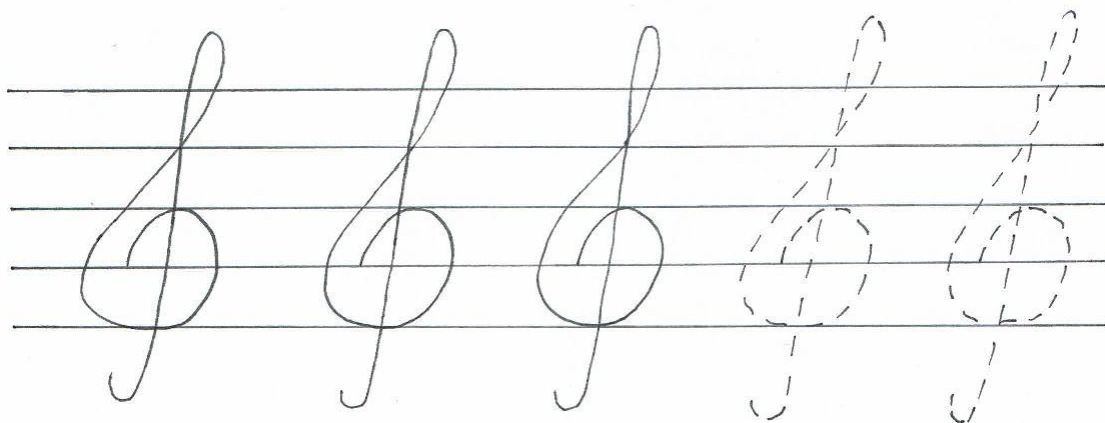
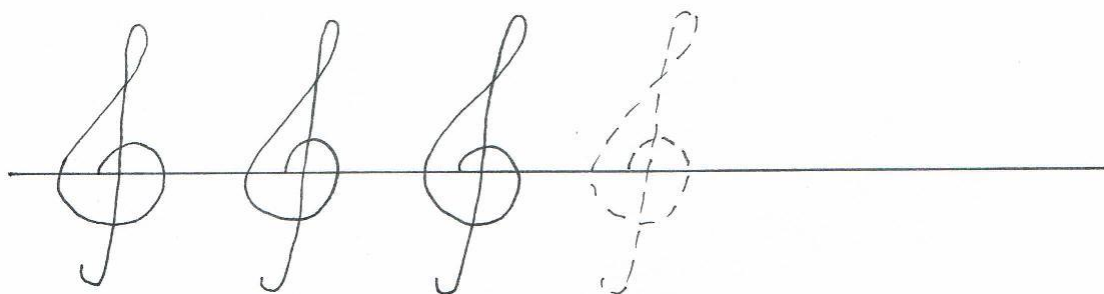
Příloha 10 Fotopostup čepice

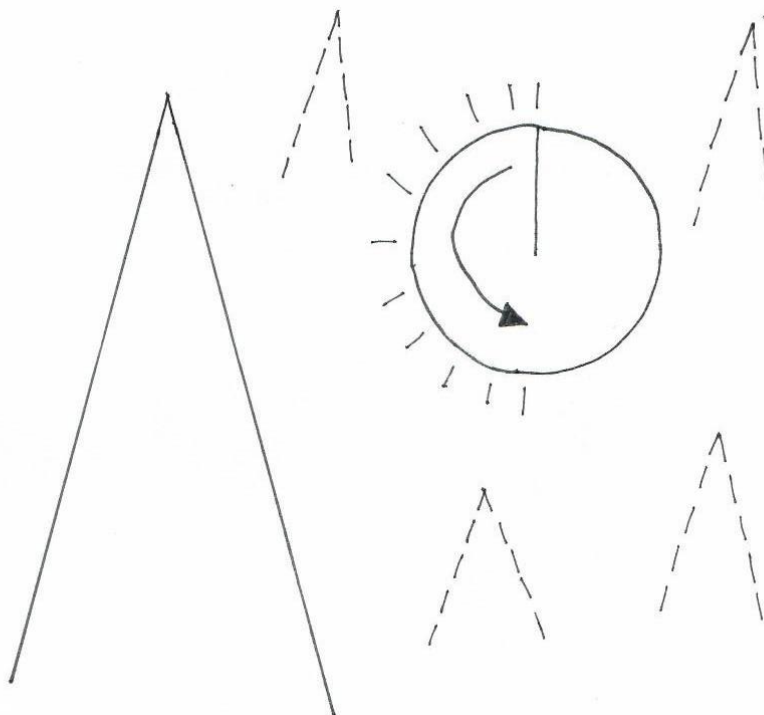
JMÉNO:

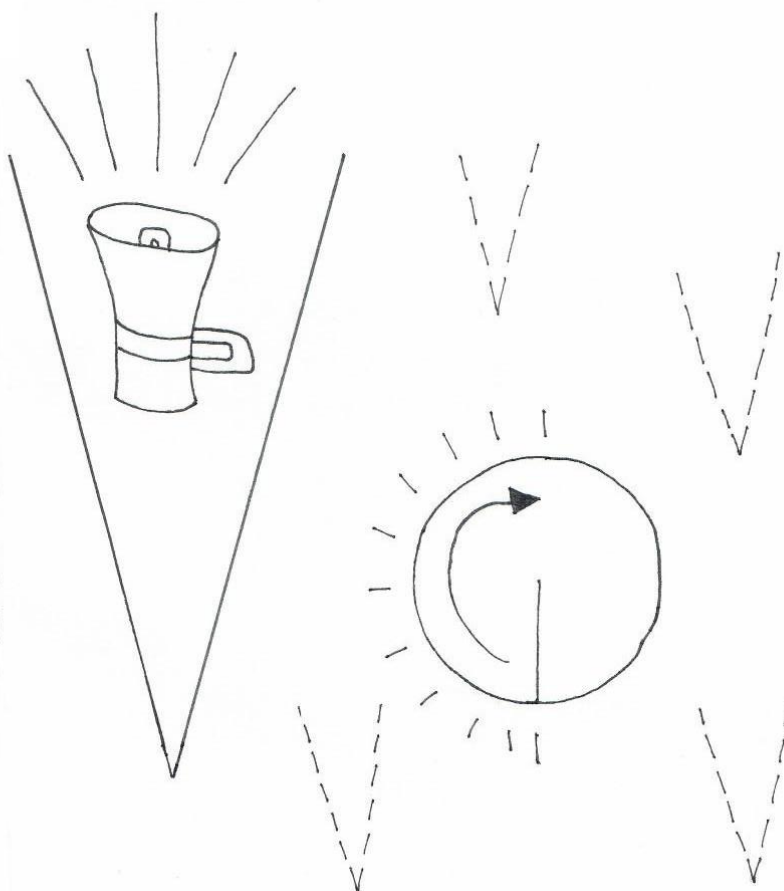
Příloha 12 *Pracovní list – houslový klíč* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

ZESLABOVAT

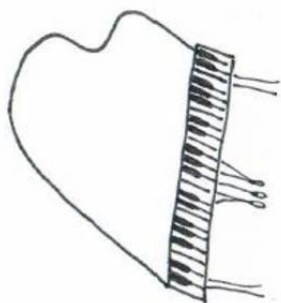
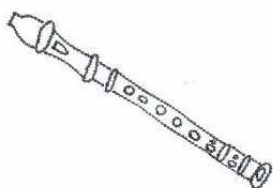
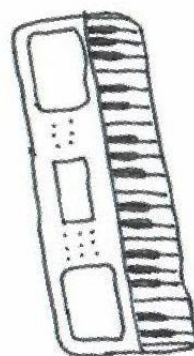
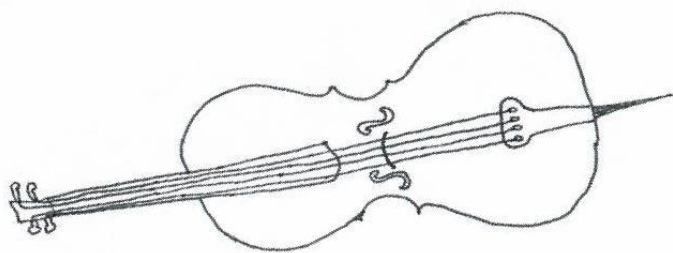
ZESILOVAT

KLÁVESOVÉ
NÁSTROJE

DECHOVÉ
NÁSTROJE

BÍLÍ
NÁSTROJE

SMYČČOVÉ
NÁSTROJE

Příloha 15 *Práce ve skupinách – Naše tělo A*

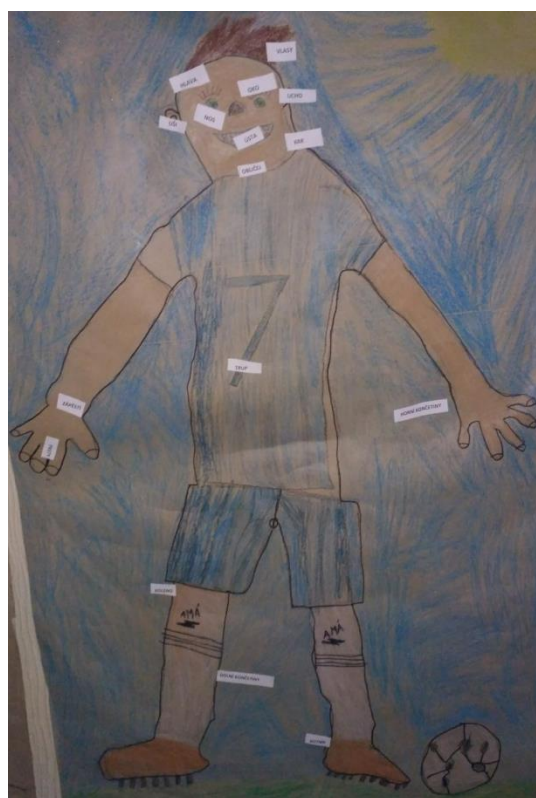
Příloha 16 *Práce ve skupinách – Naše tělo B*

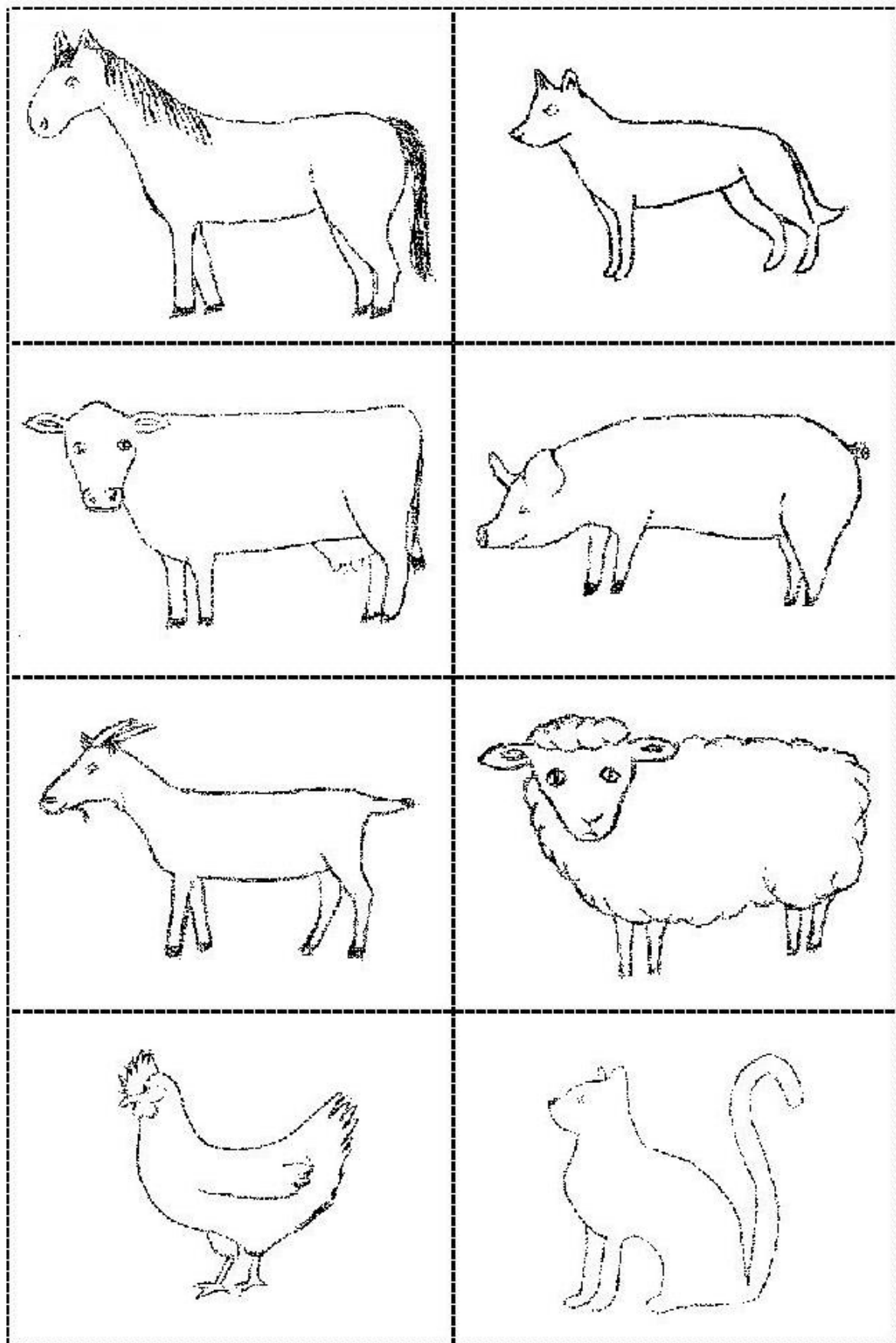
Příloha 17 *Práce ve skupinách – Naše tělo C*

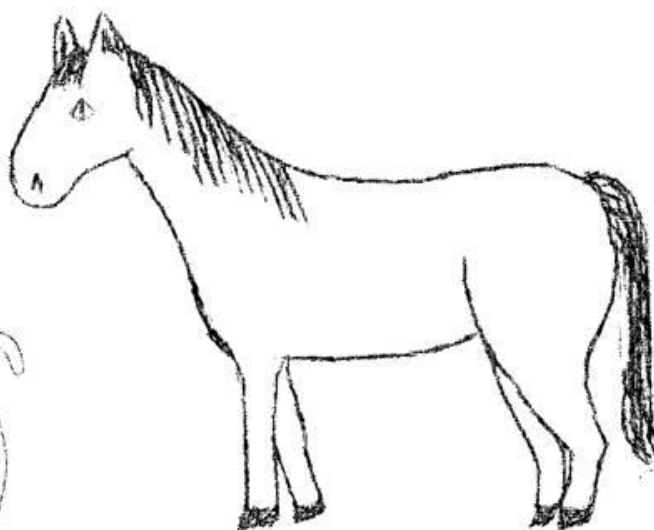
Příloha 18 *Práce ve skupinách – Naše tělo D*

Příloha 19 *Kartičky hospodářská zvířata* (zdroj: autor Iva Špinlerová)

1.

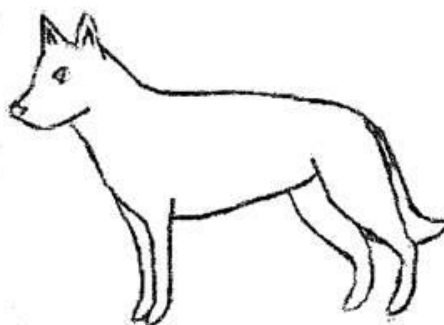
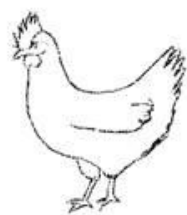

2.

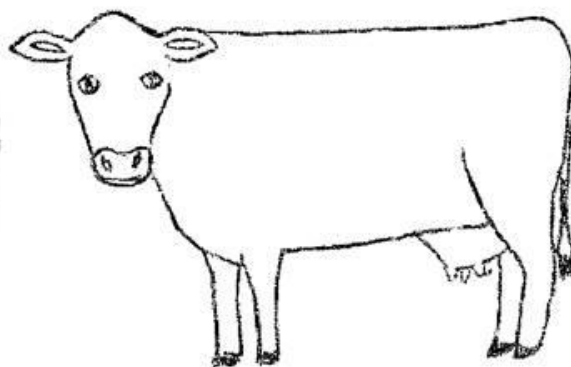
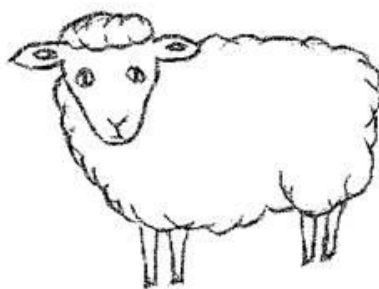

3.

4.

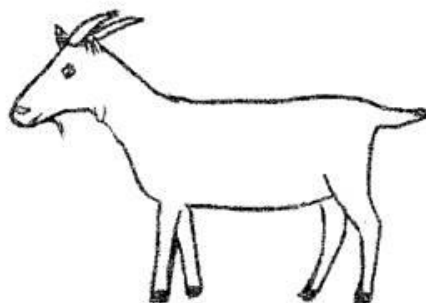

5.

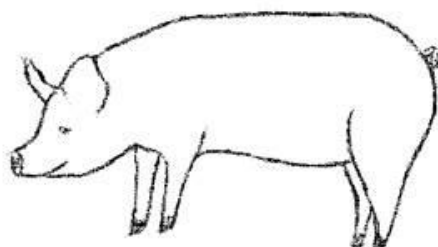

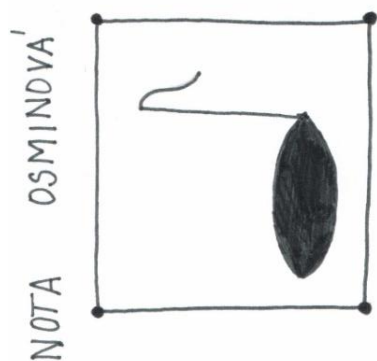
6.

7.

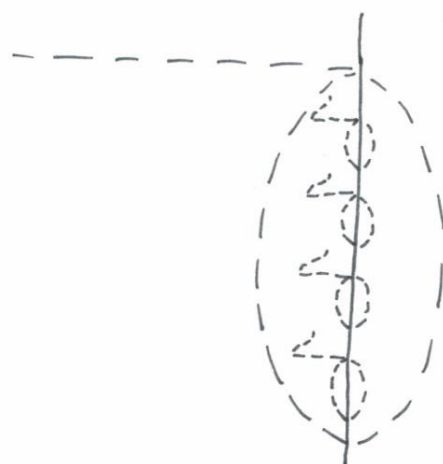
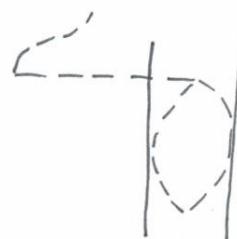
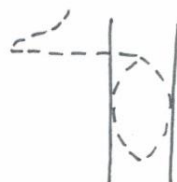
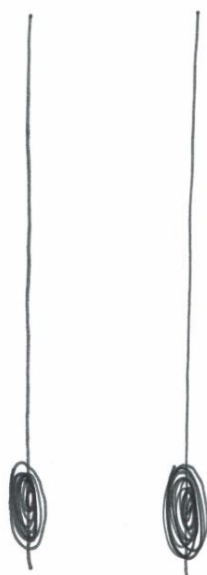

8.

T-Y-T-Y

NOTA ČTVRTOVÁ

